

משוררים מתים כותבים טוב ממני

מבחר שירים

2016-1996

אלמוג בקר

אלמוג בהר נולד ב-1978. פרסם חמישה ספרים: "[צמאון בארות](#)" (שירים, עם-עובד, 2008); "[אנא מן אל-יהוד](#)" (סיפורים, בבל, 2008); "[חוט מושך מן הלשון](#)" (שירים, עם עובד, 2009); "[ציחלה וחזקל](#)" (רומן, כתר, 2010); "[שירים לאסירי בתי-הסוהר](#)" (שירים, אינדיבוק, 2016). ערך בין השאר את ספר שיריו הראשון של מרואן מחייל בתרגום מערבית לעברית, "[ארץ הפסיפלורה העצובה](#)" (הוצאת קשב, 2012), ויחד עם שותפים את כתב-העת "[לרוחב](#)" (הוצאת גרילה תרבות, 2012, זמין להורדה חינם) ואת האנתולוגיה העברית-ערבית לספרות צעירה ועכשווית "[שתיים / אثنן](#)" (כתר, 2014). הרומן "[ציחלה וחזקל](#)" ראה אור [בתרגום לערבית במצרים](#) בתרגומו של נאאל אלטוחיי (הוצאת אלכותוב ח'אן, 2016). "משוררים מתים כותבים טוב ממני" הוא מבחר השירים הראשון של אלמוג בהר, [זמין כעת להורדה חינם בבלוג של אלמוג בהר](#).

קח את השיר הזה והעתק אותו

קח את השיר הזה והעתק אותו בכתב ידך על דף אחר. ושים מילים היוצאות מלבד בין המילים שהעתיקו ידיך. ושים עינייך בחיבורים שעושות המילים שהוציאו ידיך ובחיסורים שעושים סימני הפיסוק, הרווחים והשורות הנשברות בתוך חייך. קח את השיר הזה והעתק אותו אלף פעמים וחלק לאנשים ברחובה הראשי של העיר. ואמור להם אני כתבתי את השיר הזה את השיר הזה אני כתבתי זה השיר אני כתבתי זה אני כתבתי זה. קח את השיר הזה והכנס במעטפה ושלח לבחירת לבך וצרף לה מכתב קצר. ולפני שתשלח שנה את כותרתו וקבע בסוף טוריו חרוזים מחרוזיך. והמתק המר והעשך הדל וגשר הסדק שנפער והקל המסורבל והחיה את המת וחרוז את האמת. שירים רבים יכול אדם לקחת ולעשותם שלו. קח דווקא את השיר הזה ועשה דווקא אותו שלך כי אף-על-פי שאין בו דבר-מה המושך את הלב לעשותו שלך גם אין בו רכושנות זאת שאומר אדם שירו הוא רכושו הוא רק שלו ולך אין זכות להתערב בו ולבקש בו אלא דווקא זה השיר מבקש ממך להתערב בתוכו למחוק ולהוסיף והוא נמסר לך חנם וחופשי מוכן להשתנות תחת ידיך. קח את השיר הזה ועשה אותו שירה שלך וחתום עליו שמך ומחק שם קודמך אך זכור אותו וזכור כי כל מילה היא שירה היא נולדת שירה והשירה שירת רבים ולא יחיד. וגם את שירך ייקח אחר אחרריך ויעשהו שלו ויצווה אחריו לבני-המשוררים קחו את השיר הזה והעתיקוהו על דף אחר ועשוהו שלכם בכתב ידכם.

משוררים מתים

כותבים טוב ממני

טוב לכתי אחר (להלוי, במילותיו)

טוב לכתי אחר המפזר בדלח אין ללקטו
ושבתי בין שברי חרוזים איש לא יאסף אל חוטו
כי דמעות בדלחיו עלי לחיו בתוך לבי נחרטו
דמעי ברדתם נחפזים אבל דמע הלוי יורד לאטו.
דמעי ברדתם נחפזים ודמע הלוי יורד לאטו.
זה האמנתי לפרידה עת נטה זמן ידו בשוטו
עד לא האמנתי עת השקני יין אשכולות שניו שחטו
עת ראיתי כי החכמה מצאה קן בפיו ובעטו
עת ארזה וצבי עלי שכמו מעיל צדק עטו.
דמעי ברדתם נחפזים ודמע הלוי יורד לאטו.
עינים לי ואזנים אף הן גלו לי רק מעטו
וכשגלו נמאס זמני בעיני וכתבתי כריתותו ונטו
אנחנו שבטים נודדים והוא מולך בשבטו
הוא מוצא ואוחז במלכו ואנחנו מדתנו מצוא וחסוא.
דמעי ברדתם נחפזים ודמע הלוי יורד לאטו.
מצאתיו עלי דרכים ומעתה לא אסכין לשמטו
בכל נגע שנגעתי ומדוה שנגדויתי הוא מבין כללו ופרטו
אין אש בעולם ואין קסם בזמן כי אם להטו
אין תשובה ואין צדק ומשפט כי אם בשפטו.
דמעי ברדתם נחפזים ודמע הלוי יורד לאטו.
נמתין עדי שוב אלינו משוטו
עדי ישיב אלינו כח מזמותיו ותנופת משוטו
טוב לכתינו אחר המפזר בדלח אין ללקטו
ושבתנו בין שברי חרוזים איש לא יאסף אל חוטו.
דמענו ברדתם נחפזים ודמע הלוי יורד לאטו.

חלומות באַסְפִּינְיָה

מוקדש באהבה רבה לסבי יצחק בהר זכרונו לברכה

חזרתי לעירו של סבי, בחאר, הסמוכה לכפר קאנדלאַרְיו, ומן הכיכר המרכזית התקשרתי אליו. קו טלפון ארוך קיצר את מרחק געגועיו של יהודה הלוי, וסבא יכול היה לשמוע את קול עירנו שבסוף המערב, אני יכולתי לשמוע את הלמות לבי שבקצה המזרח. דמיונו זכר את בחאר כעיר נמל קטנה, חוף אוניות תרשים שירדו מגדולתן, ואני מצאתי את העיר מוקפת הרים משבעת צדדיה, ולא סיפרתי לו שהוא יכול היה להיוולד שם, וגם למצוא את מותו, בין פני הזקנים שלא השתנו במאות שמאז הגירוש, ובדמם התערבב דמנו ודם מגרשנו. כשחזרתי לארץ, אל שארית ימיו, יכולתי לספר לו שנערה ספרדיה כמעט אהבה אותי בעיר שלנו, ושגם אני יכולתי להעביר שם חיים שלמים. "ושם משפחתה היה בחאראנו".

אחר-כך, אוטובוס שוב האריך בי געגועים בנסיעה בתוך נופים גליליים גשומים שהפרידו את בחאר ממדריד. עוד פרידה קשה עם התרככות בקצוות, כשמגע ידיה סומך את ההנאה אל הכאב. לפני-כן, באולם הכניסה של מלוני, ביתי הזמני ומקבל האורחים בבחאר, בין טורוס בלבושם הנשי ונשותיהם המודאגות, כתבתי לה מילים אחרונות. בדרך מן המלון לתחנת האוטובוסים המרכזית, אתר תיירות קבוע בקצה כל עיר, ראיתי איך היו כל הציפורים מעלינו תלויות באוויר, ואותה מתרחקת. ניסיתי לאחוז במושכות שעה האילם, ובלוחות הפלדה הכבדים של שפתיה, שהיו עוגנים המושכים למצולות, ויכולתי ללחוש: כולנו מדברים שפות זרות.

בחיבוק אחרון היא תמיד מתרככת, יודעת שיש סיפורי חיים שלאיש אין אומץ לכתוב. ובמושב האחרון של האוטובוס גיליתי את כיוון הגרביטציה של הדמעות בין מילותיה הכתובות. יכולתי לומר לה: בשעה ענייה זו מילותיי הן כפות ידיים פקוחות לנדבות, ועיניים קוראות הן קהל רחוב אדיש של נפשות קמוצות. יכולתי לומר: סבי נולד בספניולית, בלב ברלין, ומת בכפר-סבא, בשפה שאיש לא ישמע, ושתייהן תמיד יהיו רחוקות מבחאר כמרחק כל הגעגועים, בחאר שבה כף רגלו מעולם לא דרכה.

שיר לשנה חדשה

"כי הרעב לעני כל שנה יפריד מעל אישון /
גם השבע לעשיר איננו מניח לו לישון", רבי יהודה הלוי

השנה באה הגירת הלב מן המילים אל המקור
וארונות המטבח. התמעטות הגבינה והסתר הפנים
של העופות והירקות עשו את קבות הילדים קלות יותר,
כמעט מרחפות, ונחלש כחן בקובלנות וצעקות. בגוף אשתי
שמחו מחילות המעים כשנחסקה מהן העבודה הקשה, ומוכרי
הפלאפל ברכו אותי ברחוב לשלום מבלי לערב בידידותנו
אינטרסים פלפליים. כשהודיע לי המנהל על פטורי
הזכיר: "שירה נכתבת כשרעבים", וחיד בשביעות רצון.
ואני חשבת לעצמי: שירה היא הגירה פנימית של מילים,
היא הליכה ארצה של הלב הרחק מעצמו. והתחלתי מוכר שירים
לחברים ולמרבנים במחירים, תולש דפים מיומני
כדי לחלקם בין כל מי שיניח פרוטה בכף-ידי
הפשוטה ברחובה של עיר.
ילדי הכריזו על צום כנגד הממשלות ומשרדי האוצר
מול דלת חדר השנה של הוריהם, אשתי החליטה
לנתק את הטלפון, המים והחשמל לפני שתעשה כן העירייה,
ואני הלכתי אחריה לדור בגינה צבורית.
אחרי שמכרתי את כל שירי בלי שיבואו במקומם חדשים
התחלתי משלים אט אט עם מצבי, ורק חשבת
אולי אכתב הרהור אחרון, שיר לשנה חדשה שאפרסם
תמורת תשלום בעיתון, ובו כמה מילים על חסרון המילים
ועל השפע של הלחם הנותר כל לילה במאפיות, בצק רך
לרפך את קשי הימים ולדחות את מהפכות הלב המדפקות
עד לימים האחרים.

לפני יום הכיפורים ה'תשס"ח

שני שירי שילוב לרבי יהודה הלוי

נוסח א' (מעין שיר אָזֹר)

עת חדרים יצמצמו ימותיהם ללילות
ובורות בתוך בורות יעמיקו מחילות
עמודי עשן יאירו רמז לתפילות:
גזרי הלבבות הומים פים לאביהם
גצי הלהבות דומים פצאן לאביהם.
תבל אינה עומדת פגבר לעלילות
ואדמתה גוזרת מים וחורצת מסילות
עמה עונים הזמן והגורל בשאלות:
אולי נכמרו נחומי וְיַחַן עליהם
שמא נסכרו מנוחיו וירון עליהם.
סגולת הקיים זורה חסד בקללות
מברכת את החסר באלף פעולות
והם רואים עכשיו שיניו הזוללות:
אריה בחרדת אימיו רודף אחריהם
כוכב בחשפת שמיו שואף אחריהם.

נוסח ב'

והם רואים עכשיו שיניו הזוללות, כאריה
בחרדת אימיו רודף אחריהם, ככוכב
בחשפת שמיו שואף רגליהם. עת חדרים
יצמצמו ימותיהם ללילות, עת בורות
בתוך בורות יבקיעו מחילות, אז
עמודי עשן יאירו לפנייהם רמז לתפילות.

גזרי לבותיהם הומים עכשיו פים לאביהם, גנזי עשן
ואות סומים בתוכם פכוכבים במסילותיהם. והם
חרדים לכובד עלם אם ינודו פקין, אם
ימדו פאות עלם מאין עד אין, אם
כיתומים פצפו את כולם מלב ומעין.

ואדמתם גוזרת מים וחורצת עלילות, קוראת
לתבל לצאת מן הנסתר אל הנגלות, לענות
עם הזמן והגורל בשאלות. אולי נכמרו נחומי
עד יחן עליהם, אולי נסכרו מנוחיו ועוד ירון
אליהם. ואיך תעמוד פרחוק ויהי פליון,
איך יהיו למשל ולשחוק ואין פדיון,
איך יבוא קצם בלי חוק
ותעמוד פרחוק.

והם שפלו לעבדים בתוך חורבות מקדשי
אליהם, והם ישנים תחת כנפי מעליהם,
והרחיק דר מרומים את רחמיו מעל אוהליהם,
עד יאמרו אֵלֶיךָ נִלְכָּה, עד יתפארו ועינינו למעונֶךָ.
כי מתעמרת בהם סגולת הקיים וזורה
חסד קל בקללות, מברכת את החסר ערב ובוקר
באלף פעולות, עד יקומו בהמון מחניהם,
עד יעבירו מעליהם ממשלות זדוניהם,
משכנעת את עצמה כי עוד יבעירו אש במוקדיהם.

ונפשי נמשלת כחֶרֶב בְּצִיּוֹן, נושאת אל השלל
עיני אביון, עצלה מנשוא עפעף עומדת
ואין חזיון.

ליהודה הלוי, במילותיו (א)

א.

אל תשאֹלָה אֶשֶׁה עֲלוֹת כְּמוֹ זָרַח
לא שְׁאֵלָה עִמָּךְ עֲלוֹת כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ
היא בֵּין עֲצֵי עֵדֶן כְּהַדָּס פָּרַח
ואתה כּוֹכֵב נִידַח וּכְכֹסִיל זֹרַח

ב.

הַאֲזִינִי אִידֵךְ מִלְּשׁוֹן אֱלִים תֵּעֲלֶה רְנָנָה
וּרְאֵי אִידֵךְ אֵל עֵין עִוּוֹר תִּיכַנַּס תִּמּוֹנָה
וְאֵת עֵדִיךְ עֹמֶדֶת כַּחֲרֵב בַּנְּדָנָה
אֵת שׁוֹמֵעֵת הַכֹּל וְאֵת לֹא עֹנָה

ג.

בְּיוֹם תִּנְדָּדִי אֶסֹּנֵי יָבוֹא תוֹךְ בֵּיתִי לְהִתְאַרַח
וּבְלִבִּי יִגּוֹנֵי יִהְיֶה אֵת שִׁמְחֹתַי שׁוֹכַח
יִזְכּוֹר כִּי לֹא הוֹתַרְתָּ אַחֲרֵיךְ רֵיחַ
וְעַל גַּעְגּוּעֵי לֹא יִהְיֶה סוֹלַח

ד.

דִּי לָךְ שְׂכָן חֲדָרֵי הַחֲדָרִים
צֵאִי וּרְאֵי שִׁירֵי הַנְּהַדָּרִים
אֵת כָּל דַּמְעֵי בְּשִׁשׁוֹן מוֹסְכִים
אֵת כָּל עֲצָבֵי מוֹזֻגִים בְּחִיּוֹכִים

ה.

אַבְנֵי הַלְּבָבוֹת שֶׁחֲקוּ מִימֵיךְ
וְחֲצֵי הַבְּבוֹת עוֹרְרוּ שִׁירֵיךְ
אֵין לִי כִּי אִם עֵמוּד בְּשַׁעֲרֵיךְ
אַחֲכָה עַד אֲשַׁתְּחוּוֶה לִפְנֵי אַחֲרוֹן מֵאַהֲבֵיךְ

ו.

אֵל בְּיוֹם בְּרָאָךְ קָרַב מִזְרַח וּמִמְעַרֵב
אֲסַף אֵל טְבוֹרֶךְ הַנְּחוּשֶׁת וְהַזֶּהֱב
יִהְיֶה חוֹשֵׁךְ צִוּוֹה עַל שַׁעַר רֵאשֶׁךְ
וְיִהְיֶה אֹרֶךְ אֹמֵר לְמַצְחֶךְ וּלְצוּוֹאֲרֶךְ

ז.

וְאִם אֹמֵר כִּי אֲנִי הִים וְהַמּוֹן גַּלְיֹו
כִּי לִבִּי אֹקֵיִינוֹס עוֹלָה עַל גְּדוּתַי
כִּי חֲדָרָיו צִמְאִים לְאֵיִים וּלְסוֹף הַסֵּתִיו

כי שיִרְי אינו יודע את סך מיליו

.ח.

שפה ברורה מה לך בין עילגים
מים חיים מה לכם בין מקדשי אלילים
יונת רחוקים מה לך בין נשרים
איילת חן מה לך בין זאבים

ליהודה הלוי, במילותיו (ב)

א.

כי כן על כל פאתי תבל כעת נהרה
אור צח ואין עליו עננה
אם יתעלס הלילה לבב כל בסערה
אזי מחר חמה תחזיר אור לבנה

ב.

היא מולך ובין הדסיה עופרים עמדו
ומתוך ענפיה ציפורי דרור נולדו
ובזמן מלבך יפרחו כל רעיונות
ישמח פיך בשתיקות-עך עליו ירדו

ג.

קראו לעב הבא הרסיסים
מלא הגפן ויניבו העסיסים
עלי ראש לטף כסות השביסים
ואלי לבות קרב שירי העילוסים

ד.

יום פגשתיך מלחייך פגעו בי נחשים
למחרת קמו עלי שני שדייך כרמחים
לב ארי לך שוכן במחשפים
ועפעפיך כשל עופר אלי קרב נסים

ה.

לחתן חתונתו זמן עךנים / חופתו נפתחת כפרדס רימונים
רימוניו לו לבדו צפונים / מזכירים סוף לפירוד ולגונים
ולחברים מריבה עם חתנים / וחופה היא זמן אובדנים
ביין פירוד החבר מקוננים / ומשיקים כוסות לנקמה ביגונים

ו.

עיניי צביית חן פצעו בלבך פצעים נאמנים
ואתה לוחש לה בואי וקרבי אלי הרשפים
והם בעינייך כרביבים והם בעינייך כפנינים
והם כצרי אשר מפיק הרופא מן הפתנים.

ז.

עם שתי עיניך איך אחיה ואותי הן מלטפות וגוזרות
ובין שני שדייך איך אלין ולי הם פיתיון ואסון
יום אחד אני נופל תחת מילותייך המרות

ויום שני אני קם ובנשיקותייך טובע בְּשִׁשׁוֹן

.ח.

יונה על אפיקי מים / תאווה היא לְעִינַיִם
איילה על צוקי הרים / מבטה רך פְּשִׁירִים
גפן מעל מפגש אוהבים / צֶלָה כשמחת רביבים
תאנה בין שפתיי ידידים / תהפוך לְקִלִּים הכבדים

סוד עוברים

ביאור לספר הכוזרי לרבי יהודה הלוי, מאמר רביעי (כ"ה),
ולספר יצירה לאברהם אבינו עליו השלום

כל לידה בריאה מחודשת
בְּקַדְמוֹנוּיֹת הָעוֹלָם
וראשיתה חושך על-פני תהום
ורוח מרחפת על-פני מים
ותוהו ובוהו בין ארץ לשמים.
ואז נמצא מבדיל בין מים למים
החוקק חוצב תוהו ובוהו ורפש וטיט
ועושה ממש את שאינו ממש
ומקים עמודים גדולים מאוויר שאינו נתפס
מציבם כמעין חומה
מסוכך עליהם כסוכה
ויוצק עליהם מים עד שהם נעשים שוב עפר.

והעוברים סוד בריאתם בְּבִטְנֵים
שהם נקבה
כולם נְקֻבוֹת עֲשׂוּיֹת נְקֻבוֹת נְקֻבוֹת.
ובְּחֹדֶשׁ שְׁנֵי או שלשי
גלגל חוזר עובר בהן
לש בהן מותחן ומהפכן
ומשנה בריות ובריאות
ומעצבן.
כי כן נודע שכל איברי הזכר הם הם איברי הנקבה
רק מהופכים הם לצד חוץ
זכר ונקבה אותם איברים הם
רק אצל זאת מהופכים הם לצד פנים
ואצל זה מהופכים הם לצד חוץ.
כמו גם זריחה ושקיעה
אשר אינן כניסה ויציאה
כי כלפי הגלגל עצמו אחת הן
ורק כלפי יושבי ארץ מהופכות הן.

והלידה והבריאה בְּדִיבּוֹר
ובְּהַבְדֵּלָה וּבְנִתְיִנֵּת שֵׁם.
צאי וחשבי, צא וחשוב: מה שאין הפה
יכול לדבר, ומה שאין באוזן
יכולת לשמוע, אין לגוף בְּגוֹף
יכולת לברוא.

כי אעבור על תל אהלי דוד (להלוי, במילותיו)

כי אעבר על תל אהלי דוד / אמרר ואבכה שממותיו ושרפתי
עזב ונתן בתוך גזרי לבבי מסלותיו / ובין שממות ביתו מסלתי
ואני עומד ומרוה פני ארץ בדמעותי / והוא לא שואל אינה דמעותי
קירות לבי במר יצעקו מה לך פה ומי / ומה לי פה אם לא קבורתי
מיום נדוד דוד עפרו לחמי / ובין רגביו אתור מנוחתי
ואני עומד ומרוה פני ארץ בדמעותי / והוא לא שואל אינה דמעותי
אלך ואראה מקום חבוק אשר האבד / ושם אולי אמצא אבדתי
ביום אצעק שמו לחמה / ולעת ערב לעורבים אשא בכיתי
ואני עומד ומרוה פני ארץ בדמעותי / והוא לא שואל אינה דמעותי
דיו אהבה לי לדת ברצות אהובי / אבל הנדוד אינו כתורתי
קירות לבבי לקירות אהליו והמו / אולי ירצה בי ובהשתחויתי
ואני עומד ומרוה פני ארץ בדמעותי / והוא לא שואל אינה דמעותי
מי יתנני ויטל לבבי וכבדי כלבנים לביתו / אולי אז תרד אנחתי
ולאומרים הנדע אהובך שברך / אענה לא ידע והוא שוכן באחזתי
ואני עומד ומרוה פני ארץ בדמעותי / והוא לא שואל אינה דמעותי
מי יתן טל על תל אהלי דודי / יחיה שממות ביתו ומעצבתי
אבכה עם הטל דמעות לבי / עד אכבה שרפתי ואודיעו אהבתי
אעמד וארוה פני ארץ בדמעותי / והוא לא ישאל אינה דמעותי

הואל-אַל מחולל-ליל וימים

"כַּאֲתָמוּל-מוּל לְבַבִּי-בִי עַדִּי כִּי
בְּפֶשֶׁרוֹן-רוֹן אֶהְלֵל-לֵיל וַיָּמִים"
ר' יהודה הלוי
"יִלְאָה נְשֵׂא לֵב עוֹל שְׁבִיחַ
שַׁח אֲמָרִים – מָרִים"
ר' ישראל נג'ארה

.א.

הואל-אַל מְחוֹלֵל-לֵיל וַיָּמִים
וּנְפִלְאוֹת-אוֹת לְאֶחָד-חַד תְּמִימִים
לְהִבְהָרָה-בְּלִבְבוֹת-בְּבוֹת נְדֵהִמִּים
וּבְחִפְזוֹן-זוֹן לְנֶאֱמָן-מֶן וּבִשְׁמִים.

זָמַן-מֶן לְנֶעֶר-עַר וַיִּשְׁנִים
לְעִזּוֹב-זוֹב וּדְמֵעוֹת-מֵעוֹת יִשְׁנִים
לְאֲנָשִׁים-שִׁים לְבַבִּים-בִּם בְּתַבּוּנִים
וּלְעֵדִינִים-דִּינִים הֶרְחַק-חִיק וּמֵעוֹנִים.

אִפְשֶׁר-שָׁר לְבַבִּי-בִי וַיִּקִּים
לְבוֹרְאֵי-אֵי וּבְנֵה־הֶר עֲנֻקִים?
אִפְשֶׁר-שָׁר לְבַבִּי-בִי וַיִּקִּים
בְּכַנְפֵי-פֶה לְבוֹרְאֵי-רֵאִי מֵעַמְקִים?

אֲבַרְךָ-בְּרַךְ לְנֶאֱדָר-דָּר שְׁחֻקִים
וְהִבְנֶן-בֶּן שׁוֹאֵל-אֵל לְהֻקִים
לְחֻתָּן-תָּן לְבַבִּי-בִי לְעִשׂוֹקִים
וּלְמַקְשִׁיב-שִׁיב שׁוֹשְׁנִים-וְשִׁנִּים רְחוּקִים.

הוֹדִיעֵנִי-עֵינִי כְּפֹ-פֶה לְדַבְּקִים
מְחוֹלְלֵי-לֵי מְחוֹלְלֵי-לֵיל וְאֲרֻקִים
בְּשׁוֹנִים-נִים כּוֹכְבִים-כְּבִים וְנוֹשְׁקִים
שְׁחֻקִים-חֻקִים בְּלִבְבִי-בִי אִפְיֻקִים.

.ב.

שְׁעָרִים-רָיִם לְהַעִיר-עִיר וּמְדִינָה
מִלְכֵי-כִּי בְּרַחוּב-חֹב יְגוֹנָה
אֲדָמָה-מָה מִמְעוֹנָה-עוֹנָה בְּנִגְיָה
וּבְטִמְיוֹנָה-לְיוֹנָה בְּאֲדָמָה-דָּמָה וְשׁוֹנָה?

אֲדָמָה-מָה לְגַלְמוֹדִין-דִּין וּמְלוֹנָה?
וְרִשְׁעִים-עִם נֵהֲדָרִים-דָּרִים בְּרִינָה?
לְנוֹשִׁים-שִׁים אֲמָרִים-מָרִים וּמְנָה
וּבְמִצּוֹדָה-צוֹדָה מְזִמּוֹת-זִמּוֹת וְעִנְנָה.

איוס-יוס בַּיֹּאור-אור יקרות
רוגְנָד-יָד ורחוּמָד-מָד להורות
לְעֵדָרִים-דָּרִים שערי-ערי הבצורות
לתקן-קן נשמות-שמות ואסורות.

צלו-לו ומעלי-לי לבדי
מעוֹנֵי-עוֹנֵי וקלשוֹנֵי-לשוֹנֵי ועתידי
תשען-עין בלבה-בא יחידי
ואמונה-נא לחוֹסִים-שִׁים מיילדי.

אפשר-שָׁר לבבי-בי ויקים
לְבוֹרֵאֵי-אֵי וּבְנֵה-הֵר ענקים?
אפשר-שָׁר לבבי-בי ויקים
בכנֵפֵי-פֵה לְבוֹרֵאֵי-רֵאֵי מעמקים?

איך ישכחו

”יש שהלא-אוהב יכתוב שיר אהבה והאוהב ימנע”
רבי משה אבן עזרא, ספר העיונים והדיונים

איך ישכחו האוהבים אהבתם? אולי כשיסעו
ברכבם ומוגלם, במסלול הנגדי, תתחולל תאוונה, ישכחו.
ואולי כשיתעוררו עינים מלילה קצר בשנה
ויחפשו את כוס המים שהניחו סמוך לראשם, ישכחו.
ואולי באמצע הלילה, בין חלומות, בשקט הגדול,
או כשיראו סרט ועיניהם יחלו נעצמות, ישכחו.
ואולי דוקא כשיתקשרו האהוב או האהובה
אחרי חדשים ללא מלה, ויראו שמם
על מסך הטלפון, או ישמעו לראשונה שוב קולם,
ישאלו עצמם ברגע של שכחה: מי?
ולפעמים בחרף ישכחו, כשיתרכזו בחזק
לפוף הצעיף על צוארם ברחוב.
ולפעמים בעת כתיבת שיר אהבה ישכחו
כשבסערת בחירת הדמויים לא יצליחו להזכר
במגע קצות הצפרניים של האהוב או האהובה,
ויניחו את העט, יעצמו עינים וישאלו עצמם: מי?

"וְאֵנִי גֹיֵשׁ וְרִמָּה / עֵפֶר מִן הָאֲדָמָה / כְּלִי מְלֵא כְלֵמָה / אֶבֶן דֹּמָה"

רבי שלמה אבן גבירול, "כתר מלכות"

פונה אני אליך אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי כֹל הַנְּשָׁמָה / בִּלְבַב מְלֵא מְרָמָה / וּבְעֵינַיִים בּוֹשׁוֹת מִכְּלִימָה / וְאֵינִי יוֹדֵעַ
עֲנוֹת מָה וְלָמָּה / וְעוֹד מַעֲטָא אֲנִי רִימָה / עֵפֶר אֶל עֵפֶר מִן הָאֲדָמָה / וְאִם לֹא אֶפְנֶה אֵלֶיךָ קוֹדֵם
שֶׁתְּהִי נַפְשִׁי תְּמִימָה / חוֹשֵׁשׁ אֲנִי שֶׁלֹּא אֶפְנֶה אֵלֶיךָ עַד אֲרַד דֹּמָה / עַל כֵּן פּוֹנֵה אֲנִי אֵלֶיךָ עוֹמֵד עַל
בְּלִימָה / לָךְ כֹּל הַחֲכָמָה / וְלִי אֵין פְּתֻרוֹן הַתְּעַלּוּמָה / יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא מוֹכֵנָה לִי עַדִּיין גְּאוּלָּה שֶׁלֹּמָה /
אֵךְ אִם אֵין אַתָּה גּוֹאֲלֵנִי עֲכָשִׁיו נִשְׁמַתִּי לְהִבָּל דֹּמָה / עַל כֵּן פּוֹנֵה אֲנִי אֵלֶיךָ עֲכָשִׁיו וְאֲנִי עַדִּיין מְלֵא
אֶשְׁמָה / כִּי מִי יִפְנֶה אֵלֶיךָ אִם לֹא יִמְלֵא אֶשְׁמָה וְעַל מָה / חֲטָאִי בַתּוֹךְ נַפְשִׁי מִנְהַלִּים מִלְחָמָה / וְאִם
אַתָּה לֹא נִלְחַם בְּעִבּוּרֵי אֲנִי חוּלְפִי וְאֵיךְ אֶהְלֶךְ בְּדַמְמָה / וְאִם אַתָּה נִלְחַם בִּי אֲנִי הוֹפֵךְ שִׁמְמָה /
וְנַפְשִׁי שׁוֹפֶכֶת עַד תּוֹם דְּמָה / עַד תּוֹמָה / וְאִם לֹא אֶפְנֶה אֵלֶיךָ עֲכָשִׁיו בְּמִילִים אֲמוֹר לִי בְּמָה / וְאִם
לֹא עֲכָשִׁיו אֶפְנֶה אֵלֶיךָ אֲמוֹר לִי לְהַמְתִּין כְּמָה / וְכִבֵּר אֲנִי בְּמֵלֵא מוֹל גְּדוּלְתְּךָ מוֹל זְדוּנֵי אֵימָה / וְזוּמָן
רַב יַעֲבֹר עַד אֲלֻמֵּד לְכוֹף בְּרֵךְ וְרֹאשׁ וְקוֹמָה / אַתָּה מוֹשֵׁל בְּעַלְמָא / יוֹדֵעַ כֹּל תּוֹלְדוֹת קְדָמָה וְנִמָּה /
וְאֲנִי אֶף אֲצַל נִשְׁמַתִּי אֵינִי יוֹדֵעַ כֹּל זְמָמָה / שֶׁהִיא מְלֵאָה עוֹרְמָה / וְעַמּוּסָה לְכֻלּוֹךְ וְזוּהָמָה / וְאִם
הִרְגַעְתָּ הַזֶּה חוּלְפִי בֵּה וְאֵין אַתָּה נוֹתֵן לָהּ בְּמָה / הִיא נִבְּלָמָה / הִיא לְעוֹלָמִים אוֹלֵי לֹא שְׁבָה עֲדִיךָ
וְהִיא נְעַלְמָה / וְחֲשִׁכָה מִמְלֵאָה אֶת חַיִּיהָ תַּחַת הַחֲמָה / וְאֵין אֲנִי מוֹצֵא עוֹד מִקוֹמָה / וְאֵין לָהּ עוֹד
נַחְמָה / עַל כֵּן פּוֹנֵה אֲנִי אֵלֶיךָ לְהַקִּימָה / לְהַזְכִּיר לָהּ אֶת שְׁמָה / לְצַנֵּן זַעְמָה / אוֹ לְעוֹרְרָה מִיֵּאוּשׁ
וְתִרְדָּמָה / וְלַעֲנוֹת אוֹתָהּ לְמָה וְמָה / שֶׁהִיא כְּתִינּוּקָת נְדִקְמָה / שֶׁרַק יִצְאָה אֶת רַחֲם אֵמָה / וְעוֹלְמָךְ
עַדִּיין אֵינּוּ עוֹלְמָה / עוֹמְדָת מוֹל מִלְכוּתְךָ הַעֲצוּמָה / וּמִבְקֶשֶׁת לְשׁוּב נְעִימָה / אֵל אֵמָה אֵל רַחֲמָה /
עַדִּיין חֲדָשָׁה הִיא עִם כֹּל פְּעִימָה / רוּאָה שֶׁמֶשׁ וְהִיא אֲדוּמָה / וְאַתָּה חֵי עוֹלָמִים וְהִיא בַת יִמְמָה.

"כי בראתני לא לצרף רק נדבה / ולא בהקרח כי אם ברצון ואהבה... כי מה האדם... וישפח המנות והוא אחריו... ויתזק בריחי שעריו / והמנות בתדרי / וירבה שומרים מפל עבר / והאורב יושב לו בתדר... אלהי יקמו עלי רחמיך / ואל תכזה עלי זעמך / ואל תגמלני כמעבדי / ואמר למלאך המשחית די"
רבי שלמה אבן גבירול, "כתר מלכות"

פונה אדם אל אלהיו / בבקשה שפנה האלהים אליו / כי אין נשמע בתוך שאון גליו / והמון מעשיו וגלגליו / קול האלהים מתהלך לרוח היום בגניו / וקורא אִיָּה אחר ברואיו // ואתה אלהי / שאני פונה אליך לפנות אלי // נטעת בי חיים ללא כורח רק נדבה / ואני שוכח יום יום חסד פעולותיך באהבה / המרחיקות ממני דאבה // ומזכיר אני לך כי יכולת לתת בי לב מוכן ומזומן / שאהיה זוכר תמיד ומרחיק עצמי מן החטא ומפיתויי הזמן / רוחק מצוף זרים ונשען על המן // אבל נתת בי לב קשה עשוי אבן / רחוק מן הבר ומצוי אצל התבן // ואם תבקש להחליק לבי בשטף הדמעות והדמים / יודע אתה כי לשם כך תיאלץ להכאיבי עד סוף הימים // על כן למענד ולא למעני / עשה מחסום לכאבי והמתק עווני / שאוכל לשוב אליך ולבקש מחילת זדוני / ומחיקת מדוני / שאין אני יכול לשוב אליך ללא רגע של מנוחה והרווחה ויציאה מלחץ ועוני // ומה לשמך הגדול בשמי הקטן / שתהיה לי לשטן // שאני הבל וריק וזמני קצר / ואתה ראשון ואחרון ואין מי שעליך צר // ומזל עמי שבראת עולם / והנחת אותי בתוכו כצופה באולם // ומזל עמי שאין עולמך כולו דין / שאם היה עשוי רק בדין היה מיד מתפוצץ והיינו נאבדין // שהנחת בעולמך גם חסד ורחמים / להמתיק את הימים // ולעודד הרשעים שאולי אנחנו מחטאינו נרפאים / ואתה מושיע החלפאים // אך לא יכולת להניח בעולמך רק חסדך / שיש מי שבלעדי הדין לא היו מזהים הודך // שדרכם לזהות מלכות בדין ובכוח ובשרירות / ולא ברוך ובמסירות // ואתה המלך הבאת אותנו חדריך / עד כי נמשכנו אחרך // לראות היקר והמלכות / אך עיינו רואות רק העפר ועיוורות מול הזכות // שאתה עין / פקוחה מעל כל אין / שאתה עין-של-אין / רואה כל הדברים כשלעצמם בלי לשאול מניין / או לברר עדיין // ואנחנו רואים רק מניינים וחלוקות / ומרבים המחלוקות // שכל הדברים ללא גבול וגדר לפניך נקרים / ואנחנו רואים רק גבולים וגדרים / רק מילים ושקרים // שאין בעולמך הבדל בין החי למת / בין שקר לאמת // בין השותק למדבר / בין העומד לעובר // ואף לא נמצא הפרש הנפש מן הגוף / הרוח מן החומר הנגוף // נשמה שבי לא ידעה שהיא נשמה / עד שלא מילאה גופה באשמה // לא ידעה לומר זה חומר וזאת צורה / זה שלם וזאת שבורה // שלפניך הכל שווה / בלי עתיד או עבר הכל הווה // ואתה מחזיק עולם בבטןך / אין קרוב ואין רחוק מנך // ואני כבר שנים בורח / נד מצל ידך כדי להיות באפך אורח // כלוא בתוכך כדג המנסה למצוא מוצא מן המים / כעוף המבקש מנוס ומנוחה מן השמים // כמחשבה ששכחה את החושב / כחשבון המבקש להתנתק מן המחשב // אבל עדיף אני שבו / בכל פעם שאני נכאב // מבקש שוב בך תקנה / ומחסה והגנה / ומסתור מכל סכנה / לנשמתי המסכנה.

לרבי שמואל הנגיד, במילותיו

א.

אני בן קין ראיתי בהבל חיי זמן הפוד
ונימים משנים, בהם יטפס אדם שחק
ויקבע לו תהום רבה מעונים, ויפן למלאך המנות –
ואין לו פנים – ויאמר תרדפני שוא,
ויענה לו קול אחיו או קול אלהיו ואביו:
"ולא ידעת כי כל ענף ישוב אל שרשיו?"

ב.

אני בן איוב אמרתי באבל חיי כי אין רחוק
לאיש פתמול, ולא קרוב כמו היום הבא,
כי סוף כל החי אלי מות, וסוף כל ארמון
להיות חרבה, ובעוד אדם אחד יוצא לקרב,
שני חופר לו חלקת קבר רחבה, זר בלב זר
יחזירו חרב, וקרוביהם שתפים לדמעות דאבה.

ג.

אני בן קהלת גליתי בחבל חיי כי ארץ לאדם
בית פלא כל ימיו, ירוץ מערב ועד בקר
מערב עד ספרד ומכל עבריו חומת שמיו,
והיא מתגרה בו: "קום צא אם תוכל"
והוא בתוך ביצה בלי סדק מגלגל
רגע יצא מעפורה ובעוד רגע בעפורה מאכל.

ד.

אני בן חנה שמתי בתבל חיי, עד אמרה לי:
"הלא אתה בארץ אורח, שוכר לערב חדר
ולבקר מחזיר המפתח, צא וראה אשר בנה ביתך
והוא שוכן בתוך בתי קברים, למחר תלך אחריו
ואחריך ישכנו הבית אחרים", אמרה והלכה
והותירה אותי להאכיל נפשי במרוצים.

ה.

אני בן משלי סובבתי בסבל חיי, עד אמרתי:
"לבי, אל תריב עם הזמן, כי אין לך זמן
כי אם בזמן, ואין לך שעה מלבד השעה הזאת,
והבורא ברא הכל עד אין מקום ולאין שעה".
ענה לבי: "גם יש לאיש רוח בבכי, שיקמו
צל עלי תבל, והבכי חורש בה סימן לסבל".

אני בן תהלים שמחתי בנגל חיי כי חשבתי
לא אבכה על יום זה כי אולי אמצא מחר
רע ממנו ואתאב לשובו, ושמנתי דבר
שנאמר: "חיי אדם בין שתי בכיות", והוספתי
כי גם שמחת לב ומצא אנוש בין בכיות
ואיך זכיר האור בלי ראות אל תוך התהומות?

איום (שני שירים לחג השבועות)

"שחק בלי סלם", אלעזר בן יעקב הבבלי

א.

איום תן נא לי פדיום היום
הנח לך מלותי והמצא בְּהוֹן הַגִּיוֹן

עשה לבי שיהא חד את המקום
ורפא נדודי שתיקותי עד ושמע קול
הגש שפת פיך אל שפת תהום
ותהום תשק על פי שמך איום

איום תן נא לי פדיום היום
ותהום תשק על פי שמך איום

ב.

בורא עולם בנה סלם
ואעלה בו
יוצר תפלה העמק מחילה
ואעבור בה
נותן תורה כסה אורה
ואחזה סתרה
אל איום תן פדיום
ואחיה היום

מנחת שירי חשק ותלונה לאַנְדְּלוֹס

"חֶשֶׁק וּמְלַחְמָה שְׁנִיָּהֶם הוֹרְגִים / הוּי עַל בְּנֵי חַיִל וְהוּי עַל חוֹשְׁקִים", יעקב בן-אלעזר, ספר המשלים

*

צביה, אלבישך יום שמלות שיר
לבל תעוורי עין חמה,
ובליל, בתוך חדרך חרוזיך אתיר
ובאין אוזן אשורר לך שירה עירומה.

*

כלה, למה כצביה תתלי בי עינייך
ותרמזי לי בדמעות שבויה,
ואחר כלביאה את לבי תמחצי בין שינייך
עד אשורר כעלמה בוכיה?

*

למה, יעלה, תשלחי ממרחק המוני חציך
ורבבות חללים – לא הכרת – תניחי שרועים בשדות,
ולקמים פצועים אלי יצועיך – מבקשי חוק דודיך –
תסרבי גלות סוד רפואות?

*

צביה, משורר נאמנים שיריו מאהבתו :
ידמה את גבותיך לקשתות בלי לתת בך מבטו,
ואת מבטיך ישווה לחצים בתוקף מחשבתו,
ואת מן המיטה קוראת לבואו והוא לא מניח עטו.

*

שיר אחד ידמה עיניך והן כיונים על אפיקים שוכנות,
ובשני יתרברב בצאתן אליו כספינות לוחמות,
אבל לא ידע צבען כשהן על מיטתו עצומות,
ויכתוב על מעמקים של שחור והן פשקד חומות.

*

כלה, עזרי נא לי צאת מבית כלאי –
אני אסיר השיר,
פתחי נא לי השער הנועל את עולמי
ולעולמים אהיה שלך – אסיר.

*

מרבדי נשיקות רבדתי תחת גופך ליל כלולותיך

ובתמרוקים נתתי בשרך,
ואת רבדת תחתי תפילות אימותייך
ובבשרי נתת בשרך.

*

לילה ראשון למשכב תכשיט בתולייך
נותר אחרינו מונח על הסדין הלבן,
שושנת-דם אין לקטוף
מלב חתן.

*

לילה שני למשכב אגם האודם של פיטמותייך בלב חיוורון שדיך
הזכיר לי את כתם הדם המתוק על סדין הבתולין,
ומאז כל לילה בנשקי דדיך
מתחדשים עלינו אירוסין.

"אתה כוננת עולם ברב חסד", יוסי בן יוסי היתום, כהן גדול
"אתה כוננת עולם מראש", סדר עבודה אנונימי ליום הכיפורים

אז כוננת עולם / על בלי-מה / בְּשֵׁרְשׁוֹ תִהְיוּ וְהִבֵּל / תַּהוֹם וְבָהוּ וְאֲדָמָה
אֲדָמָה בְּעוֹדָה צִיָּה / מִשְׁכֵּן צֶל-מֹות / שְׁעֵשְׁעֵת בְּשֹׁחַק וּבִבְכִיָּה / וְאֵתָה הָאֲדוֹן לְבַדָּךְ
בְּטָרִם אֶלְף דוֹרִים / עֲלֵתָה תוֹרְתָךְ בְּמַחְשָׁבָה / עֲמָה דִין וְחֶסֶד / עֵינַיִם לְמִשְׁפָּט וְלֵאֲהָבָה
אֲהָבָה לְכָל יְצוּרִים / בְּטָרִם הֵם נוֹצְרִים / וּכְבָר שְׁמוֹתֵיהֶם קְרוּאִים / וְהֵם אֵינֶם בְּרוּאִים
גְּבוּל מִתְחַתֵּת לְמוֹשָׁבָךְ / גְּדֵרְתָּ קְצוֹת אֲרָקִים / גְּרִשְׁתָּ רִיחָךְ לְשִׁפְן / גְּנוּזָה בְּגִבְהֵי שְׁחָקִים
שְׁחָקִים בָּם תִּסְתֵּר / בְּלִי תִשׁוּרְךָ עֵין / וּמִשֵּׁם עֵינֶיךָ יִשׁוּטְטוּ / בְּכָל אָפֶס וְאֵין
דְּרִשְׁתָּ סוּף לְאֶפְלָה / חֲשֵׁךְ גְּרִשְׁתָּ מְאוּר / הַצַּבֵּת נְגַה כְּנִגְדָם / קִדְם כָּל דוֹר
דוֹר רֵאשׁוֹן צִפִּיתָ / מִסְגֹּר בְּאוֹר פְּנִיךָ / לְמַעַנּוֹ זֶהר כְּסִיתָ / שְׁמוּר לְדוֹר אַחֲרוֹן

הוֹעֲדֵת דִּק לְכֶסֶךְ / בַּחֲרַת תִּבֵּל לְהַדוּם / הַנִּפְתָּ מֵאֲמָרְךָ כְּנֶס / קִרְאתָ וַיְהִי יוֹם
יוֹם לְאוֹר קִרְאתָ / לְהֵאִיר לְחוּטָאִים וּלְבִינוּנִיִּים / וְזֶהר הַגְּנוּז שְׁמֵרְתָּ / לְהֵאִיר מוֹשָׁב צְדִיקִים
וְעֲדֵת מִקְהֵלוֹת מְלֹאכִים / לְרַחֵף לְפָנֵי פְּנִיךָ / לְשִׁיר גְּבוּרַת מְלָכִים / וּדְרָכִים מִמֶּךָ אֶלְיָךְ
אֶלְיָךְ יִבְרָחוּ נוֹצְרִים / וּמִמֶּךָ בְּבוֹאֵם נִפְחָדִים / בְּתִבּוּנָה וּבְמַחְשָׁבָה צְרוּרִים / בְּאֵימָה וּבִיָּרְאָה נוֹדְדִים
זַעֲזַעְתָּ מִיָּם מִמִּיָּם / לְהַבְדִּיל בְּעוֹלָמְךָ שְׁמַיִם / מִזָּה תַּהוֹמוֹת נְבָקָעִים / וּמִזָּה תִקְרַת רְקִיעִים
רְקִיעִים נִשְׂאִים בְּיָדֶיךָ / וְנוֹשְׂאִים אֶת כֶּסֶאֲךָ / לְהוֹדִיעַ פְּלֹאֲךָ וּמַעֲשֵׂיךָ / טַל וּמָטָר בְּרִכּוֹתֶיךָ
חַזִּיתָ בְּעוֹלָמְךָ אֲמִלְלִים / הוֹלְכִים בְּלִבּוֹת נִשְׁבְּרִים / הַכִּנְתָּ לְהֵם מְלִים / וְלַחַן נוֹגְנִים וְשִׁירִים
שִׁירִים לְשִׁיר מִמְרָרִים / בְּדַמְעוֹת וּמְלֹאכֶיךָ סוֹפְרִים / לְנַעֲנְשֵׁים בְּנִדְיוֹת מְדוֹרִים / וְלַנּוֹפְלִים בְּבוֹר אֲסוּרִים

טוֹבָה אֲדָמָה לְהַתְגַּלוֹת / הוֹדַעְתָּ מִיָּם תַּחַתוֹנִיִּים / וְשִׁמְתָּ חוּל בְּגִבּוּלֵיהֶם / מִנְעוּל וּבְרִיחַ לְגַלְיָהֶם
גַּלְיָהֶם רְצִים כְּמַתְמַרְדִּים / זוֹכְרִים מְרַד תַּהוֹמוֹת / לוֹיִתְנִי נַחֵשׁ בְּרִיחַ / תַּנִּינִים גְּדוּלֵי עוֹלָמוֹת
יִדְעַתָּ מִיָּם תַּחַתוֹנִיִּים / גְּזָרִי יָם סוּף / וּפְרַסְמַת בְּמִיָּם הַעֲלִיוֹנִים / בּוֹא קִשְׁתָּ וּמִבּוּל
מִבּוּל הַשְּׁמוּר עֲמָךְ / קוֹדֵם לְאֶרֶץ וּלְשָׁמַיִם / לְהַזְהִיר חוֹרְשֵׁי רַע / וְלְהַמְשִׁיל בְּאֲדָמָה מִיָּם
כְּכֹלוֹתָךְ דָּבָר דָּבָר / דִּשְׂאִי אֶרֶץ הַקִּיצוֹ / עֲשִׂבִים וְשִׁיחִים הַצִּיצוֹ / בְּגִנַּת עֵדן כְּחֶפָה
חֶפָה הַכִּנְתָּ בְּעוֹלָמְךָ / לְאֲדָם הָרֵאשׁוֹן וְלַחֲנוּהוּ / וְלִכְלֹל זוּג עֲמָךְ / מִהַעוֹפוֹת וּמִבְּהֵמוֹת הַשָּׂדֶה
לְמַדְתָּ אֶרֶץ לְשִׁכַח / אוֹר נְגַה שְׁבַעֲתִים / וַתַּעֲרֹךְ נְרוֹת בְּרִקְיעִים / לְמִשְׁלַל בְּיוֹם וּבְלֵילָה
לֵילָה הַלְבֵנָה וְהַכּוֹכָבִים / דוֹלְקִים בְּרוּחַ פִּיד / צוֹפִים מַחֲלוֹנוֹת וְכָבִים / רוֹמְזִים צָפוֹן וְדָרוֹם

מִן הַמִּיָּם הוֹלְדֵת / צְבָאוֹת דְּגִים וְתַנִּינִים / לְמִשְׁתָּה צְדִיקִים לוֹיִתְנִים / וְכֹלָא לְנִבְיָא בּוֹרַח
בוֹרַח לֵיָם כּוֹנֵת / וְאֵל הַמְדַבְּרִים וְהַהֲרִים / יִקְרָא שְׁמָךְ בְּלִילוֹת / וְאֵתָה תַעֲנֶהוּ לְבִקְרִים
נַעֲרַת מִיָּם בְּרוּיָךְ / לְהַעִיר עוֹפוֹת שְׁמַיִם / וְהֵם קָמִים כְּמַתְלוּצְצִים / מוֹתַחִים כְּנִפְיָם וְרְצִים
רְצִים בֵּין רְקִיעִים / חוֹתְרִים אֶל בְּקִיעִים / בְּגוֹפֶם חוֹתֵם לְכַשֵּׁר / וְסִימָן לְעוֹף הַסָּמָא
שׁוֹחַחַת עִם חֶמְהָ / וְעַם לְבָנָה בְּמִקּוּמָה / לְלַמֵּד מִסְּלוֹתֵיהֶן הֵיטֵב / עַד בּוֹא יוֹם
יוֹם יוֹדִיעִים דָּם / בְּגִבְעוֹן וּבְעַמְקֵי אֵילוֹן / וְהַשְּׁמֵשׁ לֹא אָץ / וְהַיָּרֵחַ לֹא רָץ
עֲלָץ יוֹצֵר בְּבְרִיאָתוֹ / שֵׁשׁ בּוֹרָא בִּיצִירָתוֹ / רָאָה כִּי טוֹבָה / חִיתוֹ-אֶרֶץ לְמִינָה
לְמִינָה קִבַּע בְּרוּחוֹ / מִי תַעֲלֶה בְּמִזְבְּחוֹ / וּמִי תִשׁוּטְט בְּשִׁדּוֹתָיו / וְלֹא תוֹבָא לְבֵיתוֹ

פֶּרֶשׁ הָאֲדוֹן בְּרִכְתּוֹ / וְאָמַר מוֹכְנָה סִפְתּוֹ / וּלְפָנָיו הִשְׁלַחַן עָרוּף / וְדִשְׂאֵה הַמְּנוּחוֹת סָמוּךְ
סָמוּךְ הוּא וְרִיק / וּמִי יִדְשֵׁן בּוֹ / הַשְּׁמָן הַטוֹב בְּכּוֹס / וּמִי יִשְׁמֹן בּוֹ
צוּה מְלֹאכָיו לְהַתְכַּנֵּס / מוֹעֲצַת חֲכָמִים כְּנֶס / שְׁאֵלֶם מִי נִבְרָא / וְנִכְנִיסוּ בְּדִלַת עוֹלָם

עולם יהיה ביתו / וגן עדן נחלתו / נניחו לשמרה ולעבדה / ונחסירהו מעט בחכמה
קראו נבוא אדם / בצלם ובדמות ובדם / מעפר ומרוח ומאדמה / מטוב ומרע ומבררה
בררה אם יתפלל / אם יקלקל ויקלל / אם יתקושש וישתולל / אם יתאושש ויפלל
רצה האדון דבריהם / הודיעם פתרון מעשיהם / להיום נבוא אדם / לגן נכניסו היום
היום נגרשו לעולם / לא יליו בעדן / יכנס כמושל לאולם / יצא כגדון ונכלם

שמחו ובכו מלאכים / אמרו נצור אדם / מטעם רגבים ומזכרון / להודיעו זכות וחרון
חרון האל למרים / וחסדו לכל העותרים / בלבבו נשכן שמות / לעתר גם ולרצות
תפר בבשר אלה / הפיח באף נשמה / הניח בגן אדם / הזהירו מכל אשמה
אשמה אם יאכל / מהעץ בתוך הגן / וברקיע קבע תצפיתו / לשמרו מפני נפילתו
שנה ישן האדם / בצל בתוך הגן / עד באו החיות / להקיץ את נרדם
נרדם הקיץ וננער / קם הביט ונזכר / עמד הלך ונדבר / פנה לאלה נסתר
רגש אלה ממקומו / מי קורא בשמו / מי מרעיש עולמו / מי מבקש מענו
מענו כבר קבע / קדם אלף דורים / וכתבו על ספר / והצפינו פתמים וכאורים

קרא לאדם הראשון / ולמד לו לשון / כל בהמה ושפתה / עוף ורמש ומלתם
מלתם לקח אדם / והיה עונה סביבו / על ענין צפרים / ועל דברי השורים
צפה משמיו וראה / אין עונה לאדם / מן הנשרים והדבורים / מן העגורים והחמורים
החמורים ביניהם נוערים / והאדם נותר בבדידותו / ואין עונה לנעירתו / ולציצו ולזמזומו ולשאגתו
פקד מלאכיו ללמד / לאדם לשון אדם / שלא יהי בודד / ופונה אל אל
אל בשמיו יושב / ואדם לארץ נופל / דברים רבים חושב / מהם מעטים מקים
ערף מקום בגן / הפיל שנה באדם / חתף בגופו שנים / זכר ונקבה פעמים
פעמים פה ולשון / פעמים לב וגרון / ורחם בגופה השאיר / ותשוקה בלבו הבעיר

סתם בשר בבשר / והעיר ילדיו מאשר / שדף לאדם חנה / לחנה אדם הציג
הציג ונגעלם המציג / ונותרו שנים עירמים / מכסים גופם במלים / שזכרו ממורים נעלמים
נעמדה חנה במקומה / שגנה את שמה / הודיעה בלשונה לאדם / מה יפה הגן
הגן יפה לעינים / וטוב פריו בשפתים / והודיעה אדם לדעת / הגן בתוך הגן
מלאו שפתיהם בטוב / שכתבו בדשא הרטב / זחל בינותם נחש / על גחוננו לחש
לחש נחש בלשונו / כחש מות ומתון / נחש תאות עינים / ידע יפקחו עינים
למדו עירמים הם / תפרו עלים במבושיהם / הסתתרו ברוח היום / ממושל לילה ניום
יום בעדן תם / לילה גרשו לדרךם / לעבד את האדמה / להרבות עצב הריונה

כילדים מעדן גרשו / זרועות בזרועות אמצו / ראו הלבנה נחסרת / קראו ראשונם קין
וקין להבל אח / דמיו באדמה שטח / חטא ולא נסלח / הגן כאבות גרש
יתר דברי אדם / לדורותיו ולדורות ילדיו / נכתבו על התורה / לך לעבדה ולשמרה
לשמרה לדור אחרון / והיה באחרית הימים / הר בראש ההרים / וכל גויים נוהרים
טוב להזכיר גבורות / אלה נאדר בשירות / בסוף אלף דורות / לשבח לרומם להלל
להלל אל וחסכתו / להזכיר צדקתו וישועתו / להודיע שמו מתהומות / לבשר חסדו ברננות
חיבים יודו בחובם / לבורא ויוצר ונגעלם / לאומר ועושה ונסתם / למחולל וממלל ומקיץ
מקיץ את נרדם / מתנומות לעבד ללחמם / לאכל ולשבע ולברך / ומרחם לקבר הולך

זמן יארב לאדם / ולא אסיים להלל / ולמלל גבורות אל / תולדות אנוש ותבל

תביל קשורה בתביל / סובב הולך ההביל / ואחרונים וראשונים הולכים / והם אינם נזכרים
וקדמוני אלפי משוררים / ורבי רבבות שירים / והם מעט מזכירים / כפי חובת היצורים
יצורים בידך נוצרו / הבוחר בשיירי זמרה / לרגו ולשיר ולזמר / מעשיו בטרם נאחר
הנה יתם השיר / וזכרתי מעט תארו / וספרתי קצת מעשיו / ושורתי מאלף אחד
אחד הוא בעולמו / ואנחנו בעולמנו רבים / נצח הוא ושמו / ואנחנו זמנינו נקצבים
דעת נתן ויתבונה / ואנחנו דעתנו קלה / לא כפה אמונה / ונקח תביל לקלקלה
לקלקלה משלמות עין / לקלקלה משלמותה בתהו / לקלקלה משלמותה באין / אנחנו בני קין

גאה גאה הים / ונהרות וכל דכים / ואלה בשבעים לשון / ואנחנו בלשון קשורה
קשורה בחוט לפה / אסורה לנמבזה ולקפה / ברן-יחד כוכבי / מנהסערה בערב ובבקר
בבקר נשאנו עינים / לארץ מתחת ולשמים / ראינו קעשן נמלחו / וכמו הבגד יבלו
יבלו גם יושביה / ומותון כל תושביה / וישועתו לדור דורים / וצדקתו מתהום רבה
אמרנו אולי נשיר / בורא נשמע וזכיר / גבולו לא נשיג / דרכיו נחקר ונפיר
נפיר טובה ליוצר / שאת חיינו קוצר / עד נשמע מבשר / נשיר ולכבודו נזמר :
אז כוננת עולם / על בלי-מה / בשרשו תהו והביל / תהום ובהו ואדמה
אדמה בעודה ציה / משכן צל-מות / שעשעת בשחוק ובבכייה / ואתה האדון לבדך

לִילָא וּמַגִּינוֹן, שִׁיר אַהֲבָה צוֹפִי

מחווה לגילאל א-דין רומי

אלוהים הגדיל את אהבת מגִינוֹן לִילָא במידה כל-כך מופרזת
שגרמה לו לאבד עשתונותיו כשראה את כלבה רץ פֶּסֶמְטָה.
וכשהיה הולך בעקבותיה בין דוכני השוק היה מנשק את הפירות
שנפלו מסל הקניות שלה
את המוכרים שהעניקו לה מחריפות תבליניהם
ואת אביה שנאם באותה שעה בבניין העירייה.
מגִינוֹן היה מחכה שעות מול דלתה החתומה
רק כדי לחזות בעיניה המתעלמות ממנו בצאתה לרחוב
בהן דימה תמיד למצוא שתיקות קשובות
ואז היה הולך אחריה לנחל
מרווה אלפי צימאונות בהשתקפות פניה של לילא בַּמִּים
ומשוחח עם הדגים על כל האדמות הַתְּרָבוֹת ועל הרצון לשתות.

וכשהיתה בטלה לרגע משתיקתה מולו היתה שואלת לילא "למה
אתה צופה בי כמו משוגע, מגִינוֹן?" , ומתרחקת כדי שלא לתת לו לחוש
את החום של קצות שפתיה אחרי הדיבור, את העדינות של קצות אצבעותיה
בימות הקור, ואת זרעי המים של פחדיה
הנוטפים מאחורי שלוות עיגולי עיניה
ומצננים את אלימות חיוכיה. לילא לא נענתה למגִינוֹן
לאורך שנים של חיזורים, ולא נתנה לו לנשק את כפות רגליה
היפות, הגסות, בהן אהב כל-כך להביט. והוא נותר מציצן,
רץ בין הגגות רק כדי לחזות באחת ממשרתותיה היוצאות, טועה לראות
בִּשְׂקִיעוֹת כולן מעין זריחות של עולם אחר, צודק אולי יותר מכולם
כי מי עוד יכול לדעת טעמה של אהבה כמגִינוֹן הנאמן
אשר שמר עליה שנים וחודשים בלי אות או סימן.

כל הפילים שואגים בלילה חלומות של שיבה להִינְדוּסְטָאן,
ומגִינוֹן מיילל בחלומותיו אל לילא, שר על חירותו של השטן,
נולד אל תוך הצבע השחור, ואז הופך לנר בָּרְגַע שכולו אור,
שאינו עוד שעווה בעולם, שאין לו צל. ובמסגד של יום שישי
היה נשאר שעות ומתפלל, שוטח תודותיו לפני אללה
על בריאתו הכבירה, על יפי אבן הכעבה, על שצף הנהרות הגדולים,
הפרת, החידקל והנילוס, ועל כל איבר מאיברי גופה של לילא.

בדרך חזרה מן המסגד היה מגִינוֹן זורק גרזן על חומות הכלא,
חושב אולי אחד מחבריו שרוי שם במצוקה, חושב אולי זקוק הוא לֶפֶה
שיהיה רחב כְּרִקִיעַ ועמוק כְּתֵהוּם לספר בו את כל געגועיו האסורים.
לילא, באותה שעה, היתה יוצאת אל הכרמים והבוסתנים שמאחורי ביתה,
מתלבטת בטירופם של האוהבים, מחפשת חיבה אצל עצים חסרי פיתולים,
נושאת הודעות מוצפנות בין הגפנים לתאנים,

מהססת להריח את המור הנוטף עובר על כפות המנעולים,
מנסה להשתיק את לבה ממחשבות
בעזרת עסיס הרימונים.

וריאציות ספניוליות

א. דיאלוג בין אם למחזרת

- אל תעברי לפני ביתי, גברתי, אל תטילי עיניך על דלתי, יש לי בן יפה, יפה מדי בשבילך גברתי.
- אעבר לפני דלתך, אמא, אחפש במבטי את בנך בכל החלונות, אם בנך יפה כמוך, אקח אותו עמי בית לבנות.
- אל תעברי בחצרי, גברתי, אל תמלאי במחשבותיך את גני, יש לי בן רך עינים, ולא אתן אותו ביד אלמונית.
- אעבר בחצרך, אמא, אשיר לבנך שירים של אהבה, אם עיניו נפות פעיניך, אצית בלבו אש להבה.
- אל מטבחי אל תפנסי, גברתי, אל תטעמי מן המאכלים שהוא אוהב, אם תלמדי אותם לבשל, אאבד את בני בלב דואב.
- כבר אותך אני אוהבת, אמא, העבירי בנך לפני ואחזה, אם אותך אוהב הוא כמוני, נשבע היום באהבה זאת לזה.

ב. דיאלוג בין המחזרת לבן

- פתח לי הדלת, אהובי, השמש שוקעת ורוצה אני אותך לראות.
- איך אפתח לך הדלת, אהובה, אמי יושבת לניד ותופרת לי חלצות.
- גנב לה המחס, אהובי, ואל תוך השנה ראשה ישקע.
- איני נרדם בלילה, אהובה, את ראשי רוזפת מחשבה על נשיקה.
- פתח לי הדלת, אהובי, השמש כבר שקעה ורוצה אני לשיר לך שירים.
- איך אפתח לך הדלת, אהובה, אבי עומד וקורא בלחש מן הספרים.
- גנב לו המשקפים, אהובי, ואל תוך השנה ראשו יצנח.
- בימים אני ישן, אהובה, את ראשי רוזף חלום על יום אתך אברח.
- פתח לי הדלת, אהובי, השמש עוד מעט תזרח ורוצה אני אותך לראות.
- איך אפתח לך הדלת, אהובה, אחותי אינה נרדמת

היא כותבת אכזבות.

- גִּנְבָה לָהּ אֶת הָעֵט, אֶהוּבִי, וּבִשְׁנָה
רֵאשָׁה יִלְכֹּד.
- כָּל הַזְּמַן אֲנִי מַחְפֵּשׁ, אֶהוּבָה, זְמַן שְׁאִינוּ יוֹם אוֹ לַיְלָה
כְּדֵי שְׁאוּכַל עִמָּךְ לְהִתְאַחֵד.
- כָּבֵר עֲלֵתָה הַשְּׂמֶשׁ, אֶהוּבִי, עָלַי לְחַזֵּר אֶל בֵּית הוֹרֵי,
וְעַם בּוֹא הָעָרֵב שׁוֹב לְקָרָא לָךְ אֶעֱמֹד.
- אֵל תִּלְכִּי, אֶהוּבָה רַכָּה, אֶפְתַּח לָךְ הַדְּלֵת, אַחֲוֵתִי
אֶחֱזָה בָּהּ הַשְּׁנָה, אֲמִי מִהֲרָה אֶל הַחֶצֶר, אָבִי יֵצֵא לְעִבֹד,
אֵל תִּלְכִּי, אֵל תִּלְכִּי, אֶהוּבָה רַכָּה, חַפִּי לִי
וְאֶטְמִין בֵּין שְׁפִתוֹתַי נְשִׁיקָה.
- שֵׁן אֶהוּבִי שֵׁן, אָבִי קוֹרָא לִי, אֶרוֹץ הַבַּיְתָה בְּשִׁתִּיקָה
שְׁלֵא יִחֲזָה בִּי מִסְמִיקָה, וְעַם רִדְת הַשְּׂמֶשׁ אָשׁוּב,
אוּלַי מְחַר אוֹתִי תִכְנִיס אֶהוּב.

וריאציה לשני קנטיקס, שירים ליריים בספרדית-יהודית, הראשון – "פרוהיבדו אל פאסו" (מפי אמלי פיקא ילידת תורכיה וסטלה מאיו-כהן ילידת רודוס), והשני – "טודוס סון אינקונבנגנטס" (מפי רוזה אבראדל-אלחדף ילידת רודוס); השירים הוקלטו על-ידי שושנה וייך-שחק וראו אור בספרה "אין בואן סימן", וזכו בנוסח עברי של אבנר פרץ.

לונה היא לבנה בספניולית

לזכרה של לונה (לבנה) הלל

לונה, שנקראה לבנה בלשונו של הלל הזקן, סיפרה לנו על המרחק הגדול שעשו גולי ספרד. עם תרמילים עצובים שנזרקו על כתפיים יתומות הם הלכו ברגל מתחת לשמיים לכל אורך חופי הים-התיכון מאַסְפֵּנְיָה לְאַטְלָס ומשם עד ירושלים, ושרו כשהגיעו מול חומות ירושלים, עמדו ושרו, עוד לפני שידעו עברית שרו: "אִיִּי קִירוּ מֵאֲדָרֵי אֶרֶץ יְרוּשָׁלַיִם". ללכת אמא אני רוצה עד ירושלים.

סיפרה לנו לונה ונזכרה במרחק הגדול בשנים שעשתה בעצמה מילדותה בעיר העתיקה, בין ערבים וארמנים ושומרונים וקראים, כולם שבטים שיצאו מן היהדות, ובין יהודים ספרדים ויהודים אשכנזים, ועד זקנתה במורד רחוב הפלמ"ח, בירושלים דלמטה.

נזכרה לונה באביה יצחק שלום וקראה:

"איזה גבר היה! איזה גבר היה!"

וסיפרה איך היה מרעיד את לבבות העיר העתיקה בערב פסח, כששר את ההגדה בעברית, לשון-קודש, ובספרדית-יהודית. בלילה ההוא היתה מתקבצת כל העיר העתיקה לפני חלונות ביתם, ערבים ויהודים מהמגרב ועד פרס. ובעלה לוי סיפר איך ביקש את ידה מן האב שהיה מרפא את עצמות כל העיר העתיקה.

היא נזכרה איך נולדה בעיר העתיקה

בין כל הערבים, דם אחד, איך אביה ניגש אליהם ושאל: "מי האבא שלכם?", וכשענו לו: "אֲבֵרָאֵהִים", אמר: "גם האבא שלי אברהם", איך אמה אמרה: "רק האנגלים עשו את זה, מיררו את חיי הערבים והיהודים, חילקו את האדמה", ולונה שהיא לבנה הוסיפה: "ואנחנו לא ידענו מה זה שלנו ושלהם. חיינו אתם כמו אחים. הלוואי שלא היתה האדמה. שלא היה על מה להילחם".

"כל השפות יפות" סיפרה לונה, "אבל לאדינו זה שפת אם שלי. לא דיברנו שפות אחרות בבית". כל השפות יפות, אמרה, ושפתיה התמלאו געגועים

לְלִינְגָה דוֹלְסָה שְׁלֵה, וְאוֹזְנִיה הַתְּמַלְאוּ צִיפִיָּה
לְיוֹם בּו נְכֻדוֹתֶיהָ יִשְׁבּוּ לָהּ אֶת הַרֹמְנֶסְאָס פְּרִדְיָאָס שְׁלֵה.

"הַאֲשַׁכְנְזִים הֵיוּ מְאוֹד מוֹדְרָנִיִּים", אָמְרָה, "אֲנַחְנוּ הַסְּפָרְדִים
שָׁמְרָנוּ עַל חוֹסֵר הַמוֹדְרָנוּיּוֹת". אָמְרָה וְחִשְׁבָה
עַל כָּל הַפְּסוּקִים הַמְּמַלְאִים אֶת הַתְּנ"ךְ, וְכָל הַחֲרוֹזִים
הַמְּמַלְאִים אֶת שִׁירֵיהֶם שֶׁל אֶבְרָם-עִזְרָא וְאַבְרָם-גְּבִירֹל,
וְכָל תְּרִי"ג הַמְּצוּוֹת שֶׁהֶרְמַב"ם לִימַד וְהַסְּבִיר בְּנִימוּקִים,
וְכָל אֲלָפֵי הַבּוֹסְתָנִים וְרִיחַ הַיִּסְמִינִים
וְהַנְּאִזְיָרִים וְהַסּוֹלְטָאנִים
שֶׁל חַיֵּי אֲבוֹתֶיהָ וְשֶׁל הַרֹמְנֶסוֹת שְׁלֵה.

הִיא סִיפְרָה עַל מְטוֹס שֶׁחֲזִיר אוֹתָהּ אֵל אֶרֶץ אֲמֵהוֹתֶיהָ,
סְפָרְד-אַסְפְּרִינְיָה-אַלְ-אַנְדְּלוּס, לְכַמָּה יָמִים,
שֶׁם רָאֵתָה יְהוּדִים מוֹמְרִים, אֲנוֹסִים,
מְדַלִּיקִים נְרוֹת שַׁבַּת בְּמֵרְתָפִים,
וְיוֹשְׁבִים כָּל הַנוֹצְיָה דָּהּ שַׁבַּת לְפָנַי שַׁעַר בֵּית-הַכְּנֶסֶת
הַנְּעוֹל מֵאֵז הַגִּירוּשׁ, מֵאֲמַצִּים אֶת מַחְשַׁבְתָּם לְהִזְכֹּר,
לֹא יוֹדְעִים לְהַתְּפַלֵּל, מִמְּלַמְלִים שְׁבָרִי מִיֵּלִים שֶׁרַק
אַל סִינְיֹר דָּהּ טוֹדוֹ אֶל מוֹנְדוֹ יִבִּין.

וְכַשְׁשָׁאֲלַתִּי אוֹתָהּ בְּעוֹרְמַת גִּילִי הַצַּעִיר מֵהָ יְהִיָּה עַל שַׁפְתָּהּ
בְּעוֹד מֵאָה שָׁנִים, הִיא עֲנָתָה לִי בְּתוֹבָה
שֶׁהִכִּילָה אֶת כָּל חוֹכְמַת הַסְּבִלְנוֹת:
"אֲתָה יוֹדַע כִּמָּה זְמַן אֲנַחְנוּ מְדַבְּרִים סְפִינוּלִית?
חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנִים. אֵז אֲתָה סוֹפֵר לִי אֶת הַשָּׁנִים הַקְּטָנוֹת?".
וְאֲנִי דִימִיתִי שֶׁבִּלְבָהּ הִיא חוֹשֶׁבֶת: "אוּלַי לֹא אֲנַחְנוּ
מְדַבְּרִים סְפִינוּלִית, אוּלַי הַסְּפִינוּלִית מְדַבְּרַת אוֹתָנוּ.
אֲבָל כִּמָּה דוֹרוֹת הִיא תִּמְתֵּן לָנוּ עַד שֶׁנִּשְׁוֵב אֵלֶיךָ?
עַד מֵתִי תַּחְכֵּה?".

שיר הייקו ארוך

לאיסא, משורר הייקו יפני (1762-1826)

אחרי שנסגרו דלתות המלחמה של הגוף
ומתה אישתו, נותרו הקירות לבדם לשמוע
כובד קובלנות איסא, משורר סביוני ההייקו,
ומבעד לחלון עיוור שוילונו עוד לא הוסט
ראה צללית הר געש קרוב רוטטת ברוח סתיו
ונהרות דם שמיים. איסא נזכר בגשם אביב
ובפיהוקי אישתו, והבין שמכל גופו
רק צלו נותר שלם בעולם של טל
אבל

לי באי והירח הריק

לי באי ניסה לחבק את הירח המלא
ונפל לנהר. ומת. הוא פנה אל העולם
בסימניות סיניות שיכורות אותן אבין
רק אחרי שאתפכח. ואני רציתי לקום
ולנסות לחבק את מילותיו, אבל הבנתי
כמה ריק עכשיו הירח. רק אחרי שאתפכח
אנסה גם אני לחבק את הירח השחור
מגג ביתי מגג לבי השיכור מגג חיי המתנדנדים.
אני, שלא חייתי אף פעם לצד נהר,
ולא למדתי לחבק עד שלא הרחקתי אלפי מילין מביתי
ודיברתי שפה זרה, מכיר את עצב רגע מותו :
ברגע מותו היה לי באי מילה שיכורה
שחיבקה את האוויר הנחצה ושמחה לטבול במים.
וגופו היה אבן שנפלה לנהר או לב גדול
שעלה על גדותיו או חלום שהתרוקן אל המים
במוות קצר. העולם דיבר אליו במילים שיכורות,
והוא שתה כדי להבין, וידע שאין זמן לפילוסופיה.
גם אני, כמוהו, אוהב את הירח המלא, אבל לי אין אומץ
לחבקו. אני מחבק את הירח הריק, ואת לבי
שלא יפול, שלא ניפול.

לי באי, משורר סיני בן המאה השמינית, מת בגיל 61 ונודע כשתיין גדול

מעין פרחי האפרסק

דייג
שט
בנחל
ומרחיק-בדרכו
פתאום
חורש-עצי-אפרסק
נפעם
משתוקק-לקצה
הוא
שט
עד-מקור-הנחל
והר
ובו-פתח-צר
ופתע
נוף-עמק-מואר
ואנשים
שמחים-וטובי-לב
שאלוהו
למקומו
ואירחוהו-ביין-ובשר

וקודם-לכתו
ביקשוהו
שלא-ישמע-איש
דבר-מקומם
עד
יפלו
אלף-שושלות
עד
יקומו
עוד-אלף-חדשות

(ברוח האוטופיה הסינית הקטנה "מעין פרחי האפרסק" של טאו צ'יין (המוכר גם כטאו יו'אן-מינג), שחי לפני כ-1400 שנה, וגרסתה השירית של בן-דורו, ש'יה לינג-יון (או נאנג ני), שנשאה את אותה הכותרת)

שיר בחמישה מובנים

1. אני קונה לי רחמי נגר בפסוקי דיו
ומבקש את סליחת השקיעה על ערפי המלהט.
אני מחבר בין צלילים שיש להם מובן רק בעברית
ומבקש לקסם את דרכי אלי, אל הדף הזה.
2. כאב לבי הוא חלק מלבי
כמו ששמחת לבי היא חלק מלבי
כמו שדמעותי החסרות הן חלק מבכיי:
בעברית גם נחל אכזב הוא נחל.
3. פילוסוף יוני אפל גלח : בערות נמצאים
כל בני האדם יחד באותו העולם,
ובלקתם לישן פונה כל איש
לעולמו שלו. ואני בחלומי הייתי אהב
והתעוררתי לבד.
4. חכם סיני למד : רב
מה שיש להשליך ממה שיש
להוסיף. כי השוכח מוסיף,
ואלו הזוכר גורע. ואני לא למדתי ממנו דבר.
5. קהלת אמר : אין זכרון.
ומאז למדתיו משפטו מלנה
את חיי.

עצות למתפללים

תפילה היא קיר-נטוי : לפעמים היא מחתרת-נגד-הצער, לעיתים היא הצער-עצמו. אם חובת תפילה עליך בבואך בקהל אנשים תן לקול הקהל לגבור על קולך וחמוק מעינה-של-רשות. פן תהא היא רואה בכאבך פן תחזה אתה בשמחתה. אם את לבדך ואין תפילות רגילות לשפתייך ולפניך מונח הלילה, פרודור-ארוך, ריק-מאור, כמו-טוב אל תסכימי לחמוק בשקט אל תוכו : התחזי לתינוקת וזעקי צעקה-גדולה אשר כמוה לא נהיתה וכמוה לא תיווסף, עד שתחרש אוזנה-של-רשות. פן תחזי באביונה, פן תהא היא רואה אושרך. פנה אל הרשות בלשון-זכר, עד שהיא תשנה את מינה עד שהיא תפנה אליך בלשון-נקבה. אם נפשך היא מדבר חתמי שפתייך היבשות עד שהרשות תסכין לדבר נענעי גופך עד שגם גופה יתנוודד, ואז עצרי, עמדי שותקת. היא תמשיך להתנדנד. בחורף התפלל לגשם : עוד שנה אחת שחונה ויסתמו כל מעיינות-התפילה. אולי זאת התפילה : לשאוב מים מן העין. עצה אחרונה : הרואה תפילה בחלומה תעיר בליבה געגועים-עזים ותתפלל בתחנונים-רבים. עד שתעשה תפילתה קבע עד שיעשו חלומותיה ארעיים.

הגיאומטריה של אלוהים, חלק ראשון

הערה ביוגרפית:

מי שהיה קדוש-מעונה שני לפילוסופיה
ומת בעליית-גג מנוֹדָה
ששאפה לראוטייה יותר מדי מאבק העדשות
שליטש למחייתו
תרגם לְרומית רזה
רעיונות שְמִיִּים עתיקים על ייחוד האל
וזכה בחיי-עולם בְּסֵפֶר.
הוא היה מאהב אומלל לאלוהים-הזקן
משוכנע באושרו
ואהבתו היתה רק ביטוי
לאהבת האל את עצמו
כלומר גם אותו, בְּנִדְיָקְטוּס דָּה שְפִינּוֹזָה,
בְּרוּדָה.

הוא היה עוד גבר עיקש בשרשרת גברים עקשנים,
נביא בוער של בשורת האל האחד, כמו הרמב"ם,
כמו מְחַמֵּד, כמו שלמה, כמו משה.
ולו היה לו בן היה עוקדו מול שערי הקהילה היהודית
של אמשטרדם כדי לומר: אני הקצנתי מכם
ומאבינו אברהם את המונותאיזם העתיק.
ואז היה עוקד עצמו כדי לצעוק לפני מותו:
שמע ישראל ה' אלוהינו
ה' הכל.

הערה ביוגרפית שניה:

מי שחי בעליית-גג הולנדית מנוֹדָה
צאצא לאנוסי פורטוגל ששבו אל דתם
יכול היה לבנות בראשו עולם אחר
שנכנע לסדר גיאומטרי.
אני חי בדירת סטודנטים רגילה למְדִי
בעירי ירושלים
חיים לא גיאומטריים בעליל
והעולם בונה אותי
בלי קווים ישרים, בלי מעגלי מחוגה,
כולי שברי-שברים ומספרים אי-רציונליים
שסודם אין-סופי.
אני כותב עברית
שפתי שהיתה גם שפתו
כדי לסכסך שוב
בין המשולשים לבני-האדם
כדי להיחלץ מן העולם
התלוי באלוהים כבחוט-שערה
נופל אל תוכו
ונשאר במקומו, בפנימו.

פניה אישית לפילוסוף :

אני קורא בספר-המידות שלך
אותו מילאת גדרים ומופתים והערות
ומושכלות ראשונים ואחרונים
ומשפטים יוצאים ונגזרים
והעיקר חסר מן הספר.
ואני כותב עכשיו עברית כדי לחשוב את אלוהים
ולהכריז על חירותי שלי
בין מחסומי המילים.
איך יכולים
אלוקים ואדם
להתקיים בו-בזמן?

שאלה מנחה :

דירות רבות

ביאור לפרק ל"ו בספר התניא

קודם שנברא עולם
היה לבדו יתברך
יחיד ומיוחד
וממלא כל המקום הזה
לבד.
ואז פירשו חז"ל
שנתאוה
הקדוש ברוך הוא
שתהיה לו דירה
בתחתונים.
וזו תכלית
בריאת עולם הזה.
והפריד חושך מאור
ובנה חווה
ויצר אדם
ונתן תורה
ועל-ידי ריבוי
הלבושים המסתירים
אור
באה השתלשלות העולמות
וירידתם במדרגות
עד הדף הזה
עד המילה הזאת
שהיא חומרית ממש וגשמית ממש
תחתונה במדרגה
שאין תחתונה למטה ממנה
ומעליה פניו המוסתרים
בצעיפי עננים.
וחושך כפול ומכופל
מלא קליפות
עד שאפילו למלאכים
אין עיניים לראות
אור פניו
או חרון אפו.
ובאופן רק צל גופו
ועיניו הבורקות
המדמות חשוכא לנהורא
של סיטרא אחרא
הקורא עוז:
אני ואפסי עוד.

ושמי עולם אינסוף
פנויים משם בורא התהפוכות
שהיה לאפס לתוהו ולריק.
ואין עוד מלבדו.
רק עין של אין
צופה בעולמות
בעולמו
בלי להיות.
ודירות רבות
ריקות
לריבון הנשכחות
בתחתית העולמות
נסתרות
בחדרי לבבות
וסופי מסדרונות.
וקץ הימין
לקליפה הזאת
הוא שיתאוו ברואים
שתהיינה להם דירות
בעליונים.

שכר מצווה

ביאור לפרק ל"ז בספר התניא

שכר מצווה הוא המצווה עצמה
כי בעשייתה ממשיך אדם גילוי אור
אין-סוף בעולם-הזה מלמטה למעלה
ומלמעלה למטה. ואז אור אין-סוף
מתלבש בגשמיות עולם-הזה שהיה תחילה
תחת ממשלת קליפה וקיבל חיותו מתוכה.
כי אי-אפשר לנפש האלוהית לבטא בשפתיים
ופה ולשון ושיניים כי אם על-ידי נפש החיונית
המלובשת איברי הגוף ממש. וכל מה שמדבר
בכוח גדול יותר הוא המכניס ומלביש
יותר כוחות מנפש החיונית בדיבורים אלו
עד שכל העצמות אומרות שפע אור אין-סוף
ורמ"ח איברים נאבקים בשכחה
כי שכחה היא מקליפת הנפש והגוף
ושס"ה גידים של דם או נפש שהם כל אוכלין
ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם נהפכים מרע לטוב
מטוב לרע מעשה ללא תעשה ומלא תעשה לעשה
ותר"יג מצוות מבקשות למול עורלת הלב
שהיא קליפה משל עצמה ואין לה נגיעה
לדיבור או לשכחה. ונשאר רק מצווה אחת
מצווה סתם שיראה עין בעין ויתבלע ויתבטל
בסוד צדקה שאדם נותן מיגיע כפיו.
כי אחר שכל כוח נפשו החיונית מלובש היה
בעשיית מלאכתו ונשתכר בה מעות
כשנותן לצדקה כל נפשו החיונית
עולה להשם. וצריך אדם פעם אחת
מדי חודש בחודשו לפקוח כף ידו
ולדור בעולמות האביונים
עם קול תחינתם לנדבה
וקול שתיקתם למילה.
ולא יתן כספו בתום יום קבצנותו
כנדבה לאחר אלא ירכוש לו עצמו
אוכלין ומשקין צרים ומרים
ויאכל וישתה וידע שאנשים נתנו
מיגיע כפיהם וידע שהשתכר מעות אלו
מיגיע כף ידו הפקוחה
וכל נפשו החיונית תהא עולה להשם.
וצדקה תציל

גרזן עץ

כְּשֶׁדָם הוֹפֵךְ רֵעַל
הַגּוֹף הוֹפֵךְ לְכַאֵב עֲצָמוֹ
כְּמוֹ עֵץ הַיַּעַר הַנִּכְרָת
לֵהִיּוֹת קֵת גְּרִזֵּן פּוֹרֵת לְאֵילָנוֹת.
וְכִשְׁחֹרֵשׁ שֶׁלֶם נִגְדַע בְּאֵיבּוֹ שֶׁל גְּרִזֵּן אֶחָד
מֵתְגַלֶּה תוֹגַת הַחֲלוּם הַחֲסִידִי אֲשֶׁר בִּיקֶשׁ
אֶת עֲזָרַת הָעֲצָבוֹת הַגְּדוֹלָה בְּשִׁבִירַת הַיֵּאוֹשׁ הַגְּדוֹל.
כְּמוֹ מִלְחָמָה בְּמוֹת בַּעֲזָרַת אֶלֶף מִיתוֹת קִטְנוֹת
שֶׁתִּפְקִידוֹן לְפוֹרֵר אֶת פַּחַד הַמוֹת הַגְּדוֹל
לְשִׁבְרֵי פַחְדִים קִטְנִים, עַד שֶׁאֲנִי נִכְנַע
מִסַּכֵּל אוֹתִיוֹתָיו וְהוֹפֵךְ אֶין.
בְּחֹדֵר הַסְּמוּךְ יִשְׁנִים שְׁנֵי אַחֵינִי תַּחַת אוֹרֵה הַקֵּל
שֶׁל הַמְּנוֹרָה, כִּךְ חוֹסְכִים הוֹרֵי מְעֵינִיהֶם אֶת הַמְּרָאָה הַמִּפְחִיד
שֶׁל הָעוֹלָם הַנֶּעֱלָם בְּחִשְׁכָּה. כִּךְ נַחֲסֵךְ מֵהֶם לַעֲת בּוֹקֵר
גַּם הַמְּרָאָה הַנֶּפְלֵאָה שֶׁל הָעוֹלָם הַבּוֹקֵעַ מֵחֹדֶשׁ מֵתוֹךְ בְּיַצַּת הַלַּיִל
וְהָאֵין וּמִלְבִּישׁ בְּאוֹרוֹ אֶת כָּל הַחֲפָצִים וְהַפְּחָדִים. אוֹלֵי בְּגִילֵם הַצַּעִיר
דָּם אֵינוֹ רֵעַל, וְהַכַּאֵב עֲצָמוֹ אֵינוֹ מִפְחִיד יוֹתֵר
מִן הָאוֹשֵׁר עֲצָמוֹ. אוֹלֵי הֵם עֲדִיין לֹא יוֹדְעִים שֶׁכְּשֶׁדָם
הוֹפֵךְ רֵעַל, הַכַּאֵב הוֹפֵךְ
לְגוֹף הָאֲמִיתִי.

זיווגי אותיות

"לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו, ליתדא שם י"ה בוי"ה, ביחודא שלים, בשם כל ישראל, הריני מוכן לומר שנים ועשרים אותיות התורה הקדושה. ויהיה רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתצרף ברחמיך הרבים את אותיות אלו לתבות כרצונך, כי רחום אתה ומרבה להטיב, ואנחנו עבדיך, בניך בני בחיניך, כוונתנו לעשות רצונך. ה' נגדך כל תאוותנו, ואנחתנו ממך לא נסתרה." רבנו יוסף חיים ("הבן איש חי"), ספר לשון חכמים, חלק שני, סדר לימוד אלפי"א בית"א

שי"ן היא שכחה. דבר אחר שקר.
ות"ו תורה תמימה. למה קרב שי"ן
השקר לת"ו התמימה? להודיע שאם יותר
השקר ויעשה כת"ו התמימה, הרי הוא
שוכח לו, אך אם ת"ו נעשית
שקרנית, אין שוכח לה. ואחר הת"ו
אל"ף אמת. ובי"ת בראה להצמיד לאמת
סימן. גימ"ל דבר גלות בה אמר
לעם. דבר אחר גאלה. ובדל"ת פתח
לשתיקה דלת, כיוון אחד גלות, כיוון
אחר גאלה, ואין יודע מי עומד
לצד זה, ומי לצד אחר. ה"א
שמו, ועל וי"ו תולין כל השמות
ומחפין. זי"ן זאת זמרה שהיו מלאכים
מזמרין לפניו מן האותיות. דבר אחר
אלו אנשי אמונה שהיו זועכים אף
בלחשם. חי"ת שנבקש לפניו למרות חטאותינו
כשאנחנו חפויי חרטות, כשאנחנו טועני טענות,
כשאנחנו יודעי ישועות. בכ"ף פקח אותיותיו
לנדבה לבני-אדם, והצמידה ללמ"ד ולמ"ם
ללמד אותנו מלכות. נו"ן נפתולי נצח,
סמ"ך סחופי ספק, עי"ן עצורי עקב,
פ"ה שאם הפנים פונות, אליו צריכות
לפנות, צד"י צועקי צדק, דבר אחר
צרי צדיק, קו"ף קמי קדם. ורי"ש
ראשים ורשים, וכל המפריד ביניהם אל"ף,
וכל המפריד ביניהם רש"ע, שעינו בכל
רש, ואין הוא שועה לשועתם. שי"ן
פעם שניה שלום. דבר אחר שטן.
ות"ו שניה תולדות. דבר אחר תוכחות.
וזיווגי אותיות אות באות למלים רבות
כלן שוכנות בגימ"ל גן עדנו וחוצות
יום יום עולמות ועוברות דל"תות ומתעברות.

חוט מושך מן הלשון

חוט מושך מן הלשון תחתיו בפנים הפה
מכביד את הדיבור מצאת ולמהר לשון צחות
והמילים לאט נגנבות פנימה אל תוך הבטן
פונות אל ריבון העולמים אשר נתן
עולם והיעלם בדיבור אחד
מתחננות.

איני בקי בשבעים לשונות אשר נתת
בין בני-אדם להפרידם ולחברם,
חיתוך לשון מצרים בין מצרים
צר לי, לשון אשדוד שודדת ממני
את סודה, ולשון אשקלון לשון מידה
ומשקל נכון בין שיני הופכת קלשון.
ירושלים לשון שלמה הופכת ירושה כבדה
להשיל מעלי אל ים, וחכמת לשון בגדאד
לשון בגד על בגד הופכת בפי לשון בגידה.
צפת בכל צופיה מצטופפת אל תוך אוזניי,
חפות לשון חיפה יושבת על חופים
אוסרת מעלי כל חופש והופכת חרפה,
ויפו לשון יופי מתרחקת בימים
ושוב אינה עומדת פה עמדי.

שבעים לשון נתת בין בני-אדם
לחברם ולהפרידם, ואני מחובר ומופרד
בין לשוני לחפי, דבק ונתלש.
עולם והיעלם עומדים לפני חוט משוך
ביניהם, מן הלשון מעלה בפנים הפה
ואין מחסה. חוט ארוך משוך
ושתי ידי אחוזות בו וסופרות הלשונות
באצבעות, דבקות ונתלשות, דבקות ונתלשות.

אין העניות מן העבירות

אין העניות מן העבירות
ואין העשירות מן הזכויות.
אלא ידע אדם בעושרו
פי אין המצלצלים אשר הוא צובר בארנקו
רכושו
ואין המצלצלים הנופלים מכף-גדו
אבדתו.
וידע גם אדם בעוניו
פי המצלצלים החסרים לו בחשבונו
אינם חסרונו
והמצלצלים להם זוכה פתע פיסו
אינם נדבה משאינו שלו
או צדקה אשר תצדיק את שכנו
אלא הם במידה ידועה השבת רכושו
או פיצוי על גזל אשר נגזל בעבר ממשפחתו.
פי מי ידע אם לא עמלו אביו או אמו
לפרנסת אותם מצלצלים הנזקקים לכף-גדו
ואם לא יעמלו בעבורם בנו או בתו
אם לא עמל הוא בעבורם יום יום בצערו ובמכאובו.
והעמל אינו הצדק מתחת לשמיים
והעמל אינו שווה לפני האלוהים
ואין המצלצלים באים לאדם כמידת יגיעת כפיו.

על כן אין העניות מן העבירות
ואין העשירות מן הזכויות
אלא ידע אדם כל ימי חייו
בין אם עשירות לו, או מכת עניות,
או שפע בינוניות,
כי אין פרנסתו פרנסת אמת בעמלו
או בירושת אביו או אמו
אלא רק באלוהים הזן אותו בטובו.
ולא יהיה הוא גואל את עולמו
עד אשר לא יירש בן העשיר את עושרו
ולא יירש בן העני את עוניו
אלא יירשו כולם את האלוהים ואת תורתו.

ביאור למאמר כ"ה ב"שבט יהודה" לרבי יהודה בן מויאל האדמו"ר הגאון נר המערב, אשר נולד במונגאדור (כיום אצווינרא) שלחוף האוקיינוס האטלנטי במרוקו בשנת תק"ץ, ונפטר בירושלים עיר הקודש בשנת תרע"א, וספרו יצא לאור, אחרי שהיה גנוז כמאה שנה, בשנת תשנ"ד על-ידי נכדיו.

”הדגים שוכחים זה את זה בנהרות ובאגמים, בני-אדם שוכחים זה את זה באמנויות הדרך”
 ג'ואנג דזה (תרגום: דן דאור), סין, המאה ה-4 לפנה"ס
 ”איכה אוכל לחיות ככה / מבלי הבין את כל זאת / האם לשכוח ולשמוח / או לזכור הכל ולבכות”
 רבי אברהם אליהו קפלן, אוקראינה, המאה ה-19

וְהִינּוּ מִתְאַמְצִים לְשַׁכַּח אֶת עֲצָמָנּוּ
 עַד זְכָרוֹן, מִתְרַשְׁלִים לְזֵכֶר עַד
 שְׂכָחָה. דָּף גְּמָרָא בִּינֵינוּ, וְאַנְחָנוּ
 יְהוּדִים חוֹלֵי זְכָרוֹן, זְבִי הִיסְטוֹרְיָה,
 מְשַׁגְעֵי תַאֲרִיכִים. סוֹחֲרִים פְּסוּקִים בֵּין
 עֲבָרִית לְאֶרְמִית, מַחְלִיפִים מְשֻׁפְּטִים בֵּין
 עֲרַבִית לְיִיִּדִישׁ, בֵּין יִיִּדִישׁ לְסַפְּנִיּוֹלִית,
 מְשַׁנִּים אֶת הַזְּמַנִּים בֵּין עֲבָרִים
 לְעִתִּידִים, מְבַלְבְּלִים בֵּין רְבוּתֵינוּ לְתַלְמִידִים.
 אַחַר-כֵּן מְרַדְּנוּ.

בְּשֵׁנוּ לְהִיּוֹת יוֹנִים וְלָדוֹן אֶת נַפְשָׁנוּ
 לְגִדְרוֹת הַפִּילוֹסוֹפְיָה וְלִלּוֹגוֹס. בְּשֵׁנוּ לְהִיּוֹת סִינִים
 וְלִשְׁטוֹט בְּדָרְךָ רִיקִים, בְּמַקּוֹם בּוֹ אֵין
 הַמְּלִים וְהַדְּבָרִים אַחוּזִים אֵלּוּ בְּאֵלּוּ כְּשַׁעֲרוֹת
 זְקוֹ, וְהַחֲבָאנוּ אֶת הָעוֹלָם בְּתוֹכָנוּ, עַד
 שְׂאִישׁ לֹא מָצָא אוֹתוֹ, לֹא מָצָא
 אוֹתָנוּ. וְהִינּוּ מַצְטַרְפִּים לְדָגִים בְּנֶהָר, בְּלִי
 לְפַחַד מִן הַחֲרָבָה, בְּלִי לְזֵכֶר, בְּלִי
 לְשִׁמּוֹחַ אוֹ לְבִכּוּת.
 וְאִזּוֹ שְׁבָנוּ. עִם כָּל הַמְּלִים
 שְׂשִׁכְחָנוּ שׁוֹחַחָנוּ בִּינֵינוּ, דָּף גְּמָרָא
 בִּינֵינוּ, בְּגִדְיָנוּ כּוֹסוֹת הַתֵּה, וְהָאֵין
 מְבִיט בָּנוּ בְּעֵינוּ הָאֲחֻת, הִיצִיבָה,
 הַנְּצַחִית, וְלֹאט לֹאט מְפָסִיק לְפַחַד
 מֵאֲתָנוּ, מְפָסִיק לְהַפְחִיד.

רבותי הורישו לי בפתח בית-המדרש
 על סף רחובות הנקה אל מסתתר
 והיו מורים לי באצבע חזקה אל תותר
 לראותו מסתתר בלב אחר בתוך שפירר חביון
 לגלותו מעבר פגודים ומלות חשבון ורעיון.
 והייתי שב אל רבותי מרחובות הנקה
 להזכירם תורתו הסתומה בחותמו חתומה
 והיא נעלמה להזכירו תורתם שכבדה כהר
 וזתרה זהר והיא אימה.
 ולבי הנה יוצא נמקה שב אל רחובות הנקה
 לחפש לי נחלי אמונה להתקומם נגד עריצות התבונה
 לדלות מים עמקים מצוף מתוקים
 דלי אחד בתהום העין
 ודלי שני באינסוף האין
 ונדי קלות משאת כבדו הנעלם
 כבדות מרב עולם.

אל הסתתר לי. והוא עכשו פורש ידיו כָּאב
 מאין אל אין כל מרחב השמים
 שוכח שהספים לבוא עמי למקומי
 שוכח כל פְּרִיטִי תְּוִי פְּנִי
 מלֵבֶד הַכָּאב.

אל הסתתר לי. ברחובות הנהר, במגרות
 השלחן, בבתים הנטושים, בתאי השחוק
 והבכי, בלשונות הברכות והקללות, בזמנים שאינם
 מן היום ואינם מן הלילה, במקומות שאינם
 מקדשים ואינם מחללים, במחשבה שאינה
 זוכרת ואינה שוכחת.

אל הסתתר לי. ואני רוצה עכשו להודיעו
 כי מכל רהיטי הבית אהבתי את השלחנות
 שלהם מגרות, מכל המלים אהבתי
 את שתיקותיו, מכל האלים
 רק הוא הסתתר לי.

לרבי דוד בוזגלו (1903-1975),
גדול פייטני יהדות מרוקו במאה ה-20

מִכִּיּוֹן שֶׁהִיָּה עֵוֶר
לֹא שָׁם לֵב לְלוּעֵגִים לְתִרְבוּשׁוֹ
וְהַמְשִׁיךְ חוֹבֵשׁ אוֹתוֹ בְּאֶרֶץ קִדְשׁוֹ
בִּקְרָב בִּקְרָב עַל רֵאשׁוֹ.

וְהֶאֱנָשִׁים מִבִּיטִים
לֹא רוֹאִים אֶת עֵוְרוֹנוֹ
גַּם קָרָה בְּאֶרֶץ הַקִּדְשׁ
לֹא רָאָה אֶת עֵוְרוֹנָם.

”ספר אחד בחייו”

ואריאציה ל”אדם באמת אינו צריך” של אמיר גלבו

כל חייו של אדם יכולים להתקבץ לעיניו
בספר פתוח אחד
שליותר ממנו אדם באמת אינו נצרך.
יקרא בו דף אחר דף ויום אחר יום
וירגיש איך הזמן נמזג בקריאתו
ואיך האותיות השקטות מפרשות את חייו ומותו.
ואל הספר הוא יאסף ברחמים רבים
אם יקפיד לאסוף אליו את הספר הנעזב
שבאמת אינו צריך אלא לאדם אחד בחייו.
והספר קורא באדם זמן אחר זמן ותוגה אחר שמחה
ומוזג את סליחות וטינות חייו אל עומק הדפים המתפוררים בידיו.
ומשא כבד הופך מילים חרוזות, והברות בודדות הן עוגנים
אבל גם משקולות המושכות לקרקעית שאין בה סוף.
וחיים הם עכשיו דפים חבוקים במעטפת אחת,
ומותו – לא נכתב –
הוא ספר נעזב ועצב ספר נעזב
נשכח נעלב ופכה בסגור ימיו.

שורות לפרימו לוי

במקום ממנו אף תפילה לא תציל
כל המילים הן תפילות, וגם שתיית
מרק מפינכה נעשית ניגון של תפילה.
והמכות, והקור, והרעב, והמספר המוטבע ביד,
לקוחים גם הם ממחזור התפילות.
כשנפתחו שעריי אושוויץ הכבדים ויצאו צללי האנשים
ישב אלוהים סמוך לפתח ובכה וביקש מחילה
והתפלל לעמו שיסלח לו. סליחות אדם
לאדם אין מהן מנוס,

אין נורא מסליחה לאלוהים

השמיים נפתחו כתהום

ואריאציה לסיפור "שיחה בהרים" של פאול צלאן

מוטל על אבן
נזכרת תשוש-זיכרון באהבת-הלא-אהובים
אשר גדעה מגופה את פעמוניי-הידיים
וכרתה מפיה את חיוכי-הלשון
ועקרה מעולמה את חיבת-צל-האילנות
ונותרה כולה אש-לא-קדושה.
וכשראשך על האבן הקשה
התרוקן ממחשבות ונמלא דם
רגליך רחפו באוויר
והשמיים נפתחו כתהום פעורה תחתך
וניסית ללכת
לברוח
בכל דרכי-העקיפין האפשריות
אבל כולן הובילו אותך
ממך אליך
והיית מוקף רבים
כולם מוטלים ישנים-בלי-שינה
שבויים בחלומות-ללא-חלום
וכולם לא אוהבים אותך
כי איך אפשר לאהוב אותך
אדם אחד
ואתה השבת אי-אהבה
כי הם היו רבים
ואיך יכול אחד לאהוב את כולם
התוודית לפני עצמך.
ואת אהבתך הצנומה
שהתרגלה במשך דורות לשתיקתך
ולא התבקשה זמן רב להשמיע קולה
כיוונת לנר אחד שבער והוסיף לבעור
בפינה השמאלית ביום השביעי
כי הוא היה הנר שלו
הנר שאבי אמותינו הדליק
לא רק מדליק הנר הוא היה
וביום השביעי הלא-אחרון אהבת את שרפתו
ושוב לא אהבת שום-דבר אחר בעולם
רק את שריפתו אהבת
כי יכולת לראות איך הפעם
תכלה שרפתו את כל המחשבות
ותעכל את כל האבנים הקשות
ותשים קץ לעולמו

לכאב המיתות המשונות והנוראות
ולבכי מלאכי-השרת
הנשפך כגופרית צהובה
על ראשי הניצולים-בינתיים
שנתרו עדיין מוטלים על האבנים
בין המתים הרבים
משוועים לאהבתם
משוועים למות עצמם
משוועים שלא ינקום הפעם
רק באויביהם האנושיים
כי האויב הפעם אינו רק אדם
ולא רק חטאי העם
הפעם גם הוא אויבם
ועל-כן עליו לשים-קץ לעולם
ולהשיבו למים, לתהום, לעפר, לאש, לדם.

אותו דיבור ממית

לפאול צלאן

סירבת להלל אל אשר סרב
להלל אותך. סירבת לחפור באדמתו
של מי שביקש לחפור באדמתך
את מותו. לקחת בידך שושנה
של אֵין, של שום-איש,
כדי לדבר על קמילתך.
כתבת פרק-תהילים חדש,
קצר מפוגת-מוות, כדי להעיד
על אבקן שומם-שמיים
ועל מילים של ארגמן
בין החוחים. ותמיד עיגול עיניים,
תמיד אבק פרחים.

כתבת גרמנית, אותו דיבור ממית,
דרך סורג-שפה
אשר סגר עליך ויצר לך צוהר
עד שפיד נמלא
עד שצעקת שתיקות מלוא-הפה
ולא דרשת שיאמר דבר
או יסביר את צל-העבר.
אלוהי הכדים המלאים חלב שחור
השותים את עיני העיוורים הריקות
ששוב אינן מצפות
לבקרים. אלוהי שקי השקדים המרים,
אלוהים האילים, תהום מעורטל-מחורר.
ותמיד אבן קלה, תמיד לילה כבד.

שרת לגרון פורח, לקבר
שניתן לנו ברוח. ועין-של-אֵין
נפקחה מעל רעש של רגע בנהר הסיינה
ושוב נעצמה. ותמיד המילים שבורות
בהעדר תשובה, תמיד הגוף שוקע
במים. והמוות, אומן מגרמניה,
מילא פיד שתיקות-ים.

החוזרים אליו ריקים

הגוף הוא המצבה לחי
השם המצבה לגוף. ובמוות
מוחלף הגוף בלוח שיש
עליו חרוט השם. ויש שקברים
מזדקנים, נוטים למות, גוועים
עם שם מחוק. ואז לוח השיש הריק
הוא מצבה אחרונה לשם שהיה חקוק עליו. וכשיפול הלוח
תקום גם לו מצבה: הבור שיפער באדמה.
אבי היה אולי לוחש: אני המצבה לאבי, בגופי.
ואנחנו מוסיפים להלך ממקום למקום. מצבות חיות.

פנחס שדה כנראה צדק:
אלוהים אוהב את החוזרים אליו ריקים.

ואסורות לנו הנאות הגוף
עד שנצא מן השבעה, השלושים, השנה,
החיים. כך קיבלנו עלינו בשבועה.
ולפתע שמחנו על כך שהחיים הם מחלה סופנית,
שלא לנצח תעמוד שבועתנו.

מלח ביבשה

לרפאל אלברטי

א.

אני מלח ביבשה, ספרן עור
במרחבי מדבר, איש שירות משי
בחנות קלבו, נער מעליות באוקינוס.
אבל אני גם מלח, דם
ואדמה. או: חמץ, בשר וגלים.
או: כל הדברים הללו ואף
לא אחד מהם.

ב.

ואת האצבע המורה אל הירח, אני
העין המביטה אל האצבע. את
הגבול בין האמת לחלום, אני
המשפך בין השמחה לעצבות. את
כל הדברים שלא הכרתי, או דבר
אחד שאני מכיר מאז ומתמיד.

ג.

מלח ביבשה: מלח, דם ורגבי אדמה,
פרט באוקינוס: גלים, בשר וחמץ,
איש שירות גמלים בעיר, ספרן עצוב
במרחבים הפתוחים, בדוי
בפסגות משלגות, אסקימואי
בשמש קופחת, מתכנת מחשבים
במערה, בן אטלנטיס
במאה העשרים ואחת.

ד.

עכשו אנחנו נודים, מלחים ביבשה,
מובילי גמלים במאה העשרים ואחת,
מוכרי קרח לדור המקורים, דוורים
בזמן של מחשבים. והאהבה? הגוף
זוכר אותה. אפלו המקום זוכר. רק
הנפש גולשת אט למקום אחר.

"כבר אהבתי אישה אחת. כבר כתבתי ספר אחד" (רפאל אלברטי)

יום אחד האיים טבעו. גם האיים הגדולים
 המתחזים עתה ליבשה. וכלי המלחמה
 המוכנים תמיד לעתיד נורא לא ידעו
 מה לעשות כנגד הים. ואנחנו, שהיינו
 מלחים ביבשה, נהיה נודים באוקיינוס,
 ונתרגל לאור הכחל העמום העוטף את הכל.
 נשים הרות ישחו על הגב, ויהיו הראשונות
 לותר על הבגדים ברחם הגדול של המים.
 אחריהן ישילו הנערות את המלבושים היבשתיים
 ובעקבותיהן ילכו הנשים המבגרות. ואחרונים יהיו הגברים
 שעדין ינסו להסתיר את ערותם. שנים ימשיכו
 להתפשות בחגורות של עור, שלא להודיע
 מתי רוחם נופלת ומתי קמה
 בעולם שפלו חשוף ממרחק עור ואור. אבל הנשים
 תגדלנה דור חדש של תינוקות וילדים, רגילים לשחות,
 רגילים לצוף, רגילים לצלל, רגילים לאי-לבוש,
 ברחם הנמשך מבטני האמהות לברי האוקיינוס.
 הנערות יצחקו לאבות המכסים את זכרותם,
 ויושיטו גפים קדמיות ואחוריות
 לידי האחים הצעירים.
 ומי שילמד לינק בתוף המים ילמד לפתח
 את הטבור לים, להפריד חמצן מפחמן, לנשק
 בנשיקות קטנות זרועות עד שיצמיחו סנפירים,
 עד שיגדלו קשקשים, ולסמן אהבה לא במלים,
 רק בבועות של אור סגורות בתוף מים, בשרכים
 של שער שנגררים מן הראש ומן הערנה.
 נערות? תידדו עם הדגים הקטנים, ויזכירו
 לגברים כי הפריון תלוי בהסרת החגורות בהרבה
 פנות של ים, ובהתרגלות להיות מתבוננים אלה באלה
 כיצד אלה פרים ואלה רבים, דגים בדגים,
 גברים בנשים, לזיתניות בלזיתנים.

"מספיק דיברנו על האהבה בחדרים קודרים"

סלים נְסִיב, "אום"

מספיק דיברנו על אהבה
בחדרים קודרים, אמרה,
עתה גם העולם ככה,
מספיק דיברנו, ואין
מה לומר עכשיו.
עכשיו היא רק אוחזת
בכף-ידי, נושמת
נשימות אחרונות של לילה
כמו מצפה בואם של השינה
ומעשי האהבה, וכל מרחק הציפייה
להתעוררות השחר במזרח השחור.

די אמרנו, אמרה,
עתה נשתוק. נשתוק ונסתגר
גוף וגוף, או נצא החוצה יחד להביט
על ההתנשפויות הכבדות של הנילוס,
על התנועה הקודרת הסוחפת את הרחובות,
על אלמוניות אהבותינו בעיניי האל.

מחר היא שוב תשיר את מלותיי,
את הכאב הנורא, ודיבורי האהבה שלנו
יבעירו את אולמות הקונצרטים המוארים
ואת הארצות שאותן כבש הרדיו של קהיר.
אבל עכשיו היא עדיין רק אוחזת
בכף-יד שהיא אולי שלי, ונושמת
נשימות אחרונות של לילה. כבר מרגישה
איך בת-קולה תעורר את בתי-הקפה הצפופים,
ותציע להרבה נפשות עצובות
לאחוז באחיזה נואשות את שולי מטפחתה.

כל אחד משומעיה ינשום
בנשימות כמו אחרונות
את שברי הברותיה המתפתלות
כמו יצפה בואם של ההזיה
ומעשי האהבה, וכל מרחק הציפייה
להתעוררות השחר במזרח השחור.

אמל זאת תקווה

אמל זאת תקווה, חיאתי אלו חיי,
ובזמן שהם נפגשים
בין שפתיה של אם בלתיים
לבין האזנים שלי
צמאונות רבים פורים בארות
בלבי.

אמל הי תפוע

אמל הי תפוע, חיאתי הי חיאי,
ועדמא תלתפیان
בין שפתי אמ כלתום
ואדני
עפש شدید یخفر آبارا
في قلبي.

פאחארוס אן אַל אַיִרָה (שיר טרום-פמיניסטי)

כשתתקרב השבת אל חלון דירתך הירושלמית, אני אכין פול מִצְרִי
עם שברי עגבניות ושיני שום חתוכות דק דק ובצל מטוגן שרוף שרוף,
ואורז לבן לבן כזה כמו שרק אמי יודעת להכין טוב טוב.

ובינתיים מְרַסֵּד סוּסָה שרה לי בספרדית
על זרועות אמה שנראות לה כמו ציפורים בשמיים:

בילדותי זרועות אמי היו ארוכות ארוכות
וידעו להגיע בזמן אחד לכל החדרים
ולעורר את כולנו, ילדיה, ליום החדש.

כשניסנו להאריך בשינה עצלה היה גם קולה מגיע
מלווה תמיד בריחות של טיגון ותבלינים.

וכך בזיכרוני ילדות ומטבח
התערבבו במלח ובבקרים מהירים.

כל בוקר הייתי בוחן מחדש את מלאות הסירים,
ומבקש רק כריכים פשוטים,

של לחם ושוקולד, ואת הבטחת אמי לשוב בצהריים.

ובחזרנו מבית-הספר כבר היתה אמי עומדת בין בעבועי הסירים,

ושוב סירבתי לתבשילים בעלי הריחות הסודיים,

וביקשתי רק אורז לבן לבן ושעועית אדומה אדומה

או שניצל פשוט דק דק.

אמי היתה שבה אחר הצהריים לעבודתה,

ואנחנו פנינו לטלוויזיה, לשיעורים, למחשב.

ובערב כששוב עמדה במטבח

זרועותיה היו מגיעות לכל המסדרונות

כדי לשחק עמנו ילדיה.

אנחנו לא חשבנו לעזור לה

והיום אני לא יודע לבשל הרבה

מלבד אורז לבן עם פול מצרי ועגבניות ושום ובצל.

היום ידי אמי עדיין ארוכות ארוכות

ומסדרונות הבית התקצרו מאוד מאוד.

קשה לקצר זרועות שהתארכו

או לגמול לאם על אריכות ידיה.

צמאון בארות ישנים

"וכל שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו", ר' משה אבן-עזרא
"לשון הקודש ביד ר' אליעזר נוחו עדן עיר פרוצה אין חומה, שיעשה מן הזכרים נקבות, והפך הדבר... ואמר שושן עמק איומה,
בעבור שתהיה חרוזתו עשירה", ר' אברהם אבן-עזרא
"ואין אני חושש מן המדקדקים", יעקב קלצקין ודוד וינפלד

אשכי יתמלאו צמאון בארות ישנים שהגשם זנח לפני שנים
אם יתכנסו כל העקרונות והעקרים בקברי-הקדושים שבצידי-הדרכים
וישאו תפילת-המונים משותפת בעבור פוריות שיפולגי-בטנים
וישבעו לא לצאת שוב לנדודים ארוכים.
לבי יקבל את צורת הירח הכתום
המלא נבואות אודות רעידות-האדמה הקרבות
אם בכל חלון וחלון יופיעו הגבירות הזקנות
ויקראו בקולן הגדול בשמם של אהובי ילדותן
אשר חזרו להתגורר ברחובות הסמוכים לביתן
ונשאו לחברותיהן הטובות מימי בית-הספר וצבירת-הסודות.
חזי יהמה רחש ליויתנים והרבה חופים אבודים
וירכי יתמסטלו מנשיקות חרקים סוערים מהירים
אם לא אגיע ביום מן הימים עד סְטִיִּאגוֹ-דֶה-קוֹפָה
על מרכבת מים שחורים
ואקרא את שיריו של פֶּדְרִיקוֹ גְרִסְיָה לוֹרְקָה
מול הרוח והגלים ואדי היינות השתויים
לקצב מכות המשוטים
לקצב כל חלומותי הטובעים.
אשכי יתמלאו צמאון בארות ישנים
אם אשמע את שמי נלחש בקול ילדים
מתוך מעבה חלומות לילתי היגעים
ואדע שכשאתעורר אשכח את הדרך בה שמעתי את שמי
ולא אשוב להאמין בניסים.

תרגומים-עיבודים לשירים מתוך "עשרים שירי אהבה ואחד חסר תקווה" (Veinte poemas de)
"amor y una canción desesperada" (1924) לפאבלו נרוֹדה

שיר מס' 20 (הלילה אני יכול לכתוב...)

הלילה אני יכול לכתוב שורות הרבה יותר עצובות מכל מה שכתבתי אי-פעם. אני יכול לכתוב, למשל, שהלילה ההוא היה מלא כוכבים, כוכבים כחולים, רועדים, אשר עדיין מביטים בי ממרחק רב ומעוררים בי געגועים. רוח הלילה חג ברקיע ושר, ואני יכול לכתוב שירים כה נוגים, כאלו שלא כתבתי, שלא הכרתי, אף פעם. כי אני אהבתי אותה, ולפעמים היא אהבה אותי גם כן: בלילות כמו הלילה כשהיא היתה שלי היא היתה נכנסת אל בין זרועותי, ואני נשקתי לה אלף ריבוא פעמים מתחת לחופת השמים האינסופיים. היא אהבה אותי, ולפעמים אהבתי אותה גם כן: איך יכולתי שלא להיות מאוהב בעיניים הענקיות שלה? אבל אני יכול לכתוב חרוזים הרבה יותר קודרים מאלו. כי איך אני יכול להתחיל לחשוב על כך שהיא כבר לא שלי? איך אני אמור להרגיש עתה, אחרי שאיבדתי אותה? אני מקשיב ללילה העצום, הנצחי, ומגלה שהוא גדל מאז שהיא עזבה, וחרוֹזי נספגים בנשמתי כמו בפקקים כשהטל נספג בעשב שבחצר ביתי; הייתי רוצה שחרוֹזי ייספגו בנשימתה. ומה זה משנה שאהבתי לא החזיקה מעמד? הנוצ'ה מלא כוכבים והיא לא כאן איתי. שם בחוץ נמצא הכול. ממרחק גדול מגיע אלי קולו של אדם שר. ונפשי אינה יודעת לשמוח מאז שאיבדתי אותה. כל הזמן מבטי מחפש אותה, כמו מנסה להתקרב אליה; ולבי מחפש אותה גם כן, בתוך קהל הנשים האחרות, מרובות המבטים; והיא לא נמצאת עמדי. אני זוכר את אותו הלילה שבו יצאנו וצבענו את כל העצים בלבן, אני זוכר שמאז כבר דבר לא נותר כשהיה, הפכנו אנשים אחרים, שני זרים, זרים. אני כבר לא אוהב אותה, בכך אני בטוח, אבל כמה, כמה אהבתי אותה אז? קולי חיפש רוח שתישא את שירו – את צעקתו – אל אוזניה. עכשיו היא של אחר: אולי היא שקטה עם אחר, כמו לפני שנשיקותי הפרו את שלוות גופה. הקול שלה, גופה הזורח, עיניה האינסופיות... הן גדלות עכשיו בדמיוני וממלאות שמים שלמים. אני כבר לא אוהב אותה, כמובן, אבל אולי בכל זאת אני קצת אוהב? האהבה היא תמיד כל כך קצרה וענייה, ואילו השכחה הרבה יותר רחבת לב ונדיבה וארוכה. ובגלל שבלילות כמו זה היא היתה מונחת בין זרועותי, לא ממהרת להתפרק, נפשי כבר לא יודעת לשמוח מאז אובדנה. ואף-על-פי-כן אני יודע שזה היה הכאב האחרון שהיא גרמה לי, ואלו הן השורות האחרונות שאני אכתוב לה.

שיר מס' 10 (אפילו את השקיעה החמצנו...)

אפילו את השקיעה החמצנו באותו ערב, כשישבנו בידיים מאוחדות, ולא שמנו לב איך לילה כחול צונח וממלא את העולם. ורק מונְדָה אחת, כמו מטבע אוצר עשוי זהב, הציתה חתיכת שמש בתוך כף ידי הפנויה. אני ראיתי מחלוני את חג שקיעת החמה בָּים המערב מעבר לגבעות הירוקות, בשעת דמדומים ים-תיכונית קצרה אותה פגשתי בלעדייך. נפשי, שנותרה תמיד נבדלת, לא מוכנה להתערבב בשלך, הזכירה לך את עצב היכרותך אתי, העצב שנולד בך מאז ידעת אותי. אם כן: היכן היית אז, לפני? בין אילו אנשים? בין אילו מילים? ולמה מכרתי את אהבת האסון שלי, שנולדה מתוך אחת ממהלומות החיים, כאשר הבחנתי בעצב שנולד בלבך וראיתי אותך רחוקה רחוקה? הספר, אשר תמיד היינו מושכים

מן המדף בשעת בין-הערביים, נפל, וכמו כלב פצוע מעד והתגלגל עד שעצר בשולי גלימתי. תמיד, בהתקרב שקיעות, היית בורחת אל אותה נקודה באופק בה הלילה נוזל אל תוך היום במשפך הדמדומים. היית צופה בזרימת החושך השקט ויודעת: הלילה מוחק בשניות פסלים ואנדרטאות שליום לקח שנים לבנות.

שיר מס' 9, מהדורת 1924 (פיסה דקה של שמש...)

פיסה דקה של שמש צהובה עומדת, לא שוקעת אף פעם, לא נוזלת עם דם הרקיע, לא נעה ונדה ממקומה. רק רוכנת מעל הים החיוור, ומראה פנים אנושיות: פיה ענק וטהור, סו בוקה אינמנסה אי פורה, והוא רוקם אותנו בנשיפות עזות על גבעולי ראשינו הכבדים, ובנשיקות נועזות במצח פנינו הכבויים. הדומייה מפיצה אור בתוך החפצים ההווים מחוץ לזמן, ומזכירה אזהרות שותקות של דברים רחוקים, רחוקים יותר ממשך חיי אדם שלמים, או מאורך יד מושטת לשלום כשאין יד שתיענה לה. כאבים טריים הם כאבים ישנים שנולדו מחדש, וכאבים מתים הם נבואות פסימיות על חזרה, כמו אש וצלליות המנדפקות על חלון אחד. חלצי אותי מאהבתך, אהובתי, אישה רחוקה ורבת יופי, נתקי את החבלים השקופים, שחררי את מפרשי נדודי השינה הלבנים של סירתי האחת, המפילה בשבי את ידיך. בשל יופיך וריחוקך אני מתייסר יום יום בערגונות, אורג כעכביש חוטים דקים של ציפיות, מפליג אל תוך חלומות בהקיץ שאין להם קץ, ולא נותן לאף רגע לחזור ולהיות כפי שהיה, כפי שאת היית, כמעט עכשיו, כך פשוט, מולי. נפשי נעה ונדה ממקומה, מתרחקת מן הים של השקיעות העיקשות, אל מאר דה לוס אובסטינדוס קרפוסקולוס, בתעייה נוסטלגית הנשאבת אל תוך הצימאון בו היא הסתבכה. הים הוא רחב ידיים וחופשי כדי להבטיח שאיש מהשוכנים לחופיו לא יהיה עצוב, וכדי שסירה אחת ששוב לא שטה תחוש ביטחון כאשר היא תיקשר בעוגנים של משי וזהב! עוגנים הם צימאון, וגם משי וזהב.

שיר מס' 9 (מבושם מנשיקות קיץ נדיבות...)

מבושם מנשיקות קיץ נדיבות ואימות אני מנווט סירת מפרש של שושנים הנוטה לכיוון מותו של היום הצנום. אני והסירה מתבוססים בבולמוס נוקשה, חסר פשר, של ספנים; והיא חיוורת בזמן שהיא עוגנת אל מימי, והמים מכלים אותה באש, טורפים את תרניה וזוללים את קורותיה; והיא מנסה לברוח, עוברת לגדה השנייה של הנהר דרך ריח חמוץ של אקלים חשוף, אשר לבוש אפור ומכוסה צלילים מרים; ציפור אחרונה, עצובה, של קצף זנוח, שנותרה נטושה, מתיישבת על מפרשיה. אני הולך, מחזיק מעמד מול תאוות, רכוב על נחשול חד-פעמי של תשוקות כבדות, נחשול ירחי, שמש, בוער, צונן, פתאומי. אני מנמנם בוואדי הצר של בני המזל, צופה אל איים לבנים ומתוקים כמו ירכיים חצופות. היא רועדת בלילה הלח ממלבוש הנשיקות בו כיסיתי אותה; עמוסת מטענים חשמליים היא דומה למטורפת – היא מעשה גבורה המתחלק לשניים, בזמן חלום, והשתכרויות הוורדים שלה מנסות בי מזלן, מתרגלות את תעוזתן. אני מוקף מים: לכוד בלב הגלים הבווערים, בין המים העליונים והתחתונים, גשם ניתך על בטני וחלצי, וסערות ים מכות בגפי, כולם התאחדו בברית המבקשים לנתק בינינו; אך גופך מקביל לגופי, תפוס בקרס זרועותי, כמו דג הדבוק לנצח לנפשי, שוחה נחפז ואטי בברכת גופי, בין זרמי האנרגיה התת-תכולה של קרקעית המים והשמים.

שיר מס' 1, גרסא ב' (הו מוחר...)

הו מוחר, אישה של אהבה, תמונה של אהבה, בין גבולות בגדים רכים וקצווי גופים קשים: גבעות לבנות מסרבות חרישית, מתגאות בכתרים של שמש חורפית, חשוכה, משיבות את ידי ריקם. מחשבות על אהבות קלות, פקמח, פמים, וכנשיקת פרפר (וכמבט סבי), ואהבה כבדה כחי, כרוח מדבר, וכחומות ירושלים (וכמבטי שירשתי מאבן). ממהרת להיקשר, מזדרזת להיפרם, ממאנת להתפורר. תחת סליחת חופי רקיע, בפתח צומת דלתי ערוגות, ראיתי סתיו של ארצות אחרות: נשארתי כהן של כלים שבורים המבקש את סליחת שפת גופך וחוף שתיקתך בים זר של אויבים קשים, במחילות וסעיפי סלעים שהיו פעם גופי והיום הם בתי קינון לעטלפים. ושפתיים שותקות מילים וידיים נסוגות ממעשים: אני בא בשער נשיקותיך הכבדות, הגומעות בשניות לבבות אשר המתינו שנים, אולי התכוונו חיים שלמים. כאבים קשים של אהבות רכות ואצבעות דקות. אהבות רכות כקמח, כנשיקות טיפות הגשם ביוֹרה ובמלקוש, כלטיפת פרפר; וקשות כמים בנהר, כפסלים בסלע, כחומות ירושלים. תשוקות כבויות, תלויות בחילופי עונות, בנעימות מחטים, בתנודות קטנות שאינן מעניין הלב. חוט בין העצים נפל תחת רגלינו, קפץ לשמים ונשק לירח; אהבת קיץ מהירה בשעה הענייה הזאת, עם התבשמותה העכורה, המזכירה עֶרְפֵל ינקות: בין רעד הלילה לשלוות גופך, בין רעש הכוכבים לשתיקת יומך, בין דלקת השמים לצינת עורך, בין התפרצויות הרקיע לבדידות שמך, בין שִׁמחת הירח לחרון אֶפֶךְ, בין שער השמש לסגור רחמך. אהבה קלה כנחל בחורף וקשה כקצו האכזב, כאהבת עֶגְלָה לאמה הפרה תחת עץ זית באַנְדְלוֹסְיָה. קרן אור אחרונה, אדומה, מעל מזח זנוח: עת לעזוב, עת לחזור, עת להביט בגלים; פֶּקֶן דמיוני חיי פוגשים את חייה, ומתנפצים הרבה לפני שובר הגלים. קרן אור מעל מזח, כדי להביט בגלים: כל-כך הרבה גלים.

שיר מס' 1 (גוף של אישה...)

גוף של אישה, מוחר, נושא כתר גבעות לבנות, מתפתל במורד ירכיים לבנות, מופיע לעיני כל העולם כהתגלמותה של המסירות. וגופי גוף איכר, פראי ואכזר. ידי החקלאי שלי פורות תחתיך בור, ואני – בנה של קרקעית האדמה, מנתר אל תוך לבה. חייתי לבדי בעולם כמנהרה החצובה בה: הציפורים נסו ממני, והלילה פלש בלי רחמים אל תוך קרבי המרוקנים, שנכנעו לו. כדי לשרוד בניתי את גופי שיהיה כמו צבא, כמו חץ אחד בקשתי המתוחה, כמו חלוק אבן אחד, קטן ומדויק, בקלע דוֹד שלי. אבל שעת הנקמה כבר חלפה, ועכשיו אני אוהב אותך. גוף של עור מתוח ומתקפל, של טחב במורדות נחלים צמוקים וסבוכים, של חלב חם ואֵיתן. אח, כלי הדם השוקקים של החזה! אח, העיניים של ההיעדרות, של רוחות הרפאים המאכלסות את עולמי! אח, גן הוורדים של הערווה! אח, קולך כשהוא אָטִי ועצוב, זוחל על גופי ומפורר את נשמתו ומרעיד את לבי! גופה של אישה שלי, מתמיד בלי גבול בחן שלו, באדיבותו ובחסדו. צימאוני חסר תחתית, כיסופי ללא קץ, נתיבי מהוסס לא בטוח! הצימאון רודף אחרי בערוצים אפלים של נחלים שאין להם מוצא לים, והם מתמשכים לנצח על האדמה במעגלים קטנים והולכים, שאני במרכזם. והלאות נִשְׂרַכְתְּ אחרי ברחוב כצל, כמרגל, והכאב אינסופי, ממלא את התבל.

שמונה וריאציות לחורחה לואיס בורחס

מכיוון שבורחס התנצל לפני קוראיו בראש אחד מספריו וביקש את סליחתם במידה שיימצא בספרו שיר אחד שמח, מוצא אני לנכון להתנצל כאן מראש לפני הקוראים ומודיע מבעוד מועד כי אם אהיה כה חסר נימוס עד שאכניס בין מילותיו העצובות חרוז אחד מאושר משלי או ביטוי אחד משועשע מלבי, ידע נא מיד הקורא או תדע הקוראת כי זו העברה לא היתה לי רשות לעשותה, ואין בבורחס עצמו אשמה כלל.

1.

השחר חסר התועלת מצא אותך נשען על פינת רחוב נטושה והעביר בראשו מחשבה לפני שאמר אותה: "חייתך יותר מן הלילה". ורצייתך לומר לו: "הלילות דומים לגלים כחולים כהים, מלאים בגאווה וכבדי פסגות ועמוסים בכל קולות המחאה הם נזעקים כנגד הפינוקים המתוקים, המוקרים, בשעה שהם עמוסים בדברים בלתי-סבירים". אבל השחר יודע כי לילות יש מנהג לחלק מתנות וסירובים מסתוריים: הם נותנים דברים ללא תמורה, ומונעים אחרים ללא סיבה, וגודשים בהנאות את חצי הכדור החשוך. "לילות מתנהגים כך, אני אומר לך", הקניט אותך השחר, והתנועה הגלית של אותו הלילה השאירה לך רק את הקרעים והדברים הקטנים חסרי הסיכוי: כמה חברים שנואים לשוחח עמם, מוזיקה לחלומות, ועישון של אפר מר – דברים בהם אין ללבך הרעב כל שימוש. אבל הגל הגדול של הרבה לילות הוא שהביא אותך לנקודה הזאת, וגם מילים, איזה שהן מילים שנזרקו וגררו עמן את צחוקך, ואולי גם משפט אחרון שאמרת: "היית יפה כל-כך כשהעצלות נגלתה בכל כתלייך, למשל כשסיימנו לשוחח וכבר שכחת את המילים".

השחר מנפץ את החושך וזורה את רסיסיו על כל המדרכות, ודווקא במדרכה של הרחוב הנטוש ביותר בעירי, שם אני עומד, הוא מתעכב. הוא מזכיר לי בעצבותו את הפרופיל שלך המתרחק, את הצלילים שהצטרפותם יוצרת את שמך, את הזווית של חיוךך, את הפעם ההיא שראיתי מרחוק מישהי דומה לך וחשבתי שעד שאתקרב אליה יוכל האל להופכה שתהיה את: כל הצעצועים המהוללים שהשארתי לי לשחק בהם. כל לילה אני מאבד אותם והשחר מוצא לי אותם, ושוב אני משליך אותם אל הכלבים חסרי הבית, אל הכוכבים התועים המנסים להאט את השחר, ושוב הוא מחזיר לי אותם, את חייך הכהים והעשירים...

"את חייתך יותר מן הלילה והשחר יחדיו, אני חייב לשוב אלייך בדרך כלשהי".

אני מניח בצד את הצעצועים הללו שהותרת לי, ומבקש לסחור בהם, לבקש תמורתם את מבטך הנסתר ואת חיוךך האמיתי, שהוא בודד ומבוים, החיוך שרק המראָה הקרה שלך מכירה.

2.

איך אני יכול לאחוז בך? אני מציע לך רחובות כחושים, שקיעות נואשות ואת הירח של הפרוורים המשוננים. אני מציע לך את המרירות של גבר שהתבונן שנים ארוכות בלבנה הגלמודה. אני מציע לך את אבותי, גברים מתים שהפכו רוחות רפאים של ברונזה: אבי-אבי המזוקן שנרצח בקספר של בואנוס איירס, שני כדורים ניקבו את ריאותיו וחיילים עטפו את גופתו והחביאו אותה בין הרבה פרות; וסבי-אמי שכשהיה רק בן עשרים וארבע עמד בראש הסתערות של שלוש מאות גברים בפרו מול צבא המדינה, ועתה הם שלוש מאות רוחות רפאים על סוסים שקופים בשדות פרו. אני מציע לך כל רעיון שתוכלי למצוא

באחד מספרי, כל גבריות או הומור שתוכלי למצוא בדפי חני או ברחובות של שירתי. אני מציע לך את הנאמנות של גבר שמעולם לא היה נאמן. אני מציע לך את הגרעין האמיתי שלי ששמרתי איכשהו, אשר סוחר אבל לא בחלומות, אשר נוגע ונגע אבל בלי קשר לזמן, אשר הוא לב שלא עוסק בהנאה, במצוקה או במילים. אני מציע לך את הזיכרון של ורד צהוב הנראה בשקיעה, שנים לפני שנולדת. אני מציע לך הסברים שהסברת ותיאוריות שפנית על עצמך ורק אני זוכר, וחדשות מפתיעות ואותנטיות ביחס לעצמך. אני יכול לתת לך את בדידותי, את האפלה שלי, את הרעב של לבי; במקום זאת אני מנסה לשחד אותך עם אי-הוודאות, עם הסכנה, עם התבוסה.

שתי הוריאציות הראשונות הן תרגום-עיבוד ל"שני שירים אנגליים" שנכתבו באנגלית בשנת 1934, הוקדשו לביאטריס ביבילוני נבסטור דה בוייריץ', והתפרסמו בספרו החמישי של בורחס, "אֵל אוֹטְרוֹ, אֵל מִיִּסְמוֹ" (האחר, הזהה), שיצא לאור בשנת 1964.

3.

אני: הגולגולת, הלב הסודי, הדרכים האי-נראות של הדם, התעלות של החלום והשינה, השיער הזה, הקרביים, העורף, השלד. אני הדברים הללו. ואף כי זה בלתי ייאמן אני גם הזיכרון של חרב אחת נשלפת ושל שמש מערב גלמודה הצוללת אל הים ומתפזרת בזהב, בצלליות, באין. אני הוא זה שראה ראשון את חרטומי האוניות מן הנמל, אני הספרים הנקראים על-פה בבתים ובשוקים, המודפסים על קלף או נייר כדי לנצח את יגיעת הזמן. אני זה שקינא לאלו אשר כבר מתו. נדיר יותר להיות האדם אשר שזר חיים במילים בחדר אחד של בית אחד.

וריאציה זו היא תרגום-עיבוד ל"יו" (אני), השיר הפותח את ספרו התשיעי של בורחס, "לה רוֹסָה פְּרוֹפּוֹנְדָה" (הוורד הסגור), שיצא לאור בשנת 1975.

4.

לא חשכה ולא כאוס. החשכה דורשת עיניים פקוחות לראות, כמו הקול והשקט אשר דורשים את השמיעה, והכאוס דורש עיניים עצומות לא לראות, כמו הראי אשר בשברונו הופך צורה אחת בודדה, מיוחדת, להרבה צורות מופרות, מנצנצות, סרות טעם. לא מרחב ולא זמן. אפילו לא נצח אחד המאפשר את השקט הפנימי של הלילה הראשון של הזמן, שהוא תמיד נצחי. כי בנהר הגדול של הרקליטוס האפל, שאת מהלכו שאין להשיב לאחור לא ניחשתי, העבר זורם תמיד אל עבר העתיד, והשכחה זורמת תמיד אל עבר השכחה. על כן אני אומר הביאו לי קודם כול דבר-מה חי וקיים שכבר סובל ומתחנן ומתייסר. אחר-כך תקריאו לי היסטוריה אוניברסלית. עכשיו.

וריאציה זו היא תרגום-עיבוד לשיר "קוסמוגוניה", גם הוא מתוך הספר "לה רוֹסָה פְּרוֹפּוֹנְדָה".

5.

בנצח רק דבר אחד אין: שכחה. אלהים כותב בצופן אל תוך זיכרונו הנבואי את כל הירחים שיהיו ואת אלו שכבר היו בזמן שהוא צופה בשקט בהשתנות המתכות והפחם. פניו נטשו זה מכבר את המראות המפזרות אלפי בבואות תחת השמש, והוא לוחש לעצמו ואל השמים המתרחקים: "מה-שהיה הוא שיהיה ומה-שנעשה הוא שיעשה". והיקום הוא

קריסטל מנופץ לרסיסים, אינסוף רסיסים של זיכרונות שונים המתפצלים בפרוזדורי מבוך ארוכים ומייגעים, כל אחד מהם כמעט חסר סוף ורק בקצהו שֶׁעַר הנסגר לקול צעדי האלהים.

בצד השני של השקיעה, במקום בו קינות חוזרות ונשמעות כמו מְנַטְרָה בין החורבות לשֹדוֹת השרופים, אפשר לראות נפילים מסתוריים, בְּנֵי האלהים האבודים מבראשית, והם בורקים בהוד, נעלמים וכמעט נשכחים.

וריאציה זו היא תרגום-עיבוד לשיר "נצח" (במקור השם באנגלית), מתוך הספר "אל אוטרו, אל מיסמו".

.6

איש לא הזיל דמעה מעיניו ואיש גם לא קם במחאה כשרעמה ההכרזה על גדולת האלהים אשר באירונה מופלאה העניק לי ברגע אחד את הספרים ואת הלילה. וכך הייתי לאדם הָגֵר בעיר של ספרים ובעלותו זוג עיניים ריקות מאור, היכולות להתענג על הקריאה רק בספריות חלומותיו. ופסוקים רבים מן השירים שלא שיננתי, מהם קְלִי עֵרֶךְ ומהם רַפְּי עֵרֶךְ, נשרפו בְּאֵשׁ תְּשׁוּקָתוֹ הַבּוֹעֵרֶת של האלהים אל השחר שלו, הרחק מן השחר שלי. ולשווא חולפים ימי מאז בתוך ספריו האינסופיים, שהם קשים ומייגעים יותר מכל כתבי היד השרופים של ספריית אלכסנדריה.

היסטוריון יווני סיפר על מלך אשר מת ברעב ובצמא בין המעיינות ועצי הבוסתן של חצר ארמונו, ואני נואש חסר דרך בין קווי האופק התוחמים את הספרייה העיוורת הזאת של חיי, אובד בבטנה העמוקה והרחבה; אני נתקל כל הזמן בקירות העמוסים המציעים לי אנציקלופדיות ואטלסים, ספרי קודש של מזרח ומערב, ספרי היסטוריה עם יובלות ושושלות, ספרי מדע חדשים על אודות הקוסמוס ותיאורים ישנים של קוסמוגוניות, ועוד לפני שקראתי אחד מהם אני יודע כי כולם מלאים בגאוותנות המופרת של הבל הפה. אני משליך צל אָטִי על הספרים הרדומים, חוקר ביניהם בעזרת מקל הליכה הססן המתקשה להחליט על דרכו, וכשעוצמים עלי הדמדומים הנבובים אני נזכר כי פעם, כמה רחוק הזמן, דימיתי בתוך שיר את גן העדן לְסַפְרִיָּה.

מישהו אשר איש לא מעז לכוונתו בשמו, אבל אני יודע כי הוא יד המקרה, תכנן את המסדרונות המתעקלים והצרים הללו ומושל בכל הספרים הנכתבים, ובלילות המטושטשים אני צללית העוקבת אחר קול צעדיו בין שורות המדפים; הוא שב מנדודים ארוכים בין הגלריות האיטיות של האדמה, ומבטו האי-נראה מעיר בי חרדה עצלה ואַיִמָה קדושה, עד שלפתע נולדת בי נְדָאוֹת אחת: אני הוא האחר, אני הַמֵּת, זה סופי – אמשיך לפסוע מגשש בין אותם מעבְרִים ובין אותם המדפים כל הימים.

שניים יכלו לכתוב את השיר הזה, אני יודע: בורחס הדמות שבאה בין אנשים רבים באולמות הרועשים, או בורחס הצללית הבודדה והעיוורת המכירה היטב את עומק ספרייתה; אבל מה חשיבות המילים הללו שאני נותן על הדף? מה משמעות השם אשר ניתן לי, אם גם הוא אי-נראה ומְכַוֵּץ כמו קללה? קבלו אותי או נְדו אותי, קראו לי בּוֹרְחָס או בּוֹרְחָס, רק אני רואה את העולם הזה, שהוא קר ומיותר, איך צורתו נפגמת יום יום כמו בשל הפסקת חשמל פתאומית, ועכשיו אֶפְרַח חיוור מתגנב אל תוך חלומותי, מעיד על שינה או שכחה.

וריאציה זו היא תרגום-עיבוד לשיר "פואמה דה לוס דוֹנְס" (הפואמה של האדונים), מתוך ספרו הרביעי של בורחס, "אָל אַסְדוֹר" (בורא העולם), שיצא לאור בשנת 1960.

המטאפורות ממלאות את אלף ואחד הלילות והופכות את הקריאה ביניהן למבוכ של מראות: אלו חוטי הרקמה הסבוכים שתי וערב במרבד, והנהר אשר אינו ים ועל כן הוא מאיץ כל הזמן את מהלכו, והמדבר הריק שהוא המבוכ האמיתי, והחלום החוזר והמפך הבלתי-אפשרית של אותו חבל ארץ בלתי מוגדר אשר לשטחו אין גבול בדמיון, הזמן. והאהבה אשר נולדת תמיד מן הדימוי פורחת בין המטאפורות הללו, כמו גם השנאה.

המטאפורה של המפה הבלתי-אפשרית של הזמן רומזת לאבסורד החבוי בכל ניסיון אנושי למדוד ולסדר את הדברים, למשל את השינוי ההדרגתי בגודל הצלליות לפנות ערב, את הפליה המתמדת של השיש ואת קצב חילופי הדורות בנצח. ומתוך הניסיון מתארגנים כל הדברים משני עברי מתרס כצמדים של ניגודים: קול והד, שיבה ועזיבה, אין ואינסוף, נצח ושכחה, זיכרון וסליחה, גבר ואישה, עולמות של כסף לבן ועולמות של זהב אדום ונדודי השינה הארוכים של גרמי השמים.

המטאפורה של המרבד מציגה לראווה תוהו ובוהו של צבעים ושל חוטים ארוכים ומסובכים חסרי אחריות הנשלטים על-ידי תחושה של סחרחורת ויד המקרה. אבל כאשר מתעוררים אל תוך החלום המקביל, שהוא היקום, מגלים כי סדר נסתר אוחז בחוטי הבד, כמו הספר של הלילות אשר עשוי כולו צפנים והרגלים: שבעה אחים יוצאים לשבעה מסעות וחוזרים נשואים לשבע אחיות, שלושה דגי זהב מעניקים שלוש משאלות, האוהב הָזָר והאהובה בעלת השיער השחור כמו הלילה של הלילות נפגשים שלוש פעמים ונפרדים שלוש פעמים ולבסוף מתאחדים בשלושה חדרים שלושה לילות רצופים, שלושת הוויזירים נענשים בשל שלוש עבירות בשלושה עונשים; ומעל לפול הצופן הראשון והאחרון של ריבון העולם, אשר נוכח ולא נוכח בלילות – האחד.

המטאפורה של החלום ללא שינה נולדה מן הפרדוקסים של ז'ינון ומן המנוחה שאחרי שעת קרבות הפרסים, כאשר באוהלים מאובקים נולדו בלב הלוחמים הזיות על הבוסתנים המכושפים של המזרח, על תסיסת הענבים, ועל הטרקלינים המוצנעים המלאים נשים הנאבקות בעזרת רעלות בהצטברות האבק על העור האנושי. וכך בחום היום התברר איך חלום יכול להתפרק לתוך חלום אחר, ואז אל תוך חלום נוסף, ושוב לחלומות אחרים, עד שנארגים יחדיו כל מבוכי השווא הרבים. וברגע של היסח דעת, כשהתקרב סוף אלף ואחד הלילות, המלכה מתחילה לספר למלך את ההיסטוריה של שניהם, שראשיתה בבגידת הנשים עם העבדים, וקטילת הבתולות, והסיפורים הרבים שנולדו מתוך פחד הלילות; וכך חוזר הסיפור להתחלה, שוב ושוב, אחרי ששניהם כבר שכחו, ופתאום המלך זועם על קנאות כפילו, ופתאום שניהם נרגשים מאומץ לבה של שְהָרְאָאָד, ופתאום הם ילדים נפעמים מול נְסִי המכשפים, לא זוכרים אִיהָ כס מלכותם ומכמה שעות מורכבת האפלה, וממשיכים בערות ושינה מלאי חלומות, לילה לילה; וכך הספר הנמצא בתוך עצמו מוליד מבוכ שאין דרך להגיע אל סופו, על אף שפתרונו ידוע.

המטאפורה של הנהר משחררת מתוך המים הרבים את האבנים הנוצצות של הערבים אשר פוזרו על-ידי מלחים וסוחרים בין כל קצוות האוקיינוסים ובין אלף ואחת השפות. והדימויים שהם קסמי הערבית של טרם-האסלאם מגמישים את גופה של בת המשנה המספרת, ואת גופו של המלך המאזין ואת גופם של גיבורי הסיפורים, וברגע אחד של צלילות מתגלה כי קמיע כל-יכול אפשר שיהיה בו בזמן גם עֶבֶד: כמו הדמות המסתורית הכלואה בבקבוק נחושת הסגור בחותמו של הסולטן סוּלַיְמָן; או הידיים הנשטפות באֶפֶר

ומתנקות מקמטי השנים; או המסעות של סִינְדִיבָאד, אותו אוֹדִיֶסֶאוֹ אשר צימאון הרפתקאותיו דחק אפילו בָּאל האחד, הגיבור המסתורי ביותר של כל הספרים; או מנורת הקסמים רגע לפני שהתגלתה; או הקוף שגילה להפתעתו באמצע משחק שחמט כי הוא אדם; או המלך מוֹפָה הצרעת; או הר המגנט אשר כִּוּוֹן את הספינה בים בבטחה במשך שבועות ואז ניפץ אותה אל תוך סלעיו; או השייח' והצבייה; או היקום השופע צורות משונות כמו עננים, צורות שאין יודע אם הן כפופות לצו הגורל או ליד המְקָרָה, עד שמתגלה לקורא כי שניהם זהים; או הקבצן שיכול היה להיות מלאך והמערה הנפתחת לצליל שמה; או שְׁבוּעַת המלך להסגיר את מלְפָתוֹ לילה לילה לדין החרב.

הערבים אמרו כי אדם אינו יכול לעבור לקרוא בספרים אחרים, אף לא בקוראן, לאחר שהסתיימו הלילות, כי הלילות הם הזמן כולו, ולזמן אין יכולת לישון; ועל כן, קורא יקר, כאשר תפתח מחר, בלילה האלף ושניים, ספר חדש, מיד ימות היום ותיפול עליך שינה והמלכה שְׁהָרְאֵאֵד תתיצב עם העלטה לצד מיטתך, מקבלת על עצמה סיכונים עצומים בשם כל בנות המוסלמים; היא תספר לך את ההיסטוריה שלך, ומעט לפני לְכַתָּה תלחש לך אזהרות מפני פתיחת ספרים נוספים, ותסביר כי מקובל בין הערבים לומר שחסיד הוא אדם אשר אינו מוֹנֶה את המחר בין ימי חייו, מנסה לקנות לעצמה בְּחִיּוּכִים מנוחה ממלאכת סיפור הסיפורים.

ויהיה עליך לומר לה, קורא יקר, מילים של לילה אחרון, כדי שתוכל גם היא לישון: "את יכולה להתרוקן ממחרוזות סיפוריך, שְׁהָרְאֵאֵד, המכשפים את המלך וקונים מחדש את בתוליך לילה אחר לילה; את יכולה להפסיק להתכונן ללילה הבא, ולהשקיט את הלחשים שלמדת בילדותך, עד שתיפול עליהם תרדמה. המלך המאושר, שְׁהָרְאֵאֵד, כבר נמלא שינה, ואחותך, דִּינְאֵאֵד הקטנה, כבר הלכה לחדרה, ואלף לילה ועוד לילה חלפו. ועתה, אחרי שאלף ימים תרף בכל ספריות זיכרוןך אחר סיפורי ההיסטוריה של הערבים והתייעצת עם דִּינְאֵאֵד ועם כל הגינים הטובים שבבטנך על עלילות הַחִ'לִיף הָאָרוֹן אֶל-רֶשִׁיד ועוזרו גִ'עֶפֶר אֶל-בְּרֶמְכִי, הגיע הזמן לכַּנֵּס את כל אגדות הערבים בְּסֵפֶר, לא לגרוע ולא להוסיף, ולהתרחק מספריות הספרים החתומים. הגיע הזמן להתרוקן מן הצורך במילים, ולהיכנע לעייפות הכְּשָׁפִים עד שתבוא עלי ועליך השינה הטובה המצילה כל אדם מעצמו ומניחה אותו לילה לילה בידי אוהביו, אויביו ואלהיו".

וריאציה זו היא תרגום-עיבוד לשיר "מטאפוראס דה לאס מיל אי אוֹנָה נוֹצִיס" (מטפורות של אלף לילה ולילה), מתוך ספרו האחד-עשרה של בורחס, "אִיסְטוֹרִיָה דֶה לָה נוֹצִיָה" (היסטוריה של הלילה), שיצא לאור בשנת 1977.

.8

בְּמַרְחָק, לְמַטָּה מְפּוּכָב, צוֹף צִיפּוּרִים. צלליתה מתארכת עכשיו על המדרכה כשהיא פוסעת בין שני פנסי רחוב, והזמיר לא יודע כי צליל קולו כמעט מנחם אותה כשהיא מתבוננת ורואה איך לְבָנָה חדשה, עדיין לא פגומה, עוברת לאט בין שני בניינים נמוכים.

וריאציה זו היא הכלאה בין שלושה שירי הִיִּיקוֹ שכתב בורחס (שירים 12, 15 ו-17 מתוך קובץ של 17 שירי הייקו), בספרו השנים-עשר, "לָה סִיפֶרָה" (הספרה), שיצא לאור בשנת 1981.

1.

התינוק בוכה כשאמו מרחיקה אותו מן השד הימני, רק כדי למצוא כעבור רגע נחמה לפיו הצועק בפטמת השד השמאלי. ואני שעודני עומד על מפתן החיים הללו כתינוק, נזכר איך כשהתחיל בוקע מן הרקיע העונג הנדיר של אור השחר לחשת לי הצעה להפליג עמך בסירה, רק אתה ואני, בלי שנפש בעולם תדע על כך, על העלייה לרגל המשותפת לנו שאין סופה להגיע לאף ארץ או מטר. באותו רגע דמיינתי את האוקיינוס בו נפליג ובאמצעיתו סירתנו, וראיתי אותך מקשיב לי שם בדממה מחויכת בזמן שאני שר לפניך את השירים שלך, ושירי מתגברים ככל שעובר הזמן, והם רוכבים על הגלים, חופשיים ממלט המילים. ואז כשלא באה וצנח על העולם האוקיינוס חסר החופים שאנו קוראים לו לילה, דמיינתי את הסירה שלנו כקרן אור אחרונה בשקיעה אובדת בים, וראיתי את הציפורים החולפות מוצאות חופים של מנוחה במעופן כנגד סיכויי החשכה. שעות חיפשתי אותך לידי, בחדרי, בלי למצוא את פניך, ועתה שקוע במחשבות ראיתי את עצמי פתינוק ההוא שרק נולד היום, ששוב אינו זר בתוך העולם מרגע שאמו לקחה אותו בזרועותיה, ולחשתי לך בלי לחפש את צליתך כי בלילה הבא אקח אני אותך בסירה שלי אל הים, אשמיע לך את המוזיקה שלי עד שאגרום לך לרקוד, אביא לך פרחים מלאים בסוד הצוף עד שאפך לא יוכל עוד לעמוד בגודש הניחוחות המשפריים, אשק על פניך ועל פיך נשיקות דודים אסורות עד שיינולד חיוך בין שפתיך. ואז, לרגע, אדמיין את עצמי כלא-אדם, כל גופי ילפש את הוד גופך והדרו ויחוש את כובדו, ואעבור על פני גופך כרוח קיץ נעימה, גופך שיתגלה לי פתע אנושי.

תרגום-עיבוד לשלושה שירים של טאגור מתוך גיטאנג'אלי: מסי' 42, 62 ו-95

2.

אני רק מחכה לאהבה כדי להסגיר עצמי סוף סוף אל תוך ידיך. אני רק מחכה לאהבה כדי למחוק את עצמי ולהתמסר לך. על כן אני ממתין זמן רב כל כך לפני דלתך ולא הולך, למרות שהשעה מתאחרת והעננים מתאספים עלי ומקימים בי חשכה. כמה זמן עוד תיתן לי להמתין? בשעות היום, בשעות העמוסות של גאות הצהריים, אני עובד ברחובות המאובקים של השוק פצייר, ועוברים ושבים מביטים בי ובציורי ואומרים שהם רואים אותך מביט בכל עבודתי. ואני כמעט שכחתי איך אתה נראית. האנשים האלו לא יודעים שפעם היית לוקח אותי מתוך שנתי לשחק עמך. באותם ימים לא טרחת לי ללמוד את משמעות השירים ששרת לי ולא שיננתי אותם, רק לבי קלט את המנגינות ואת עולמן וחי אתן, וכל גופי היה רוקד אז לצלילך, גופי שעכשיו משתוקק להיזכר במילה אחת שלך. והיום אני עומד לפני דלתך ומבקש ממך שתיתן לי בעזרת קצה הכנף של שירי לגעת בכפות רגליך, אני צועק לפניך שאם לא תראה לי את פניך איני יודע איך אעבור את השעות הארוכות והגשומות הללו בלעדך, אני מוותר ומתרצה ומבקש בלחישה שרק תאפשר לי להניח את מיטתי לפני דלתך, כדי שאוכל להמשיך לבהות בקדרות השמים ובערנות הכוכבים, כדי ששפתי תוכלנה ליילל באוזניך חסרות מנוחה. אם אתה לא תדבר באוזני, אני אמלא את לבי בשתיקתך ולשוני לא תדבק לחפי עד שלא אומר את שמך אלף אלפי פעמים.

.3

המשורר לובש דמות עלמה קבצנית ומבקש לקרוא מול כל איש העובר מולו: טיפש, איך תוכל לשאת את עצמך על כתפיד שלך? למה אתה מנסה? מטורף, מה הטעם לנקוש על דלתך שלך ולהתחנן לנדבה? מי ישמע את תחינתך? הוא יושב בצד דרך מאובקת ומחכה לאלהיו, וגברים חולפים על פניו חוזרים לביתם מן העבודה ולוקחים מן הפרחים בהם ביקש לקנות את לב מאהבו. השעות עצמן כבר לאות, בוקר מתחלף בצהריים שיקדימו להביא את הערב, ועיניו מתערפלות מלראות, כי כל המראות אינם שמים קץ לציפייה ואינם מביאים אליו את האהוב שהעלים פניו תחת צלליהם המתארכים של האנשים. חיוכי הגברים המביטים במשורר ממלאים את בטנו ביושה המולידה בו דימוי חדש, והוא פונה אל עצמו בדברים: אני יושב כעלמה מקבצת נדבות, אני מושכת שלמתי מעל פני, וכשהם שואלים אותי מה רצוני, אני לא מעניקה תשובה ומשפילה מטה עיני. והשלמה הנמשכת מעלה מסתירה את הפנים אך מגלה טפח מן הגוף, וברגע הבושה הגדולה מתעוררת התשוקה הגדולה, תשוקה המושכת את הגברים ההולכים בדרך, ועליה למשוך את המאהב הנחבא. סלסילת המשורר-הקבצנית כבר ריקה כמעט מפרחים, ובעיני הגברים החולפים אלהים הוא אוויר, ואילו הנערה נושאת עיניים לשמים, נאנחת ושואלת: איך יכולתי לומר להם שלך אני מחכה, ושאתה הבטחת לבוא, והם רואים אותי יושבת כאן ושלמתי אבק? את מילותי אליך מותר לבטא רק בספרים או בשירים, לא לפני קהל. ובינתיים אין רמז לקול גלגלי מרכבותיו, והנערה בוקה בשמים, ושוקעת בחלומות על ההוד הפתאומי של אהובה, שירימה מעפר ויושיבה לצדו. ובינתיים היא שומרת כנדוניה את עוניה, מחבקת גאווה זו בסוד לבה, מאזינה לקול קרקוש התהלוכות האחרות שאינן של רכבי מאהבה. המאהב עוד רגע יעמוד בצל דומם מאחורי קהל האנשים, והיא היחידה שתחכה לו ותבכה ותכלה שעותיה ותיחל לו בערגונות שווא. ובכל זאת בסוף היא תוכל לומר: הו אלהי, אלהי השמים כולם, היכן היתה אהבתך שוכנת אלמלא הייתי קיימת?

.1

אִם מִידַת טִירוּפִי הִיתָה מְגִיעָה לְמִידַת טִירוּפִי
הִיִּתְּ מִשְׁלִיכָה אֶת כָּל צַעְצוּעֵי תְּכַשִּׁיטִי וְבָאָה לִישׁוֹן בְּתוֹךְ עֵינַי.
אִם מִידַת טִירוּפִי הִיתָה מְגִיעָה לְמִידַת טִירוּפִי
הִיִּתְּי מִשְׁלִיךְ אֶת הַמִּילוֹנִים מִסִּפְרֵיִי וְנִרְדָּם בְּתוֹךְ דַּפֵּי הַלֶּבֶן.
אֲנִי שׁוֹנָא לְאַהוּב בְּמִידָה כְּמוֹ בְּנֵי-אָדָם אַחֵרִים
אֲנִי שׁוֹנָא לְכַתּוּב בְּמִידָה כְּמוֹ בְּנֵי-אָדָם אַחֵרִים.
הַלוֹוֵאֵי וְשִׁירֵי, כְּמוֹ אַהֲבַתְךָ, חֵיִךְ וּמוֹתְךָ,
לֹא הָיוּ נִיתָנִים לְשַׁחְזוֹר.
הַלוֹוֵאֵי וְאַהֲבַתְךָ, כְּמוֹ שִׁירֵי, חֵיִי וּמוֹתֵי,
הִיתָה מִתּוֹעַדַת בְּכָל חֲנוּיֹת הַסִּפְרִים שֶׁל הָעוֹלָם הָעֶרְבִי.
בְּבַקְרִים אֲנִי מַחְפֵּשׂ אֹתְךָ בְּמֵרָאוֹת הַבַּיִת
אֲבַל הַמֵּרָאוֹת מִבֵּיטוֹת בִּי רִיקוֹת.
בְּעֶרְבִים אֲנִי מֵרְגִישׁ שֶׁהַמֵּרָאוֹת מַחְפֵּשׂוֹת אֹתְךָ בִּי
מִזְכִּירוֹת לִי כְּמֹה אֲנִי חֹסֵר בְּלַעֲדֵיךָ.

.2

כִּשְׁהַתְּאַהֲבַתִּי בְּךָ הַדְּמִדוּמִים נִרְדְּמוּ בְּתוֹךְ מַעִילֵי
וְעֻטְפוּ אוֹתִי, הַשֶּׁמֶשׁ זָרַחָה מִתּוֹךְ צַחוּקְךָ.
הַפְּכַתִּי יֶלֶד הַמִּשְׁחָק עִם הַחֲמָה וְהַלְּבָנָה
כְּאִילוֹ הֵן חֲבֵרוֹתַי מִנְּקוֹת.
עִם הַשָּׁנִים הַשְּׁתַּנִּיתִי: כְּנֶעַר חֲשַׁקְתִּי בְּךָ עִירוּמָה כְּעֵץ,
כְּשֶׁהַתְּבַגְּרַתִּי חֲשַׁקְתִּי בְּךָ מְכוֹסָה כְּמִקְדָּשׁ.
גַּם אֶת הַשְּׁתַּנִּיתִי: כִּשְׁבָּאֵת רִצְחַת אֶלֶף נָשִׁים בְּתוֹךְ זִיכְרוֹנִי
כְּדִי לְהִיּוֹת יַחֲדָה, אַחֵר בִּיקְשַׁת שְׁאִשִּׁיר לְךָ עֲלִיהֵן.
הַעֲצָבוֹת הַפְּכָה אוֹתָנוּ לְאַחַד, וְכִשְׁבַּכִּית
עֵינַיִךְ הָיוּ לִילָה גֶשׁוּם וּמִילוֹתַי טִבְעוּ בְּתוֹכִי.
אֲלֵ דָאָגָה אַהֲבַתִּי, אִמְרַתִּי לְךָ, גַּם אִם תִּזְדַּקְנִי
שְׁעֵרוֹתֶיךָ יִשְׁאָרוּ תְּמִיד שְׁחוֹרוֹת בֵּין דַּפֵּי.

.3

הַרְבֵּה שָׁנִים אֲנִי מִבְּקֵשׁ לְגַלוֹת דֶּרֶךְ לְאַהֲבוֹת אוֹתְךָ
בְּלֵי מִילִים, בְּכָל הַשְּׁפוֹת אֲשֶׁר אֵינֶן מִילִים.
אֲבַל רַק הַגּוֹף יוֹדֵעַ אֶת כָּל הַשְּׁפוֹת, וְעוֹנָה בִּיפּוֹת שְׁבָהָן.
הַגּוֹף מִזְכִּיר לִי אֶת הַשְּׁעָה שְׁבָה נִכְנַסְתָּ אֶל חֲדָרִי.
מֵאוֹת שָׁנִים לֹא הִתְרַחֲשׁוּ נִיִּסִּים, וּפְתָאוּס בְּאֵי גוֹפְךָ
הָעֵרוֹם וְהַשְּׁכִיחַ אֶת כָּל הַנִּיִּסִּים שֶׁל הַמוֹסְלָמִים, הַנוֹצְרִים וְהַיְּהוּדִים.
אִם מִידַת טִירוּפִי הִיתָה מְגִיעָה לְמִידַת טִירוּפִי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם
הִיִּתְּי מִשְׁלִיךְ אֶת כָּל מַחְבְּרוֹת הַשִּׁירִים מִמְּגֵרוֹתַי

וְנִרְדָּם בֵּין שְׁדֵי יָדָהּ הַלְבָּנִים.
אִם מִיַּד טִירוֹפָּךְ הִיְתָה מְגִיעָה לְמִיַּד טִירוֹפִי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם
הַיֵּיתָ מְשַׁלְּכָה אֶת כָּל חֲלוֹמוֹת לִבְךָ
וּבָאָה לִישׁוֹן בְּתוֹךְ שִׁרְיָי.

תרגומים-עיבודים לשירים מתוך "מאה מכתבי אהבה" ("מئة رسالة حب", 1970) לניזאר קבאני

א.

אני רוצה להמציא שפה חדשה כדי לכתב בה
לאהובתי, אני רוצה לנסע הרחק מן המלונים
שעל מדפי ספרתי, אני רוצה להגר מלשוני.
אני רוצה שפה שבה אוכל לחרו את המלה גשם
עם אבק הירח, עם עצבות עננים אפרים,
עם כאב נפילת עלי שלכת על האדמה
ועם חדש אלול.

ב.

קחו את כל הספרים אשר קראתי בילדותי
קחו את כל מחברות בית-הספר אשר צברתי במגרותי
קחו את העפרונות והעטים, קחו את המחקים והמחודדים.
ולמדו אותי מלה אחת חדשה שאתלה כעגיל
על און חביבתי.

ג.

אני רוצה אצבעות חדשות כדי שאוכל לכתב
שירה, אצבעות ארכות כצואר הגירפות
ועדינות כעשן המדורות. עם אצבעות כאלו
אקה חגט של מלים, מדק ומקצועי,
תופר לאהובתי מלבושי שירה
שלא יגלו דבר על אודות המחט והתפרים
המחזיקים את האריג.

ד.

באת אלי בבקר יום מימי חדש אדר
יפה כחרוז. עמד נכנסה השמש,
עמד נכנס האביב.

ה.

כאשר בקרת אותי באותו יום
מימי חדש אדר האדמה רעדה
כוכב נפל אי-שם בעולם.
הילדים חשבו שהכוכב הוא עוגית דבש
הנשים חשבו שהוא צמיד עשוי יהלומים
והגברים חשבו שהוא אות משמים

המשוררים הביטו באדמה ובשמים,
בילדים, בנשים ובגברים,
והתחילו לכתב שירים המתחילים במלים:
אני רוצה להמציא שפה חדשה כדי לכתב בה לאהובתי.

1.

למדתי את ילדי העולם
לאית את שמך
ושפתותיהם הפכו לשיחי תות.
הזהרתי את הפרות המבשילים על העצים
לבלי ימתק טעמם בזמים בהם את רחוקה.
מן הלבנה בקשתי שלא תראה את ינאי
מעל עירי וארצי ברנגעים בהם שפתיך
אינו נושקות לשפתי.
עתרתי לפני הרוח שתסרק את פחם תלתלתיך
אך היא סרבה באמרה שהזמן קצר
ושערך ארך.

2.

אני אוהב אותך...
ולא אשחק עמך את משחק החזור
לא אלחם עמך בילדים על דגי הים...
דג אדם לך...
דג כחל לי...
אחזי בכל הדגים האדמים והכחלים...
והמשיכי להיות אהובתי...
קחי את הים, את הסירות, את המלחים...
קחי את כל התמונות שצלמנו יחד
קחי את מחשבותי ובשרי והשאירי לי רק עינים ואצבעות...
אני רק משורר
כל רכושי במחברותי...
ובמבט עיניך...

ח.

החלטתי לנדד בעולם
באותה דרך בלתי-חקית בה נודדת הרוח
ובה נודדות הצפרים. וכששואלים אותי השוטרים
העומדים בגבולות על כתבתי
אני מספר להם על אחת המדרכות
עליהן דרכת לאחורונה.
וכשהם מבקשים ממני את מסמכי

אני מראה להם את תמונת עיניך, חביבתי,
והם מניחים לי ללכת.
הם יודעים, חביבתי, שהמשגעים,
המשוררים והאזרחים נולדו לפני מגדלי השמימה
ומשקפות התצפית והם עדין מניחים לנו לעבר. אבל עוד מעט
נגיעו הפקדות החדשות, הן עוברות עכשו
בטלגרף ובאינטרנט, וגם רוחות
יצטרכו להציג אשרות מעבר לפני השומרים.
עוד מעט הם יתחילו לירות גם ברוחות.

ט.

אני למדתי אותך את שמות העצים
ותרגמתי לך את שיחות הצרצרים בלילה.
נתתי לך את כתובות הכוכבים הרחוקים
ורשמתי אותך לבית-הספר של האביב.
למדתי אותך את לשון הצפרים
ואת האלפבית של הנחלים.
אני כתבתי את שמך במחברות הגשם
ועל סדיני השלג ואצטרבלי הארנים
ולמדתי אותך איך לדבר עם הארנבות והשועלים
ואיך לסרק את צמר הטלה באביב.
אני הראיתי לך את מכתבי הצפרים שלא פרסמו
ופענחתי לך את מפות הקיץ והחורף
כדי שתלמדי איך צומחת החטה
ואיך נגר החלב משדי הירח...

י.

משנפרד

כל גבר שישק לשפתך
ימצא מעליהן
כרם ענבים קטן
שדמעותי שתלו...

יא.

אני ענף כסלע
אני זועם כסלע
אני נכנע כסלע
אני זוכר כסלע
את ששכח הסלע.
כמו סלע אני מחכה שנים
לגלות את החריצים בפניך

מסתיר את תגובותי.
הנה אני מאים להזרק עליך
ונסוג, אני מניח עצמי בשדה
שפתשבי עלי לנוח, אני מחכה
שפתחליקי את פני עם דמעותיך,
אני רובץ במקומי כשאת הולכת בלי לזוז
כל זיו שבי כבר מתאים לפנה בגופך.

יב.

החשבת אי-פעם לאן אנחנו הולכים?
הסירות יודעות לאן הן שטות
והדגים יודעים לאן הם שוחים
והצפרים יודעות לאן הן עפות
ואנחנו רק בוהים במים
בלי להרטב. אנחנו לובשים
את בגדי המסע ונשארים על מקומנו.
אנחנו כותבים מכתבים בלי לשלח אותם.
אנחנו קונים כרטיסים לכל הטיסות היוצאות
ונוותרים בשדה התעופה של בירות. את ואני
והסלעים בחצר, מביטים עוד יום בשמים
ומבטיחים שמחר נחליט את כל ההחלטות החשובות
ונבחר בין המסע הארץ לאפריקה לבין הולדת הילדים.
בינתיים מחכים.

יג.

הולכת אותי שולל.
חשבת שאתי טס לבדי לארצות רחוקות.
אבל בכל שדה תעופה
המוכסים מצאו אותך
מסתתרת באחת ממזודותי.
חשבו שאני מברח אותך
כדי לחסוך את מחיר כרטיס הטיסה ואשרת הפניסה.
הם לא ידעו שאני בורח
מן המקומות שלנו
הם לא ידעו שאני בורח
מפניך אלך.
הם לא ידעו שאת בורחת
אל המקומות
בהם עוד לא נפגשנו
הם לא ידעו שאת בורחת מבין כאבי
אל תוך שירי.

יד.

לְאַחֲרַיִם אֶת בְּרֹדְאֵי אִשָּׁה אֶלְמוּנִית
נִכְנָסֶת אַחֲרַי אֶל הַמוּנִית
לְאַחֲרַיִם אֶת בְּרֹדְאֵי אִשָּׁה בְּתוֹךְ הַמוֹן
חוֹלְפֶת בְּלִי לְהוֹתִיר זְכָרוֹן.
אֲבָל אֲנִי מִתְקַשֶּׁה לְהַחְזִיר אוֹתָךְ לְאַלְמוּנִיּוֹתָךְ
אֲנִי לֹא מִצְלִיחַ לְהָשִׁיב אוֹתָךְ אֶל הַהֶמוֹן
חֲדָרֵי מְלֶא מְזֻכְרוֹת מְהִיּוֹתָךְ בְּדַמוֹת פְּתֻקִים קִטְנִים שֶׁהִשְׁאַרְתָּ
כָּל יָמֵי עֲמוּסִים בְּמִשְׁפָּטִים שֶׁאֲמַרְתָּ וְאֲנַחוֹת שֶׁאֲנַחְתָּ
וּבְלִילוֹת הַרְיָקִים אֲנִי רוֹאֶה אֶת תְּוֵי פְּנֶיךָ בְּבִהֲרֹת מְלֶאָה
וּמִסְבִּיבָךְ אִין אִישׁ
אֶף לֹא אֲנִי.

טו.

עַל רְצִיף הַתַּחֲנֵה נְדַעְתִּי
שֶׁפְּנֶיךָ אֶל גֶּבֶר אַחֵר
וְכִשְׁנִשְׁאַתִּי אֶת מְזוֹדוֹתֶיךָ נְדַעְתִּי
שֶׁהוּ יִפְרְקוּ בְּחֲדָרוֹ שֶׁל גֶּבֶר אַחֵר.
הֵייתִי מְנִיפֶת רוּחַ סִינַיִת
שֶׁהִגְנָה עֲלֶיךָ מַחֵם הַקֶּץ שֶׁל בִּירוֹת –
מוֹכְנָה לְהַזְרֵק עִם חֲלוּפֵי הַעוֹנוֹת.
נְדַעְתִּי שֶׁמִּכְתָּבֵי הָאֱהָבָה אֲשֶׁר אֲכַתֵּב לְךָ
יְהִיו לְךָ כְּמַרְאוֹת הַמְשַׁקְפוֹת אֶת גְּאוֹתֶיךָ.

זט.

וְעַם זֹאת, כְּסֶבֶל אִשָּׁא אֶת חִפְצֶיךָ
יַחַד עִם צְרוּרוֹת חֲבִיבָךְ
וְהָרִי בֵּין חִפְצֶיךָ אֲרוֹת
אֶת מְתִיקוֹת יָמֵי חַיִּי.

זז.

אֲנִי חֵי כְּאֶלְמָנָה
מֵאֲזוֹ שֶׁהִלַּכְתָּ.
אֲנִי יוֹצֵא אֶת הַבַּיִת
אֶלָּא בְּלוּשׁ שְׁחוּרִים
וְאֲנִי קוֹנֶה יְרֻקוֹת בְּשׁוּק
אֶלָּא אִם הִילָדִים רְעֵבִים.
קִבְעֵתִי לְךָ יוֹם זְכָרוֹן
וּבוֹ אֲנִי מְשׁוֹחֵחַ עִם אֲבִיךָ וְאִמָּךְ
וְכָל אַחֲיֶיךָ וְאַחִיוֹתֶיךָ

כָּאלוּ עוֹד מְעַט נִפְגַּשׁ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת.
בְּתִי אֲשֶׁר תִּוָּלַד לִי
תִּשָּׂא אֶת שְׁמִי
וְאֶבְקֵשׁ גַּם מֵאֲחֵי וְאֶחְיוֹתַי
לְקָרָא בְּשִׁמְךָ לְבָנוֹתֵיהֶם.
תִּמְוַנְתֶּךָ הַמְּמַסְגֵּרֵת שְׁחוּרִים
תְּלוּנָה עַל קִיר הַסְּלוֹן
וְעַל חוֹף הַיָּם שֶׁל בֵּירוֹת
אֲנִי הוֹלֵךְ וְנֹעֵלִי בְּיָדֵי
מְחַכֶּךָ כְּמוֹד רְגָלִים יְחִפּוֹת
עַל גְּבוּל הַמַּיִם.
בְּעֵתִיד אֲסַפֵּר לְאִשְׁתִּי הַשְּׂנֵינָה עֲלֶיךָ
אִשְׁתִּי הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִתְאַלְמַנְתִּי מִמְּנָה
בְּנִסְבוֹת מְסִתּוּרִיּוֹת
וְאִמַּר לָהּ שְׁמַעוּלָם לֹא חֲשַׁבְתִּי שְׂאוּכַל לְהִתְאַהֵב שׁוֹב
אֲחֵרֶיךָ.

שיר לאסירי בתי-הסוהר

"בזכרוני מצטיר פחדו של אבא כשִבְנוּ המשוֹרר נסע אל תוך האֶפֶק הַרְחוֹק. לא שָׁנָא שִׁירָה. הוא מֵאֵד אֶהֱבֵ אֶת שְׁאֵגוֹתָיו שֶׁל אֶל-מִתְנַבֵּי וְשֹׁמֵר אֶת נַפְשׁוֹ מִפְּסוּקֵי הַזְמָה שֶׁל אֲבוּ-גֵּוָאס. לא שָׁנָא אֶת הַשִּׁירָה אֲבָל לֹא רָצָה שֶׁבְּנָיו יַעֲסֻקוּ בָּהּ. פְּעָמִים רַבּוֹת, פְּעָמִים רַבּוֹת, אֲנִי זוֹכֵר, הִנֵּה אֹמֵר לִי: הִנֵּה רוֹפֵא אִם תִּרְצֶה אוֹ לְמַד מִשְׁפָּטִים, בּוֹ. הַשִּׁירָה לֹא תִּנְיַב פֶּת-לְחֵם."

סמיח אל-קאסם, "צילום של הורים שאינם על קיר הבית החדש", תרגום: ששון סומך

פְּתַבְתִּי שִׁיר עַל אֲסִירֵי בְּתֵי-הַסֹּהֵר וְהִרְאִיתִי אוֹתוֹ לְאָבִי.
אָמַר: מַה יַעֲזְרוּ הַשִּׁירִים לְאֲסִירִים, וּמַה לָּנוּ
כִּי נִזְלַל בְּצַדִּיקַת הַסוֹהָרִים וְהַשׁוֹפְטִים וְהַמְּחַוְּקִים?
אֲמַרְתִּי: עַל הַמְּאָסָר שֶׁלָּנוּ אֲנִי כוֹתֵב, אָבֵא,
יוֹם-יוֹם אֲנִי חוֹזֵר לַתָּא, מִמֵּתִין לְרַמִּיזָתוֹ שֶׁל סוֹהֵר מְרַחֵק,
אִם יִרְצֶה אֲכַבֵּל וְדִי בְּאֲזָקִים, אִם יִבְקֹשׁ
אֶתְחַנֵּן לְפָנָיו לַחֲפֹשׁ בְּמַכּוֹת עַל סוֹרְגֵי הַחֲלוּן.
אָמַר: חֲלוּמוֹת הַשִּׁיר מִפִּיד מְדַבְּרִים, וְאַתָּה עֲצַמְדָּ עוֹמֵד
מַחוּץ לַחֲוֹמַת הַכְּלָא, אֲנִי לֹא הוֹלֵדְתִי בְּנִים לְמַאָסָר, בּוֹ,
אִם תִּרְצֶה אֲשַׁלַּח אוֹתְךָ לְפַקוּלְטָה לְמִשְׁפָּטִים וְאוּלַי
תִּהְיֶה שׁוֹפֵט, בְּמִקוֹם שִׁירִים תִּכְתֹּב גְּזָרֵי-דִין
לְהַקֵּל עַל כְּאֲבֵי הָעוֹלָם. אֲמַרְתִּי: אָבִי, שְׁאַנֵּי בְּנֵךְ,
לֹא הוֹלֵדְתִי לִי הוֹרִים לְפַחַד, וְהַכְּלָא גָדוֹל מִשְׁנִינִי,
סוֹגֵר עַל שְׁנִינִי, הִנֵּה מִסְמֵן לְךָ עֲכָשׁוֹ הַסוֹהֵר
שֶׁתִּסְרַב לְהַכִּיר בְּמַאָסְרְךָ, שֶׁתִּבְקֹשׁ לֹא לְצִאת
אֶת גְּבוּלוֹת הַתָּא. אָמַר: אִם כֵּן אֲסִירִים כְּלָנוּ
בְּבֵית-כְּלָאוֹ שֶׁל אֱלֹהִים, בְּנִי, כְּלָנוּ עֲבָדָיו, אֵךְ מַה
הַחֲקִים וְהַמְּשַׁפְּטִים, כָּלֵם צוֹדֵקִים, וְאִין אַחַד
שֶׁלֹּא יַחֲטֵא, הֵאֵם שְׁכַחְתָּ? אֲמַרְתִּי: אֶת הַכְּלָא הַזֶּה
בְּנֵי אָדָם בְּנוֹ, אָבֵא, וְיוֹם-יוֹם אֲנַחְנוּ עוֹזְרִים לָהֶם
לְהַמְשִׁיךְ בְּבִנְיָתוֹ, לְהוֹסִיף אֲגַפִּים, לְהַצִּיב מְצַלְמוֹת,
עוֹד מְעַט כְּבָר אֵינָם זְקוּקִים לְסוֹהָרִים, יִפְטְרוּ אֶת כָּלֵם
וְאֲנַחְנוּ נִמְשָׁיֵךְ לְשֹׁמֵר עַל עֲצַמְנוּ, אֲנִי לֹא אֵלֶךְ
לְפַקוּלְטָה לְמִשְׁפָּטִים, אֵךְ כְּבָר הַחֲלֻטְתִּי לְהַפְסִיק
לְכַתֵּב שִׁירִים. אָמַר: כִּיצַד הַחֲלֻטְתָּ? הִנֵּה כְּבָר הוֹדַעְתִּי
לְאַרְךָ כֹּל הַמַּסְדָּרוֹן בְּאֲגָף שֶׁלָּנוּ בְּבֵית-הַסֹּהֵר
כִּי הֵבֵן שְׁלִי כוֹתֵב שִׁירִים לְיוֹם הַשְּׁחֵרוֹר, כְּבָר לוֹמְדִים
שְׁכַנִּינוּ אֶת הַשִּׁירִים וּמְזַמְרִים. אֲמַרְתִּי: אֲנִי שׁוֹמֵעַ, אָבֵא,
אֲבָל לֹא אֶת שִׁירֵי הַסִּימְרִים, אֵלֶּה הֵם שִׁירֵי הַסוֹהָרִים,
מֵהַיּוֹם אֲנִי אֲכַתֵּב גְּזָרֵי-דִין לְהַתְּחַרּוֹת בְּגְזָרֵיהֶם,
אֲכַתֵּב פְּסָקֵי-דִין לְהַתְּחַרּוֹת בְּפִסּוּקֵיהֶם, אֲכַתֵּב לְךָ
וְלֵאמֹא מִכְּתָבִים מִתָּאֵי בְּהֵם אֲבַשֵּׁר כִּי הַשְּׁחֵרוֹר
לֹא יָבוֹא גַם לֹא בִימֵי נְכַדִּיכֶם, הַמְּאָבֵק אֲרֵךְ
מִמָּה שְׁיֻכְלוּ לְתַאֵר הַשִּׁירִים, כְּשֶׁלוּ כָּל הַשִּׁירִים.

מי שם לב לשבירה בשורות השיר
אלא אם כן היא מגיעה במקום
בלתי צפוי? ומי שם לב לקולות השונים
העולים מתוך גרונו של משורר
אלא אם כן הוא ייתן להם שמות שונים?
על כן שאפת ככל האדם להיות דמות
בתוך רומן בדיוני או ספר שירים,
להיות דמויות רבות בלי לידה ממשית
או מוות גשמי. להגר מן הכורסא
אל נבכי עבר או עתיד בלי לארוז
מזוודות, בלי להביט בפניהם הרציניות
עד אימה של שוטרי הגבולות.
מי שיבקש לרגל אחר דמויותיך יגלה
כי ליסבון אינה קיימת, ופרננדו פסואה
הוא שמו הבדוי של משורר סיני בן
מאה אחרת, שהחל את דרכו בחיקוי
המרובעים של השירה הפרסית.
הוא יגלה שהוא עצמו נכתב כעת בגלקסיה
אחרת, שאותיותיה הן כנפיים של חרקים
שתלשו משוררים אכזריים, והדביקו על
נייר שהביאו להם מרגלים מסין,
סין זאת שגם היא אינה קיימת.

שיר בהשפעתה של יונה וולך

אלוהים מזמרת סרנדות מתחת חלוני
וקולה מתוק כקולו של אוֹדִיסיאוס
עת ניסה לפתות את הסיִרנות
לשיר לו. ואני, כמו אחת
הסיִרנות, מודעת לשקר צוף הקול
היפה, לשקר דבש הגוף המתוק,
העפעפיים, הריסים. ועדיין, אני פותחת
פי לשיר על ים עצב
ועל מעִינות הכָּאב ועל יונה
וולך ועל תנועות גופו של
אוֹדִיסיאוס: "גם אלוהים רוצה לחזור
הביתה אֶל פְּנִלּוֹפָה. גם היא
שקעה במסע בין גולה לגאולה".
גם היא תהרוג את כל
מחזריה של פְּנִלּוֹפָה, וגם את
סיפוריה יקטע הוֹמֵרוֹס בלי לתאר
שנים של זוגיות והזדקנות ואהבה
שמחלידה ובסוף חדלה. יונה וולך
משוררת סרנדות מתחת לחלוני וקולה
מתוק כמו קול האלוהים כְּשֶׁהיא
ניסתה לפתות את יונה וולך
לשיר לה. ומי ישיר לה?

א.

אשה בכאבה, סטודנטית לספרות עברית בהר-הצופים עם זריזות אצבעות של אקדוחנית בפרפרזות על יהודה עמיחי, אמרה לי: "לידתי הכאיבה רק לאמי, לא לעולם, לא לי. מותי יכאיב רק לי. בלידתי העולם שתק, ואני עוד חיתי את רגעי הקץ של טרם הייתי. במותי העולם לא יקרע, לא יגזר במספרי ברזל, ובשרו לא ירעש מקטיעת חבל הטבור של חיי. ואמי, במותי, איה קול צעקת אמי?". אני לא האמנתי לה, וסיפרתי על אומן-התעניית המצמצם את גופו כדי להילד מחדש במקום אחר פחות מכאיב. היא הסבירה שאין לה אמון בפרוזה: "גם אשה בהריונה המרחיבה את גופה מבקשת לאפשר לתינוקה להיוולד מחדש במקום אחר פחות מכאיב. ואני לקראת מותי אשמין כמחאה. אולי בכל זאת אכאיב לעולם. יפערו בבשרו חור גדול כל-כך לגופי עד שהוא לא יוכל לשאת אותי בפנימו, עד שאני אנגוס בו מתוכו". במקום להאמין נאחזתי בגופה עד שגם אני הרגשתי את הכאב, ודיברתי על אמה שכבר איבדה את כאבה, היא שכחה אותו בגוף בתה (אולי גם כאבד וחלוף בהריון, לחשתי, אם תורשי אותו לבתאובן).

"בגיל עשרים וארבע עוד מוקדם לותר על הכאב, עוד מוקדם לדבר על הריון, עוד מוקדם להתאהב בד".

ב.

אשה בשמחתה, תלמידה בפקולטה למדעי האושר בירושלים, ישבה לצדי בספריות זכרוני, ואחרי שהקריאה בקול את שירי אמרה בלי לחש: "אתה מפחד. את הדברים שהכי כואבים לך אתה מרחיק מעצמך, חובק בסוגרים, מחביא במירכאות, מוסר מפי זרים, כולא בשיר. עליך ללמוד לאבד את סימני הפיסוק ולדבר, תמיד בגוף ראשון: מה כואב לך? מי מכאיב לך? איך תכאיב לי? איך אכאיב אני לך?". היא ביקשה שאשנה את שירי, את שירי, ואחפש מסתור במקומות אחרים. למשל בין סדיניה.

ג.

אשה, יושבת על קצה המיטה שלי במעונות ולא מוכנה לעזוב, שאלה אם אני מאמין באהבה. גם אני מדי פעם חוזר ושואל את עצמי, לבדי, אם עודני מאמין באהבה. אני כמו אבן: זורקים אותה מראש בגן ועוד דקה היא מתנפצת

אָבֵל כְּשֹׂאֲלִים אוֹתָהּ כִּשְׁהִיא עֲדִין בְּאֹיֵר
הָאָבֵן עוֹנָה שֶׁהִיא אוֹהֶבֶת לִיפּוֹל, הִיא בּוֹחֶרֶת לִיפּוֹל.
כִּדְ אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֶהְבָּהּ. בּוֹחֵר בְּאֶהְבָּהּ.

.ד.

אֶשֶׁה הֶלְכָהּ. וְאֲנִי כֹל פְּרִידָה חוֹזֵר וְנִפְרָד
מִן הַקּוֹדֶמֶת. הַפְּרִידָה הַחֲדָשָׁה מְהַסֵּסֶת בְּרִכּוֹת,
פּוֹרְמֶת שׁוֹב אֶת חוּטֵי הַפְּרִידָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְאֲנִי נִפְגֵּשׁ
עִם הַכָּאֵב הַנִּשָּׁן. נִזְכָּר בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁהֲרֵבָה אַחֲרֵי לְכַתֵּה
כְּתַבְתִּי לָהּ אוֹ עֲלֶיהָ: "בְּלִי דְמַעוֹת אֶת נְרֵאִית עִירוֹמָה",
נִזְכָּר בְּשֵׁנָה, שֶׁהֲרֵבָה לִפְנֵי בּוֹאָהּ כִּבְרֵי נִדְעָתִי לְכַתּוֹב
אֵלֶיהָ אוֹ עַל אוֹדוֹתֶיהָ: "וְאֶת מְשִׁיבָה לִי בְּשִׂאֲלוֹת".
אֲנִי מְשַׁנֵּן צְלִילִים, וּפְסוּקִים, וְחִיּוּכִים,
וְהִלְכוֹת כְּמוֹ: אֵין חוֹזְרִין בְּדֶרֶךְ בָּהּ הוֹלְכִין,
וּמְחַפֵּשׁ מִשְׁמַעוּיּוֹת בְּמִילִים, בְּזִמְנִים, בְּכַנִּים,
בְּכֹאֲבִים כְּמוֹ: אֵין זוֹכְרִין דְּרֶךְ
בָּהּ הוֹלְכִין.

.ה.

שׁוֹב אֲנִי לוֹמֵד שִׁיעוּרֵי כֹאֵב
וְהֵם לוֹמְדִים אוֹתִי
שׁוֹב אֲנִי מוֹדֵד שִׁיעוּרֵי כֹאֵב
וְהֵם מוֹדְדִים אוֹתִי.
שׁוֹב אֲנִי כּוֹאֵב שִׁיעוּרֵי כֹאֵב
וְהֵם אֲנִי.

שיטפון

"אבֵּל רָאִי, כִּמָּה מְגֻזָּמֶת עֵתָה הַפְּרִידָה לִיד הַפְּגִישָׁה", יְהוּדָה עֲמִיחִי

רָאִי, אֶהְבֵּתִי הֵיטָה מוּגְזָמֶת
הִיא מִילָאָה אֶת כּוֹלִי
וְאִזְ הַחֲלָה לְגִלוֹשׁ
וּבִיקֶשְׁתִּי לְהַעֲבִיר מֵעַט מִמְּנָה אֵלַיךְ
שְׁלֹא תִשְׁפֹּךְ לְשׁוּוֹא
אֲבַל אֶת כֹּבֵר הֵיית מִלָּאָה בְּאַהֲבָה אַחֲרַת
וְלִי לֹא נוֹתֵר בְּךָ מְקוֹם

(אֲנַחְנוּ כָּלִי קִיבּוּל צָרִים מִלֵּהֲכִיל)

רָאִי, כִּמָּה הַשְׁקִיעָה מוּגְזָמֶת
מְזִיעָה, מִתְאֲדָמֶת, מִבְּכָה, מִתְנַשְׁמָת
גַּם לָהּ יֵשׁ טַעַם לְדְרָאָמָה
בְּשַׁעַת הַפְּרִיָדָה

רָאִי, גַּם תַּחֲיִנְתִּי מוּגְזָמֶת

שיר מצד-דרך

לא פעם עצרתי בצד-הדרך
והטלתי מים על קיר או חומה או גדר או שיח או עץ
וכשהשתן ניתז נזכרתי בשורות של יהודה עמיחי
כאלו שלא שינו את חיי
ולא מיהרתי לחזור לדרך
והבטתי בשמיים כפי שהבטתי בילדותי במראה
מצפה לראות איך פני משתנים
ונזכרתי שגם במקום הכי יפה בעולם היה הלילה נפרש מעלינו
עצוב, כילד המסדר מיטה באריכות כשמכריחים אותו ללכת לישון
ושכחתי שאולי יש מי שצופה בי
שלא כל מה שעשיתי בסתר עשיתי
והבנתי שלבי לומד יוגה
מחפש את גבול גמישותו בתרגילים חדשים

בסוף אני נוגע בעץ או בשיח או בגדר או בחומה או בקיר
אוסף הוכחות לקיומי
מרחיק את לבי מעצמי

אחי מחמוד דרויש, לא אויבים מבטן אנחנו
 שנתגושש ונתרוצץ ונאחז איש עקב רעהו
 במאבקים של בכורה וירשה,
 לא אויבים על פי מקום הפוכים ביום לדתנו
 ומותנו אנו, לא האל שמנו זה מול זה להלחם,
 ובספרי קדשנו אין נבואות על מאבקנו העקש.
 מולדת משתפת לנו מרבת קדשה, רעיה מחזרת
 מלאה שמות של חבה, ועלינו להתחלק בקדשתה:
 פלסטיון וציון, אל-ח'ליל וחברון, ירושלים ואל-קדס,
 שכם ונאבלוס, עכו ועכא, יפו וזאפא.

ובינתים המצור צר עלינו, צר צורה בגופנו ובנפשנו,
 וצרה בת מאה שנה צרה מלהכיל את קול כאב שנינו.
 והכאב שלך נוגע בנקדה הכי חרשת שלי,
 והכאב שלי נוגע בנקדה הכי אלמת שלך,
 ואיך נדבר או נשמע?

אחי מחמוד דרויש, איך נמיר את כאב חיינו
 המשתפים? איך נשקיט את רעם הפצצות העקשות,
 איך נקה את חד שני המנות הקשות, איך נסגר
 את דלתות המלחמה הכבדות, הפתוחות? איך נרד
 משמי המטוסים ונתרחק מרחובות האוטובוסים, כדי
 שנוכל להפגש שוב ולהקשיב?

אחי מחמוד דרויש, יש לנו מלון משתף מימים שמיים עתיקים
 ומן הזמנים הללו. אבראהים אבינו למד אותנו
 שאלהים ואללה הם אחד, ואנו קוראים את תורתו
 מפי משה, ישו ומחמד. אבל עכשו מבטינו הפוכים,
 והשהיד שלך יכול להיות צלצול פעמון
 בתחנת האוטובוס האחרונה של חיי ומותי,
 והרמטכ"ל שלי לא שמע על מקצב פרס
 ועל תוגת אנדלוס, והוא מבקש לכתת
 פנורותינו למסוקים וחלילינו לרובים ולכוונם עליך.
 אחי מחמוד דרויש, מי סכסך את ההיסטוריה שלנו
 והציב אותי זקוף לארץ מגדלי השמירה הגבוהים
 הצופים על שערי עזה הכבדים
 בולש על חלונות בתים דרך פונות רובים?
 מי הקים בינינו חומות של בטון וברזל ועיני מצלמות
 והפריד בינינו ככובשים ונכבשים
 פאשר עלינו להיות אחים?

אלוהים מביט בנו בעיניים סגורות, לא רואה
 איך אנחנו מאמנים את ילדינו לראות איש ברעהו

את סבת אסונים. אבל אנשים אחרים אֶנְחוּנו, וְלִפְנֵי פָחוֹת מִשָּׁשִׁים שָׁנָה דְּבַרְתִּי עֲרֵבִית שׁוֹטֶפֶת בְּנִיב? הוֹדִי-עִירָאקִי בְּבִתִּי-הִתָּה שֶׁל בְּגָדָד, וְאַתָּה הֵייתָ בָּא מִן הַגְּלִיל לְבָקָר, כּוֹתֵב שִׁירִים עַל זְפִיפִיּוֹת הַחֲדָקָל, וּמִתְנַעֵץ עִמִּי בְּחִזּוֹרִים אַחַר אֶהוּבּוֹת בְּבָלִיּוֹת. וּמֵאֵז הַתְּגַלְגְּלוֹנוֹ פְּעָמִים אֵין-סֶפֶר בְּמַחֲלוֹת הַחַיִּים. אֲנִי שִׁכַּחְתִּי, בְּשֵׁל סִבּוֹת מְשֻׁנוֹת, אֵת שְׁפָתַי, וְאַתָּה לְמַדְתָּ לִפְנֵי אֵת שְׁפָתִי, שְׁפַת תְּפִלוֹתֵי הָעֵתִיקוֹת וְנִגְעוּעֵי הַמִּתְעוֹרָרִים, וְעַתָּה אֲנִי יָכוֹל לִקְרֹא אֵת מִלּוֹתֶיךָ רַק דָּרָךְ מִסֶּף הַתְּרַגּוּם. אַתָּה נִצָּאתָ מִן הַגְּלִיל כְּדִי לְגַדֵּד אַחֲרַי מִסְּלוּל הַגְּלוּת שֶׁל עָמָד, וְאֲנִי שִׁבַּתִּי לְמָקוֹם עִמִּי, אַחֲרַי שֶׁהוֹרִי וְהוֹרִי הוֹרִי עֲשׂוֹ נְדוּדִים לְמַעֲנֵי. וְהַיּוֹם אַתָּה חַי בְּרִמְאֵלָה, וְאֲנִי בִירוּשָׁלַיִם. אַתָּה הֵייתָ לְמִשׁוֹרֵר הַמְּצוֹר, מִבִּירוֹת וְעַד לְכָאן, וְאֲנִי רַק מִתְחִיל אֵת דָּרְכֵי בְּכַתִּיבַת הַשִּׁירִים. אַתָּה כְּתַבְתָּ בְּרִמְאֵלָה שֶׁל יְנוּאָר 2002 עַל הַמְּצוֹר, וְאֲנִי הֵייתִי רוֹצֶה לְכַתֵּב בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל יוּנִי 2003 עַל סוּפּוֹ, אוֹ עַל טָרֵם הַיּוֹתוֹ. אֲנִי מְנַסֶּה לְכַתֵּב דִּיאֶלּוֹג בְּמוֹנּוֹלוֹג, כִּי לִפְנֵי שְׁבוּעַ קְרֵאתִי בְּסֶפֶרְךָ "מִצֵּב מְצוֹר" וּבִקְשָׁתִי לְדַבֵּר אֵלֶיךָ, אֲבָל אֶתְמוּל חֲבָרְתִּי שְׁמַעְהָ פִּיצוּץ כְּשֶׁהִיְתָה בְּחִנוּת בְּגָדִים וְיִצְאָה וְרָאָתָה גּוֹפַת אוֹטוּבּוּס מְפָחֵם מוּטָל בְּרַחוּבָה הָרְאֵשִׁי שֶׁל הָעִיר בְּלִי רוּחַ חַיִּים, וְנִמְלָטָה רוֹאָה רַק אֵת מִסְּלוּל בְּרִיחַתָּה וְאַתָּה כָּן-יָד שׁוֹתֶפֶתָה לְדִירָה וְלִרְיָצָה. וְלֹא נִשְׁמָה עַד שְׁפָנְתָה לְסִמְטָה צָרָה כִּי הִפְחַד שֶׁם מְצוֹר עַל רְאוּתִיָּה. וְעַכְשֵׁי אֲנִי מִבִּיט בְּךָ בְּעֵינַיִים סְגוּרוֹת, וּמִי יִפְקַח אוֹתוֹן? אַחִי מִחְמוּד דְּרוּיֵשׁ, לְפְעָמִים רַק הָעִירָאקִי שׁוֹמֵר עָלַי מִפְּנֵי טִינַת הַרְחוּבוֹת. וּבִינְתָיִם מְעַל רְאֵשֵׁינוּ שְׁמֵי הַמְּטוֹסִים, וּמוֹל עֵינֵינוּ רְחוּבוֹת הָאוֹטוּבּוּסִים, וְסֶפְרֵי הַהִיסְטוֹרְיָה הַחֲדָשִׁים הוֹפְכִים אוֹתָנוּ לְאוֹיְבִים. הַתְּנִיךְ שֶׁלִּי הוּא גַם שֶׁלְךָ, וְשִׁירַת הַגִּיאֵהִלְיָה שֶׁלְךָ הִיא גַם שֶׁלִּי, וְאִם נִשְׁנָן אוֹתָם יַחַד אוֹלֵי נְצִלִיחַ לְשִׁים קָץ לְמְצוֹר? אַחִי מִחְמוּד דְּרוּיֵשׁ, אֵיךְ נִצְלִיחַ לְהַפִּיף אֵת הַשְּׁעָרִים הַכְּבֵדִים אֲשֶׁר תַּחְתָּם עוֹמְדִים לָנוּ שְׁמִשׁוּנִים מִתְּאֲבָדִים הַמְּבַקְשִׁים לְהַפִּיל עָלַי וְעָלֶיךָ אֵת כָּל הָעֲמוּדִים וְהַבְּתִים לְשַׁעְרֵי שִׁירָה?

"הנשא לאשה כלשהי
 מהזרים, יפה יותר מבנות השכונה. אבל אל
 תאמין לשום אשה זולתי"
 מחמוד דרוויש, "הוראותיה של חורֶיָה"

בסוף לא התחנתני עם אחת מבנות כיתתי בבית-הספר היסודי או בתיכון, לא נשאתי לזאת שהלכה במהירות במורד הרחוב שלי. הן לא רצו בי, ואני לא התעקשתי. כרוב האנשים הלכתי רחוק כדי לחזור בסוף, ולפחות לאישה אחת אמרתי: את ההבטחות אכתוב לך בעט אחר מזה שאני חותם בו על ההמחאות. כמה פעמים אהבתי בלי לומר, וכמספר הזה גם שנאתי בלי לומר. צעקתי משלושה ראשי הרים בארצות שונות, עד שהתרוקנו ריאותי מאוויר, וראיתי הרבה יותר נשים עירומות ממה שרציתי, וגם הרבה פחות. הרחקתי עד ניו-יורק ופראג ופּוֹשְׁקֶר וּפְתָאָר ואיסטמבול וקהיר רק כדי לכתוב עליהן שירים, ומעולם לא כתבתי שיר על רעננה. שאלתי מילים רבות משפות זרות, ושנים רבות מדי חייתי עם רובה מתחת למיטתי. התאהבתי בנשים מתולתלות שער רק כדי שאוכל למשוך בשערן בלי להכאיב, ולמדתי לנעול דלתות במקום לפתוח. התפללתי לאלוהים כשלא האמנתי בקיומו, ושתקתי באוזניו כשהאמנתי. לאבי-סבתי קראו אֶדוֹלְף, ובכל שנה בצפירה ביום השואה דמיינתי אנשים נשרפים בתנורים. צמתי מגיל עשר ביום-הכיפורים, אבל לא עצמתי עיניים באותו יום-כיפור שבו ראיתי אישה מתפשטת באחד מחלונות הבתים הסמוכים. לקחתי נערות לחוף-הים בבת-ים, ליער שעל הכרמל, למועדון ביפו, לגלידה בטיילת של נתניה, לשיט על הגֶנֶס, לפירמידות, לבית-קברות בהר-הצופים, לגג בניין בבסיס צבאי, לחצר בית-מגורים זר לפנות בוקר, וחלמתי לפחות פעמיים שאני נרצח, פעם אחת בדקירת מפתח במצחי, והצטערתי למות. קנאתי באנשים רבים, וכשראיתי לוע אקדח מכוון אל ראשי ברחוב שבו גדלתי לא הופתעת. רציתי להיות יהודי, להיות אדם, להיות אב, לדבר עם ילדי בערבית ובספניולית, להקים מפלגות, להזדקן, והסתפקתי באפשרות לכתוב ספרים בלילות, חושש להעיר את אהובתי. לחשתי על אוזני אהובתי מילים רבות שלא העזתי להכניס בשירים כמותן, ורציתי שיוולדו לי רק בנות, שלא תצאנה למלחמות. פחדתי מעצמי יותר משפחדתי מכל אדם, ומעולם לא פחדתי מאלוהים. שתקתי לאורך שנים עם כמה אנשים, עד שלא מצאתי מילים לשבור בהן את השתיקה, אבל רק פעמיים או שלוש חששתי באמת לשפיותי. גידלתי שפם, גידלתי זקן, חיכיתי לכמה נערות שנים, ואת האישה היפה ביותר בעולם ראיתי במקרה, לכמה דקות, בִּמְקַדֵּשׁ בְּהוֹדוּ בְּיָוֶם-ההולדת של קרישנה, מוקפת אחים ובני-דודים, יחפה בסאָרִי צהוב, ולא העזתי להישאר שם או לפנות אליה. התבוננתי בנשים הרות ובנשים המובילות עגלת-תינוק לפניהן וקינאתי בבעליהן, ותמיד כשנשקתי לתלתלי ערווה חייכתי. מאז הגן לא הססתי ללכת מכות עם כל מי שהציע לי, ובכל-זאת אין לי סיפורי גבורה לספר לילדי על צלקותיי. לפחות פעם אחת רציתי לבכות בשל יופיה של מוזיקה, לקול מנגינת קאנון, ומכיתה א' ועד י"ב שמעתי שנה-שנה בדיחות נלחשות ונצעקות על צורת אפי וגודלו. מעולם לא ביקשתי למות, אבל כמה פעמים ביקשתי להתעוור או להתחרש, ובילדותי חלמתי להעביר כמה שנים בתא בבית-כלא כדי שאספיק לקרוא ולכתוב כפי חפצי, והרגלתי עצמי לאכול פרוסות לחם יבשות עם מלח. הייתי ילד רציני עד מוות, ועד לפני כמה שנים האמנתי לדמות בספר שטענה שכל סופר חייב לפחות פעם אחת בחייו ללכת לזונה. שתיתי דמעות של נערות שאהבתי, וכל פעם שאחת מהן עזבה אותי עזבתי אני אחרת כנקמה. בכיתי ברחוב כשנערה עזבה אותי, בכיתי במקלחת תחת המים, אבל בחדרי בכיתי תמיד בחסותה של מוזיקה חזקה. כל פעם שאישה התפשטה לפני הופתעתי, גם אחרי שנים. כמה פעמים קניתי לי רגעים של שקט במחיר איבת דורות, אבל בזמנים אחרים גם ויתרתי על לילות של אהבה בלי כל סיבה, אולי מפחד. לא אחזור בתשובה, לא אחזור בשאלה, לא אתחיל דת חדשה, שיקרתי לעצמי הרבה יותר מששיקרתי לאחרים, אפילו

לגעגעעיי שיקרתי. שרתי אין-ספור פעמים עד שנעשיתי צרוד, צפיתי ביותר מדי תוכניות טלוויזיה, והתרגלתי כל-כך לעברית עד שאם אצטרך אי-פעם לצאת לגלות, לא אצליח להתרגל לשפה אחרת. רציתי להיות קפקא, רציתי להיות בוב דילן, רציתי להיות מרטין לותר קינג, רציתי להיות עומר שריף, והייתי צנזור של עצמי הרבה לפני שהתרתי לאחרים לקרוא בשירי. חציתי את אותו הנהר פעמיים, אך גיליתי ששמי השתנה, ששמו נשכח ממני, ששוב זיפי מאיימים לשרוט את בשר השמיים. עשיתי חשבונות לחיי מגיל ארבע-עשרה, והפרתי איסורי נגיעה ואיסורים רבים נוספים, מדאורייתא ומדרבנן. כל חיי התאמנתי כיצד להתפלל עם כוונה, ושולי דפים הזרוקים במגרותי מלאים בהבטחות שהבטחתי לעצמי וכבר שכחתי.

א.

אני לא מכאן. ואין לי זכרונות. השמים כאן זרים לי, והרחובות, והשמות. וכמה מן הפנים מזכירים לי משהו, כמו הד רחוק, אבל הרב זרים. אולי בני יהיה מכאן, יהיו לו זכרונות. אני יושב כל לילה ושוכח את אבותי, יושב כל יום ונזכר בילדי. אם נולדתי לא הרחק מכאן זאת רק טעות של גאוגרפים. אם אמות כאן ויקימו לי קבר, סוף סוף יהיה לי בית משלי. לא אבקר איש, לא אבקש שיבקרו אותי. רק אשב ואתבונן במתרחקים, במתקרבים. עד שיהיו לי זכרונות, עד שאהיה מכאן, עד שיהיו השמים מכרים, והשבילים, והשמות על שאר האבנים.

ב.

אני לא מכאן. אם היו לי זכרונות, שכחתי. השמים הללו מכרים אולי לבני, אני עדין רואה שמים אחרים ופנים אחרים. הרחובות דומים לרחובות שאני זוכר, אבל הם החליפו את שמותיהם ואת דגריהם. אפלו הפנסים החלפו. רק הגרם הוא אותו גרם. והשמש והכוכבים. לא הים, לא הנהר שאין כאן, לא קולות האנשים. אני שוכח לילה לילה את אבותי ובני נזכר, אני זוכר יום יום את האמהות ובני שוכח. תנו לנו יום שאינו יום ואינו לילה, תנו לנו לילה שאינו לילה ואינו יום, ונשוב אל אותו מקום שאינו כאן ואינו שם, ונדבר באותה לשון שאינה זאת ואינה אחרת, ונזכר בכל מה שראוי לשכח, נשכח את כל מה שראוי לזכר.

ג.

אולי בתו של בני תהיה מכאן, יהיו לה זכרונות. אני עוד לא מכאן. כבר לא מכאן. אין לה דור שאינו חולף, ואין לה דור שאינו שב. ועמנו חולפות האמהות וחולפים האבות. בזמן האטי-מהיר בפקקים של הבקר, בזמן המהיר-אטי של השיבה לעת לילה.

"אלהים של אברהם, אתה שידוע שפות, / שדברת עם אמי בשפה עתיקה ביידיש, / בצאתכם בשבת / בין הכוכבים // העברית שלי לא נקזה"
 (אבות ישורון, "גאט פון אברהם", "שיר בקשר", 1976)

מיום שעזבנו את רח' עיניים למשפט, שפקידי העירייה אהבו לשבש ל"עניים למשפט", ועברנו לרח' יהושע בן-נון, אף אחד ברחוב שלנו כבר לא מדבר יידיש. שם היו ילדים מדברים ביניהם ביידיש שפת ילדות שלהם שאינך יודע, שני בתים מימין, והמילים במתיקות ילדות, כאילו לא נזקקו לזיכרון קשה שיצרוף אותן או יעלה אותן באוב. הייתי אוסף אותן באוזני, וכאן אין קול. אז התחלתי מתהלך ברחובות עם ספרים של אבות ישורון, שיעורר בי מעט מן היידיש הזאת. כך ספריו מונחים בתיק, ואין אני מוציא אותם דרך התמך יומם ולילה לקוראם, אך הספרים כמו משקולות מזכירים כובדם. אבות, אני מוצא את עצמי אומר לו ביהושע בן-נון פינת עוזיה, לספרות העברית יש אמנזיה כבר דורות, היא לא תערוך את התפילה על אף אחד, אף לא על עצמה. אני מוצא את עצמי אומר לו ביהושע בן-נון פינת אקסא, אבות שברו אבותיהם, איך לא ישפרו בנים אבות, שוב ושוב ישפרו עד כדי שכחת עצמם ושכחת אשמתם ושמחתם. אבות אינו עונה, נודד לקראסניסטאו שבתוך לילות הרחובות הקטנים של תל-אביב עיר קודש, וכאן צוהרי ירושלים עיר חול, יידיש עוד נמצאת בפיות, לא רק בכתלים, עוד שומעים ערבית, אבל מי מבין פה לשון רעהו, מה מבין בה. לו יכולנו היינו מזמנים את הערבית והיידיש שתתבוננה פעם אחרונה בעברית הנקייה הזאת של הביאליקים, של השלונסקים, של האלתרמנים, של הזכים, של ספרי הלימוד לכיתה א', של שדרני הרדיו, של כל המלבד-אבותים. ודאי היו מתבוננות בה לרגע והולכות יחדיו, אומרות פעם הלכנו עמה והיינו מתקינות זו לזו שברים וכיסויים, ועכשיו נשברה זאת אף לעצמה. וכל הביאליקים והשלונסקים והאלתרמנים והזכים וילדי כיתות בתי הספר ושדרני הרדיו והמלבד-אבותים כלל לא היו שמים לב למבטי שתי אלו. אבות עדיין אינו עונה, ומרוב שהתמשך בי חסרון היידיש ניסיתי אף אני לומר משפט אחד משלי ביידיש זאת שלהם, של ילדי השכנים ושל אבות, ואמרתי בה בנחרצות, די וועלט איז נישט פאר אונדז. מעולם לא היתה לי היידיש בית, לא איבדתי אותה ולא מצאתי, והנה יוצאת ממני יידיש לשון עצבות, כאילו לא קמו בה גם לשונות חיבה ושמחה, כאילו לא שמעתי עליהן. כך סתם, בירושלים של חול, העולם הזה הוא לא בשבילנו, ואיך נדבר בו, איך נדבר עליו, איך נדבר אליו. עוד מעט, ביהושע בן-נון פינת אלעזר המודעי, אולי אפגוש באיש עם רעמת שער לבנה קשל אבות ואבקש ממנו להעניק לי כמה מילים בכל לשון שיזכור, ולא אבטיח דבר, אף לא שאענה לו, שכבר נעשיתי כבד-שיחה מאוד. והאיש הזה, המלבד-אבות הזה, זורק מילים והולך, בלי שגיח לי רגע להשיב לו או לבקש הסבר, היפ וְהיפ מיר זיינען אַבנדים.

הנה פְּדוּא טוֹקָאן שותקת שירים
בפתח ביתה הַנְּאֶבְלוּסִי.
וקציני הצבא החונים בחצרה פוחדים
ושואלים:
האם לא יעלה בית-שיר אחד
בְּעֵטָה של פדווא טוקאן
להיאבק בנו?

חודש ועוד חודש
שתיקתה מתארכת
ובכל בית ושדה
מן השטחים שכבש הצבא
היא שותקת שירה
כנגד קני הרובים.
מכוונת מילים של דיו לבנה
מול קני הרובים.

הנה פְּדוּא טוֹקָאן שותקת שירים
בפנים ביתה הַנְּאֶבְלוּסִי.
הצבא חונה בְּחֶצְרָה
והיא מנופפת מחלונה
שירים של דיו לבנה.
לא אורזת חפציה ויוצאת לְגוֹלָה
אך כבר שירתה גולה ממנה.
חודש ועוד חודש
שתיקתה מתארכת
והרבה בתי-שיר שלא נולדו
מטביעים את לבה בדיו לבנה.

"וידוע מה שכתב רבינו הגדול הרמב"ם שהשמחה בעבודת השם יתברך ובאהבתו בעשיית מצותיו עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחת מצוה זאת ראוי ליפרע ממנו... ועל זה סמכו גדולי הדורות של עדות המזרח לחבר שירים ופזמונים בלחן של שירי ערבים לשורר ולזמר להשם יתברך במסיבות של חתן ובר מצוה ובמילה, ובשבתות וימים טובים, בשירים המיוסדים על פי לחן של שירים ערביים. ויש להמליץ על זה: על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו"
 ר' עובדיה יוסף

שביתת קול המואזין בשכונתי החדשה
 הותירה את אוזני
 בצפייה בלתי משתלמת
 עד שהתחלתי הולך יום יום לבית-הכנסת
 ערבית, שחרית ומנחה. למה לנו
 רק שלוש תפילות ביום, שאלתי את הרב,
 למה אנחנו לא קוראים בעוז ממגדלים.
 הוא סיפר לי על אברהם בן הרמב"ם
 שבבית-הכנסת שלו היו מתפללים על שטיחים
 בכריעה מוסלמית, ואני סיפרתי לו
 על אגור שאול, שקרא לעצמו אבן אל-סמאל,
 בן משורר הג'אהליה הערבי-יהודי, והספיד במסגד
 בבגדאד את ראש-ממשלת עיראק בקציחה מפוארת.
 ערב שבת אחד כששליח הציבור ירד לפני התיבה
 וקרא את הקדיש באחד מסולמות המקום
 הצלחתי סוף סוף לשמוע שוב את המואזין
 קורא למאמינים לעבודת האלוהים.
 אם לא זימרו הלוויים בבית-המקדש בירושלים
 במנאלים ערביים בעודם מנצחים ומרננים
 בנגינות, במזמורים, בשירים על הגתית,
 על עלמות שיר, על יונת אלם רחקים,
 וודאי זימרו בהם המתפללים בבית-הכנסת
 של רבי יהודה הלוי כשהתכוננו
 לשיר את פיוטיו, וודאי נטלו את הפסוק
 על-ערבים בתוכה תלינו כנורותינו
 ופירקו כל הברה להרבה צלילים בכוונה גדולה.

”קטן אביו חייב ללמדו תורה... וחייב לשכור מלמד לבנו ללמדו...
 מי שלא לימדו אביו חייב ללמד את עצמו”
 הרמב”ם, משנה תורה, ספר המדע, הלכות תלמוד תורה, פרק א’

הקמתו כּוּתֵאב קטן עם בני בסלון.
 בבקרים של יום ששי הוא קם עמי מקדם
 ללמד, ואני מזכיר לו כי בחדר אין מורה
 ואין תלמיד, רק תורה לפנינו, ואנחנו משננים יחד
 פסוקים בעברית וארמית וערבית.
 אנחנו נזקרים במלים רבות, ביניהן אלהים
 ואללה והשמות הרבים, וכשאני רואה כיצד
 יראה קשה מתלבשת בפניו, אני ממתיק לו אותיות
 בדבש, מתכנן עמו כיצד הכותאב
 יתרחב עם אחיו ואחיותיו, ונמתיק גם להם
 את האותיות בדבש, ולא נלעג לנכשלים,
 ונברך יחד לפני ואחרי הפסוקים.
 ואני אומר לו בכל בקר בתם הלמוד,
 אב חיב ללמד לבנו תורה, ואם אינו יכול ללמדו
 חיב לשכר מלמד לבנו מבני עירו ללמדו,
 אבל אתה, בני, עליך לזכר שגם יבוא היום
 שתהיה חיב להרגיש כמי שלא למדו אביו,
 ואז תהיה חיב ללמד עצמך כל הפסוקים
 והשמות והאותיות והתגים שלא חלפו בינינו,
 וכל אלו שחלפו בלי שאמרנו מלה אחת
 על מקומם בחיינו.

באותו לילה כתבתי על קירות הספרייה

באותו לילה כתבתי על קירות הספרייה מבפנים
מילים של פרופסור זקן לקבלה: "אלוקים לא
יוותר אולם בשפה שבה השביעו אותו אלפי
פעמים לשוב ולחזור אל חיינו". הספרים פערו
פיות ואיימו להוציא מתוכם מילים איומות ולחשים
קשים, ואני הבטחתי להם שאלוהים לא ישתוק
בשפה שבה ישבו אלפי דורות של חכמים
וגאונים ומקובלים וסופרי סת"ם לכתוב לפניו. הדלתות
נעלו עצמן בין החדרים וביקשו לכלוא אותי,
ואני הבטחתי להן שאלוהים לא ישתוק בשפה
שבה דיברו נביאיו אל העם עד שפתחו
פתחים מבעד לעורלת לבו. ראשי נרדם על
הספרים ששאלתי בבוקר וניסה ליישן גם אותי,
ואני הבטחתי לו שאלוהים לא ישתוק בשפה
שבה דיבר הלב הער אל הגוף הישן
אלפיים חמש מאות שנה. באותו לילה כתבו
קירות הספרייה בתוך הספרים אלפי משפטים מבלבלים
על אלוהים, באותו לילה מחקו הספרים במחאה
את המשפט שכתבתי על קירות הספרייה, באותו
לילה ישנתי כפי שלא ישנתי בחיי. ואם
התעוררתי ולא שמעתי את אלוהים שותק, היה
זה לבי שדרש שאצטרף לצעקות הספרים שביקשו
להחריש את קולו. באותו בוקר מחקתי ממחברותי
אלפי מילים שלא זכרתי את משמעותן, וכשנכנסו
הספרנים הם מצאו אותי מכה על הקירות
שמחקו מהם הספרים מילים שלא הצלחתי לשכוח,
וניסיתי להבטיח להם שאלוהים לא ישתוק אבל
כל מה שהצלחתי לומר היה שאני לא
אשתוק עד שהם לא ינסו, עד שאנחנו
לא ננסה, להשביע את אלוהים לחזור לחיינו.

גרשום שלום במכתב לפרנץ רוזנצווייג
מז' בטבת תרפ"ז, 26.12.1926:
"אלוקים לא יוותר אולם בשפה
שבה השביעו אותו אלפי פעמים
לשוב ולחזור אל חיינו" (במקור בגרמנית).

הכפרים השקטים הללו, שעשרות שנים היו עיוורים למבטנו העיוור, נותרו סמויים מן העין העברית, אשר למדה לשחק בחילופי שמות ושקדה על ריכוך כובד העיין והחי"ת המזרחיות. והם בשתיקתם שמרו על קירות בתים שנותרו לעמוד בודדים כמצבות אחרי שגווע הד הפיצוצים, הגנו על אבנים שהתפזרו בין העשב שגדל פרא, ושיננו בלבם הנטוש מזה דור את שמותיהם המחוקים.

כמו בדרך העולה ממערב לירושלים: בתי ליפתא עוד נשפכים במורד ההררי, ואין רועה שייכנסם, והם חצי הרוסים, חצי עזובים, קוראים תגר על רוחות השינויים העשויות פלדה ועל השמות החדשים. ליפתא מאוכלסת רק ברוחות רפאים, בבעלי תשובה ושינה מבני ברסלב הבאים לטבול במעיין ועוצמים עיניים לשאלות הנערות החולפות, בזוגות שאהבתם זקוקה נואשות לגג ולקירות, ובמזרקי סמים מושלכים.

ובחצות היום, בין הבתים הללו המלאים פסולת חדשה מדי של אורחים מתחלפים, לא קוראים, חלום ערות פולש לראשי ואני נזכר בנבואתו של ס. יזהר, שנכתבה עוד בימי המלחמה ההיא, הארוכה, הקשה, הרת-הגורל: לא לנצח יוכלו הבתים הריקים הללו להתמיד בשתיקתם, יום יבוא והם ירימו את קולם בהד צעקות ישנות, והקירות יזכירו את עברם ליושביהם החדשים, וידברו בשפת יושביהם הנושנים שהותירו אחריהם מיטה חמת שמיכה, קפה לפני רתיחה, וספר תפילה המחכה עדיין להיות נקרא מאותה הברכה.

בית-המקדש השלישי, האחרון, ירד משמיים באחד הימים כולו מעשה ידי אלוהים. וגם הכפר, הכפרים הרבים, ירדו משמיים האלוהים, עם יושביהם שכבר זקנו מאוד, וכך יקיץ הקץ לנדודיהם הארוכים עלי-אדמות, בין מחנות-פליטים פלסטיניים זועמי זיכרונות. וברגע ישובו הקולות הישנים: קריאות ההשכמה לתפילה וקריאות האימהות, קולות השינה באהבה ובחתונות, וקולם של מספרי הסיפורים הזקנים אדירי השפמים, ובת-צחוקם הגדולה כשיתארו במשך אלף לילות וימים את התרוקנות הכפרים והתמלאותם מחדש.

ובינתיים הורים רבים, כאלה האחד בזמנו, לוקחים את ילדיהם, כאת מוסא נביא ישראל לפני מותו, ומראים להם את הארץ המובטחת הזרועה כפרים ריקים, מהרי נבו הגבוהים, הרבים, העומדים סביב.

צ'חקה וחזקל, שיר ערש יהודי-בגדאדי

ליצחק אבישור, מאסף שירי עם של יהודי עיראק בערבית-יהודית, שתרגומו הולידו שיר זה. נהוג לשיר את השיר לילדים בעתות של חמסין וגעגועים, בניגון איטי, כשהם צעירים מכדי להבין את המילים, שלא ידעו איך כמעט ולא נשאו הוריהם, והוא פותח במילים "טְלֵעַת עֲאֵלִי בְּעֲאֵלִי", עליתי גבוה גבוה.

עליתי בְּסוֹלֶם אֶל הַגַּג לְהַנִּיחַ אֶת כַּדֵי הַמַּיִם
לְהַצְטַנֵּן בְּרוּחַ, בָּאָה הַרוּחַ וְהַתַּפְתְּלָה בֵּין יָדַי,
נִפְלַתִי, נִפַל הַסּוֹלֶם, נִפְלוּ הַכַּדִּים.
עליתי בְּסוֹלֶם הַעֵץ אֶל הַגַּג לְרֵאוֹת אִם בָּא חֲזָקֶל
מִן הַמַּסְעָה, רוֹכֵב עַל סוּסָה יַגְעָה וְעִמּוֹקֵת עֵינָיִים,
לְרֵאוֹת מָה הֵבִיא לִי מֵאוֹצְרוֹת הַמַּמְלָכָה,
שֶׁבָה הַרוּחַ וְהַתַּפְתְּלָה בֵּין עֵינָיִי, נִפְלַתִי,
נִפַל הַסּוֹלֶם, נִפַל מִבְּטִי.
עליתי בְּסוֹלֶם וְהֵנָּהר הַרְחֵב כּוֹלוּ הִיָּה עֵרֶשׁ לְרוּחִי,
וְהַגְּשֵׁרִים הַגְּבוּהִים הִיוּ כְּרִיּוֹת לְרֵאשֵׁי,
וּבְחֹצֵר שֶׁבַע מְנִיפּוֹת הַתְּנוּפְפוּ בִּיָּדֵי הַנְּעֵרוֹת.
נִרְדַּמְתִּי עַל הַגַּג בְּעוֹדִי לּוֹחֶשֶׁת לְחֹזֶקֶל שְׁלִי:
"אַתָּה יוֹנְתִי, מִצַּחֵךְ הַצַּחֲוֹר קָנָה בּוֹשֵׁם, גְּבוּתִיךְ הַכְּהוֹת
קָנָה בּוֹשֵׁם, שׁוֹשֵׁן אֲדוּם מִן הַבּוֹסְתֵן בְּלַחֲיִיךְ, שִׁינִיךְ
אַבְנֵי-חֵן לְבִנּוֹת, אֲנַחְנוּ תְּאוּמֵי-הַצּוֹרָה, יֶרַחַם עֲלֵינוּ הַרְחַמּוּן,
בּוֹא נֶלְךְ יַחַדְיוֹ אֶל הַצּוֹרֶף וְנִבְקַשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיֻּצְרוּף לִי טִבְעַת
עֲלֵיהָ יַחְרוּט: 'עוֹד מֵעַט קֵט שֶׁב חֲזָקֶל מִן הַמַּסְעָה'".

עליתי בְּסוֹלֶם אֶל הַגַּג וְחֲזָקֶל יֵשֵׁן בְּחֹצֵר,
שׁוֹכֵב עַל הָעֵרְסֵל וְכָל הַנְּעֵרוֹת סְבִיבוֹ חוֹשְׁקוֹת בּוֹ,
מִבְּקָשׁוֹת לְהַעֲנִיק לּוֹ מֵאוֹצְרוֹת הָאֵל.
בָּאָה הַרוּחַ וְהַתַּפְתְּלָה סְבִיב חֲזָקֶל,
הַתְּהַפֵּךְ הָעֵרְסֵל, נִפַל חֲזָקֶל, צַחֲקוֹ נִעְרוּתִיו.
לְחִשְׁתִּי: "נְעֵרוֹתַי, אֶל תִּקְנְאוּ בִּי, אֶל תַּעֲשִׂקוּ לְאַהוּבֵי,
אַבְקָשׁוּ לְרֵדָת וּלְרַחוּץ בְּנֵהר וּלְבּוֹא רַק אֵלַי,
וַיִּבֵּא לִי מִי תִמְרִים לְמֵלֵא בְּהֵם אֶת הַכַּדִּים שֶׁבִּיָּדַי".
עליתי בְּסוֹלֶם אֶל הַגַּג וְחֲזָקֶל יֵשֵׁן בְּחֹצֵר,
לְחִשְׁתִּי: "אַתֶּם הַהוֹלְכִים מִבְּגַדָּאד בְּדֶרֶךְ מוֹצוֹל אֶל סוּרִיָּה,
קַחוּ אוֹתִי וְאֵת חֲזָקֶל, קַחוּ אוֹתֵנוּ בְּתוֹךְ כְּפֵלֵי מִשְׁאוֹתֵיכֶם,
הַסְתִּירוּ אוֹתֵנוּ מִן הַנְּעֵרוֹת, וְאִם יִגְמַר כְּסַפְכֶם בְּדֶרֶךְ
מִכְרוּ אוֹתֵנוּ בְּדַמְשֵׁק, וְאַעֲמוּד מֵעַל נֵהַר פֶּרֶר
כִּפִּי שְׁעוּמַדַּת אֲנִי עֵתָה עַל הַחֲדָקֶל. אֲבָל אִם תִּמְכְּרוּנוּ,
מִכְרוּ אוֹתֵנוּ יַחַדְיוֹ, מִכְרוּ רַק לְעִשְׂרֵי הָעִשְׂרִים, לְרֵאשֵׁי הַשְּׂרִים,
לְגַדּוּלֵי הוּוּזִירִים, לְסוֹלְטָאן, וְאַבְקָשׁ מִבְּנֹת אֶ-שָׂאֵם
אֲשֶׁר יִבּוֹאוּ בְּמֵרוּצָה אַחַר יַדִּידִי, אֶל תִּקְנְאוּ בִּי, אֶל תַּעֲשִׂקוּ לְאַהוּבֵי,
לְכֵן נְעֵרִים רַבִּים יִפִּים בְּדַמְשֵׁק, וְחֲזָקֶל לִי יַחֲדִידִי".

עליתי בְּסוֹלַם אֶל הַגֵּג וְחִזְקֵל יִשָּׁן בְּחֶצֶר, כִּךְ תִּמְיֵד,
חִזְקֵל שְׁלִי יִשָּׁן וְאֲנִי עֵרָה, אֲנִי עֵרָה וְחִזְקֵל שְׁלִי יוֹצֵא לְמִסְעָ.
אוֹלֵי אֵינּוּ רוֹצֵה לְחִזּוֹר, אוֹלֵי אֵינּוּ רוֹצֵה לְהִתְעוֹרֵר, אוֹלֵי עֵטְלָפִים
פִּלְשׁוּ לְמַחֲשׁוֹתָיו, אוֹלֵי שְׁעֵרוֹתָיו כִּבֵּר אֵינָן כַּחוֹטֵי הַפְּנִינִים
בְּלִילֵי הִירַח. קִרְאתִי אֶל הַנְּעוּרוֹת: "אֵינָן אֶתְּן זֹכְרוֹת
אֵיךְ הֵינּוּ בְּגֵאוּהוּ קוֹרְאוֹת: 'נִחְנָה בְּנֵאת אֶ-שְׁמִס וְאֶ-שְׁמִס אֲמִנָּה
וְסִהֵל אֲבוּנָה וְאֶל-קִמָּר אֲבָן עֲמִנָּה? אֲנַחְנוּ בְּנוֹת הַשֶּׁמֶשׁ
וְהַשֶּׁמֶשׁ אֲמֵנוּ, כּוֹכֵב הַצֶּפּוֹן אֲבִינוּ וְהִירַח בֶּן-דּוֹדֵנוּ,
כִּךְ הֵינּוּ צוֹעֲקוֹת בִּימֵים וּבְלִילוֹת". וְהֵן צוֹחֲקוֹת.
לְחִשְׁתִּי: "אַתֶּם הַהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ לְהִינָד, קָחוּ אוֹתִי לְבִדִּי
כִּי כִבֵּר מֵאֲסִתִּי בְּהַמְתַּנְּה לִידִידִי, קָחוּ אוֹתִי לְהִינָד וּמִצֵּאוּ לִי שֵׁם
חֹתֵן. וְאִם יִגְמַר כִּסְפְּכֶם בְּדֶרֶךְ מִכְרוּ אוֹתִי בְּאֲמִצֵּעַ הַמִּדְבָּר,
מִכְרוּ אוֹתִי לְעַנְיֵי הָעַנְיִים, שֶׁאֲכַלָּה יָמוֹת חַיֵּי בְּאוֹהֵלִים,
עַד שֶׁאֲצַעֵק לְאֱלוֹהִים, עַד שִׁיּוֹדִיעֵנִי אֱלוֹהִים כִּי גַם יָמוֹת חִזְקֵל פְּלִים,
כִּי עֲזָבוּהוּ כָל הַנְּעוּרוֹת וְכָל הַמְּסַעוֹת, כִּי גַם הוּא עוֹלָה בְּסוֹלְמוֹת
וְשׁוֹכֵב עַל גִּי כָל הַשְּׁעוֹת, נִרְדָּם וְהוֹגָה בִּי, מַחֲכָה בְּחִלּוֹמוֹתָיו לְשׁוֹבֵי".

חיוכו של פרנץ ק.

קפקא שרף דפים
והם חיממו לילות קרים בפראג ובברלין.
הם מילאו את האוויר
בריח נייר שנידון לאש
והכל היה עצבות גדולה.
דמעות של דיו
שנחרך ונחתך
נשרו על ריצפה אדישה
ושכחו שהיו פעם מילים.

גם את דורה אילץ לשרוף את חייו, את מעשה
ידיו, בשנה שלהם בברלין. והיא בכתה, והיא גם זו
שבסוף התעלפה על קברו, ואביו הפנה את גבו
והתרחק ואחריו האבלים.
דומני שהוא חיפש בה שער להימלט בו
מן העולם. שער להיחבא בו מעצמו.
גם אני בגללו, בעקבותיו, מחפש אחר השער כבר שנים
ונוקש על דלתות נעילות אולי רק לכאורה.

הוא היה נביא של דת חדשה
או פקיד הממונה על סעיף אחד בחוק
ועכשיו אני מרגיש שאני מצטט אותו:

כי אני לא יודע אם דורה שלי תדע ש
חיבת עולם אני חב בבשרה, ש
תמיהת עולם אני תולה בשערה. ש
תקוות עולם אני מחפש בשערה.
אני לא יודע איך היא תדע.

אני רוצה לשרוף שוב, עם דורה שלי,
את דפיו השרופים של קפקא. ולבכות יחד,
היא, ואני, ודפים שאיבדו גוף וצורה.
אני רוצה שבפעם הזאת, השנייה,
יתמלא האוויר בניחוח נייר שבחר להיות נידון לאש
והכל יהיה שמחה גדולה.

אני רוצה שחיוכו של פרנץ ק.
יעלה כדי לנחם אותי מתוך השריפה.

**גם משוררים חיים
כותבים טוב ממני**

כמו שתיקה

דילן אהב אישה עם עיניים עצובות
וגם אני משתדל לָאהוב נשים עם עיניים
עצובות. אהובתו דִּיבְרָה כמו שתיקה
וגם אני משתדל שְׁאַהוּבוּתֵי ידברו
כמו שתיקה. כְּמוֹ הֵיִם מֵאחֹרֵי שׁוֹבֵר גְּלִים.

בְּשָׁנוֹת הַשְּׂמוֹנִים שִׁירִיו כִּמְעַט הִתְרוֹקְנוּ מֵאֲהָבָה.
דווקא כְּשֶׁאֲנִי הֵייתִי זָקוּק לָהּ יוֹתֵר מְכֹל.
הוא לא ידע. אני לא ידעתי.
עד שְׁכֹכֵב נּוֹפֵל עוֹרֵר בּוֹ רַחֲמִים.
לְבִי כִבֵּד מְכֹל הַרַחֲמִים
שְׁרִיחְמוּ עָלַי וְעַל אַחֲרָיִם.

אולי הגיעה שעת לְבִי לְהִיפְתַח וְלֵהִיּוֹת בֶּנֶק שֶׁל רַחֲמִים.

1.

לפני שנתיים – בהרצאה ירושלמית חד-פעמית של ז'אק דרידה, הוא יעקב דרעי יליד אלז'יר, שדיבר באנגלית מצורפת ומגורמנת על חוסר היכולת לחצות את גבולות השפה, ועל התנגדות השיר לתרגומו אשר בו-זמנית גם קוראת לקורא לבוא ולנסות את כוחו ולאמץ שפתיו ולשונו באי-האפשרות כבניסיון בראשית – קראתי בקובץ תרגומים מערבית לעברית שהתקין נעים ערידי, יליד הכפר מע'אר שבגליל, לשירי אדוניס, הוא המשורר הלבנוני יליד דמשק עלי אַחַמַד סַעִיד אַסְפֵר.

2.

אדוניס המתורגם שר על העירום, אשר תמיד קודמות לו שלוש נקודות, העירום של ראשית-השיר החופר גבולות בתוך חולות היקום הנובל וחושף גופות מילים זרוקות בין הרי השירים הגוועים. האש של השירים, של אדוניס, אבדה במרחבי הזמן הקיים והלא-קיים, ושפתו התחלפה באחרת, מצומצמת, וצעדיו בעולם שמעבר להרי-הלבנון שוב לא היו צעדיו.

3.

דרידה, דובר הפוסט, נעלם פתע מן האולם הגדול שבראשי, וכשחזר היו בגרונו מילים קשות להטיח על אוזניי הקרועות, ומתוך שחידד את כאבו בחוסר רצונו לשאת-ולתת עם הקץ אמר כי כל מוות הוא מותו של העולם, לא של עולם אחד מרבים, אלא של העולם האחד כולו. והניצול מאותו מוות, הסביר, נידון לחיות לבדו את מות קרובו או רחוקו, נידון לשאת לבדו את העולם המת על גבו. ואז הוא קרא שיר שכתב פאול צ'לאן, יליד טְשְׁרֶנְבֵיץ' שבבוקובינה, פרובינציה-לשעבר של הממלכה ההאבסבורגית. הוא קרא את השיר בגרמנית, שפת מותו של צ'לאן, ואחר קרא את תרגומו לאנגלית. ואני התחלתי לכתוב את המילים הללו, הספק-שיר הזה.

4.

צ'לאן המתורגם שר על זמזומו של שטף כוכבים שחורים, אשר מחליקים הרחק ממנו ומן השמיים, מתרחקים ועדיין נשמעים. הוא שר על מצחו המבותר של הקורבן, האייל שהיה כפרתו של יצחק, ובין קרניו היבשות ואכולות-הזמן, ששוב אין בהן זעם או תשוקה לקרב, חקק את דמות-הצער. שום-איש, ידע צ'לאן, שום-איש בעולם אינו חף-מפשע, אף לא העולם-עצמו או השיר-עצמו או האיל שמנע את פשעו של אברהם. העולם-עצמו מת, הבין צ'לאן, או שהבין דרידה, או שהבנתי אני דרכו, ועתה עלי לשאת אותו כולו על גבי עד מותי שלי.

תרגומים-עיבודים לשירים מתוך "שירים ראשונים" ("قصائد أولى", 1957) לאדוניס (עלי אחמד סעיד אסבר)

1.

הַאֲדָמָה אוֹמְרָת: שְׁרָשִׁי מִסֵּתֶבְכִים
 אֶל הַנְּצַח הָאָרֶץ, מִמְלָאִים גּוֹפֵי כְּמִיּהוּת,
 מְעִירִים דְּפִיקוֹת בְּלֵב לְשָׂאֵל
 עַל הָרֶעֵב אֶל הַיָּפָה,
 לְהִזְכִּיר אִיךָ כָּבֵר בְּרֵאשִׁית
 נוֹלַד צִיּוֹר הַיָּפִי בְּחִזָּה
 וְעָמַד הַתְּאֻוָּה הַעֲמֻקָּה
 שְׂאִינָה מִרְפָּה.

2.

הַיּוֹם לֹא יִסְפִּיק לִי: לֹא אֶזְכֶּה לְרֵאוֹת אֶת שְׂדֵה הַתְּפוּחִים
 מִתְמַלֵּא טַל בְּקָר, לֹא אֶחֱזֶה בְּגִבְעוֹתֵי
 נוֹטְפוֹת שְׁפַע זֶהָר צְהָרִים, לֹא אֶעְצֵר לְנִשְׁק
 אֶת הָאוֹר הַרוֹעֵה בְּאַרְבוֹת עֵינֵי לְפָנֵי הַשְּׂקִיעָה,
 לֹא אֶאֱזִין לְנוֹטְרִים שֶׁהֻצְבְּתִי עַל בֵּיתִי
 מִבְּלִים אֶת הַלִּילָה בְּשִׁיחוֹת עִם כּוֹכָבִים,
 לֹא אֶשְׁמַע אֶת הַמְּסַמְרִים שֶׁנֶּעֱצָ הַלִּילָה בְּשׁוֹלֵי הַרְקִיעַ
 נוֹפְלִים עִם יְקִיצַת הַחֲמָה עַל הַגְּנוֹת.
 לֹא אֶשְׁלַם אֶת הַחוּב הַגְּנוּז בְּבִשְׂרֵי הַקֶּשֶׁה,
 אֶסְתַּתֵּר הַיּוֹם בְּמַקְלָטִי וְאֶצְעַק אֵיפָה בְּנִי,
 אֶעֱמַד וְאֶקְרָא לָהֶם עַד שֶׁיִּשׁוּבוּ
 וְאֶשְׂאֵל אוֹתָם אֵיפָה קוֹלִי, אֶעְצַם עֵינַיִם,
 אֶאֱטֵם אֶזְנַיִם, אֶרְחִיק יָדַיִם, עַד שֶׁאֶהְיֶה רַק קוֹל
 עוֹבֵר עַל הַשְּׂדוֹת בְּלִי כֶּבֶד הַגּוֹף הַקֶּשֶׁה הַמוֹשֵׁף מִטָּה,
 רַק אֶלֶף גְּרוֹנוֹת מִתְרוֹמְמִים מֵעֵלָה וְקוֹרְאִים
 אֵיפָה, הֵיכָן, אֵיכָה אֲדוֹנִי.

3-4.

מִכּוֹת עוֹרוֹת הַתִּישׁוֹ אֶת כַּחוֹתֵי לֹא פְעַם:
 לַחֲמַתִּי בְּהֵן עַד שֶׁלְּמַדְתִּי מֵהֵן לְהַכְנִיעַ
 וְלַהֲפֹךְ אֶת גּוֹפֵי לְסֵלָם שֶׁל הַשְּׂלָמָה.
 מֵאִז כָּל הָרֶךְ וְהַגְּמִישׁ מִלְּבִישׁ אוֹתִי יוֹם יוֹם
 בְּבִגְדִים, עוֹטֵף אוֹתִי בְּשִׁכְבוֹת שְׂמֵחוֹת
 אֶךְ מְרֻבּוֹת סוֹדוֹת, וְאֵנִי מִנִּיחַ אוֹתָן
 עַל כַּפּוֹת הַמֵּאֲזִנִּים יַחַד עִם כָּל פְּסָלֵי הָאֱלִילִים
 הַעֲשׂוּיִים בָּץ. רַק הֵם מְצַלִּיחִים לְהַתְּנַגֵּד

לְכַבֵּד הָאוֹתוֹת הַשְּׁחֹרֹת הַמִּנְחוֹת בְּצַד הַשָּׁנִי.
הָאוֹתוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ חַרְשׁוֹת עִם הַזְּמַנִּים, עַד שֶׁאֶפְלוּ
אֶת קְרִיאַת הַהִשְׁכָּמָה לַתְּפִלָּה אֵינָן שׁוֹמְעוֹת עוֹד,
הַשָּׁמַשׁ מִשְׁכִּימָה וְהֵן שׁוֹתְקוֹת. הֵן שֶׁלְּמַדּוֹ אוֹתֵי
לְחַיּוֹת, חַיִּים עֲתִיקִים-חֲדָשִׁים, מַחְזֹרִיִּים וּבְרֵאשִׁיתִיִּים,
שֶׁל מוֹרֵה דָרָךְ וְתֵרֵךְ בְּעֵת וּבְעוֹנָה אַחַת.
עֲבָשׁוּ אֲנִי קוֹרָא לְבוֹרְאֵי וּלְנִבְרָאֵי לְהִשְׁכִּים עִמִּי אֶל הַשָּׁמַשׁ
וְלִקְחַת חֶלֶק בְּמִלְאֲכַת הַתְּפִלָּה, לְהִיּוֹת שְׁלִיחֵי צְבוּר
וְלְהִיּוֹת קֹהֵל, לְהִיּוֹת חַרְשֵׁים-שׁוֹמְעִים וְרוֹאִים-עוֹרִים
וְלְהוֹלִיד מַלְאֲכֵי חֲדָשׁוֹת מִן הָאוֹתוֹת הַיְשָׁנוֹת,
עַד שֶׁנִּהְיָה כְּלָנוּ מֵתִים וְנוֹלָדִים בְּזֶמַן אֶחָד, בְּמִקּוֹם אֶחָד,
אוֹ אַחֵר.

לא יוסף לחלום

לרבקה מרים

החלומות שפטר יוסף לא מניחים לי לישון עכשיו,
וכמו דוד אני עולה מן המשכב לעת הערב
לצפות ביופיה של בת-שבע רוחץ על הגגות.
החלומות מבהלים נפש ברזונם עומדים על הזור
ואילו האישה טובת מראה ובריאת בשר מאוד.

ומאחד הבורות הריקים במדבר עולה נון פפורחת
ובגן שלושה שריגים הבשילו אשכולותיה ענבים
המה נשחטים וממלאים כוסות יין רבים
איש כוסו בגדו מפחד חלומו.

בעל החלומות למד מבלעם את שפת האתונות
פונה אליהם שמעו-נא החלום הזה אשר חלמתי
מנסה לקרוא שמות חדשים לחיות, לכוכבים, לאלומות.

נאמר חנה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלומותיו.
כמו אביו ניסה שנים למשוך סולמות אל השמיים
אולם הקול קולו ואילו הידיים אינן ידיו.
כמו אוריה החתי לא הצליח לכתוב שירי אהבה בלילות
אלא היה מתאבק בהם בדרך מול פני המלחמות והחלומות.

כמו אביו נותר לבדו נשקף על פני הישימון
והתגושש עם בן-דמותו עד עלות שחר
עד פסה אבק את עין הארץ לעיוורון.
כמו פרעה הקיץ בבוקר במיטתו ולחלומותיו אין פתרון
לא ראה פמוהם בכל-ארץ מצרים לרע
ולא נודע כי באו אל קרבו.

את החי אנכי מבקש, אמר, הגידו-נא לי איפה,
את החי. שמן הזית שב אל הזיתים בלילות
והחי מחזיקים אותי שבוי בבארות. אל יבהלני
רעיוני, מחזיקים אותי בזמן שאברהם
שב אל חרן, שב אל אור-כשדים, אחריו שבים
יצחק וישמעאל, עשו וישךאל, אפרים, מנשה ובנימין.
ארץ מצרים כבר רחוקה מרחק ארחות
ואין להם בכל הארצות.

הבן נשכח בבארות ואין מיס בכל הארצות.
נָד אֶל תְּשֻׁלְחוּ בוֹ לְמַעַן אֲצִיל אוֹתוֹ מִיָּדָם.
עוד מעט עולָה הוא מן היאור כשבע הפרות היפות.

"וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי", שמות יט, ד

"אֲשֶׁר נִבְהַל לְקַבּוֹ מִלְּקַבּוֹ", ר' שלמה אבן גבירול

"עֲפָרָדְךָ אֲנִי שׁוֹקֵק... וְלִרְאוּתְךָ לֹא נִתְּן רַק מִמְּרַחֵק... תִּתְּמוּ הַמִּלְחָמוֹת מִסְּבִיבַי", ר' יצחק רואש

"מְקוֹמְךָ אֵל תִּנַּח... וְנִפְּלִים יִהְיוּ לְנִפְּלִים... כִּי יוֹם לְשׁוֹכֵן שְׁחָקִים עַל כָּל עֲנָקִים... מִי לְהַשְׁפִּיל וּמִי לְהִקָּים", ר' דוד בוזגלו

"תּוֹכּוּ רְצוּף אֶהְבֶּה", שיר-השירים ג, י

"מוֹשֵׁךְ בְּחוּט אַהֲבָה / נִפְשֵׁי בְּאֵד דַּאֲבָה / חִידוֹת כְּמַלְכַת שְׂבָא / תְּבוֹא לְנִסּוּתֵי", יהודה אבן ג'יאת (על-פי כתב-יד אחד

בעולם, ויתכן שהשורות משל יהודה הלוי)

"הַשִּׁיר אֵינּוּ מַכִּיר אֵלָּא אֶת עוֹלְמוֹ", יעקב שי-שביט

זכרתי דבר אלהי וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי וְהֵייתִי

יושב ומחכה ימים רבים. ובכיתי בְּכִנָּה אֲרוּכָה

אֲשֶׁר מִשְׁכָּה בְּשַׁעֲרוֹתַי וְהִזְפִּירָה לִי כִּי

עוד יש בנו שרִידִים רַבִּים קְדַמוֹנִיִּים מַחִינּוּ בֵּינֵם

בֵּין הָאֲצוּת. כְּאִישׁ אֲשֶׁר נִבְהַל לְקַבּוֹ מִלְּקַבּוֹ

שבעתיים קמתי ולא נקמתי אשם איש רִיבִי

וחיפשתי כל דרך לעזוב את ארץ הַנְּבוֹ. הַתַּכְסָּה אֱלֹהֵי

בְּגַלִּימוֹת הַזְּמַן וּבְבֶשֶׁר הַגּוֹפִים הַרְבִּים לְנִסּוֹתוֹ

ולא שעה לנפילתי ולנְדוּדֵי לְבָי

וְלִתְחִינָתִי תִתְּמוּ הַמִּלְחָמוֹת מִסְּבִיבַי.

עולם כרוחב הַדָּף צַעֲקָתוֹ וְאֵין מִרְחַק

לראותו וְאֵין מִרְחַק לְדַמּוֹתוֹ וּמִי יִנְצַח

על מלאכת השיר לְקַרְבַּ רֵאשִׁית לְאַחֲרִיתוֹ. מִצְוֹת עֲשֵׂה

מִיּוֹם שֶׁחָרַב הַבַּיִת לְכָל יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בְּגָלוֹת

וְאִם אֵינָם נוֹלָדִים בְּגָלוֹת מִצְוֹת עֲשֵׂה עֲלֵיהֶם

מִדְּאוֹרֵייתָא וּמִדְּרַבֵּן לְצִאת וּלְגָלוֹת מִבֵּיתֶם

אֵל הַדְּרָכִים וְהַשְּׁבָרִים. וְאֵינָם שׁוֹבְרִים כְּלֵי גוֹלְתֶם

אַלֵּא כְּדִי לְחַבְרָם מִחֲדָשׁ וְאֵינָם מְשִׁיבִים יָד גּוֹאֲלֶם

אַלֵּא כְּדִי לְהַנִּיחוֹ רִיקֶם. וּמִקוֹמָם אֵינָם מְנִיחִים בְּשֵׂאלְתֶם

אִם יוֹם לְשׁוֹכֵן שְׁחָקִים עַל כָּל עֲנָקִים אֵיךְ יִדַע

מִי לְהַשְׁפִּיל וּמִי לְהִקָּים מִי לְאַשְׁמְדָאֵי

וּמִי נִפְשׁוּ בְּאַלּוּקִים. וְאִם דְּרָכּוֹ לְדַאֲבָה וְאִם תּוֹכּוּ

רְצוּף אֶהְבֶּה וְאִם חִידוֹתַי קִשׁוֹת מִכָּל מַחֲשָׁבוֹת

מִלְפַת שְׂבָא. וְאִם עֲרַגְתָּ רִגְעִים גּוֹרְעַת גְּעֲרוֹת

בְּדַמְיוֹנֵי אֵיךְ אִדַע אֲנִי מִי יְבוֹא בְּמַעוֹנֵי

וּמִי לֹא יִסְלַח לְעוֹנֵי. וְהִרִי הַשִּׁיר אֵינּוּ יוֹדַע דְּבַר

עַל עוֹלְמוֹ הוּא מַחֹפֵר בְּתוֹךְ עֲצָמוֹ

כְּעוֹבֵר בְּמַעֵי אִמּוֹ כּוֹלוֹ פִּנְקֶס מִקּוֹפֵל

סְגוֹר בְּחוֹתָמוֹ. וְהַשִּׁיר אֵינּוּ קוֹרֵא אֶת עֲצָמוֹ

וְאֵין בּוֹ לְהַשִּׁיב אֵיכָה נִפְּלִים יִהְיוּ לְנִפְּלִים

אֵיכָה אִם לִרְאוּתוֹ לֹא נִתְּן רַק מִמְּרַחֵק

איכה יעלם הַדְּחַק ואיכה אם בתוכו
לא יִמָּצֵא לב חדש איכה יִבָּטֵל חשש
ועפרו אני שוקל אני שותק אני שואל אני שוקק.
כי זכרתי דבר אֱלֹהֵי נְאֻמָּא אֶתְכֶם אֵלַי
והייתי מחבר אותיות ומפרק אומר
תורתו ברה אומר תורתו סתורה
אומר היא אסורה היא אורה היא
נחל-לחן היא ראי-יאר היא רחס-מחר
היא לבב-בבל היא שורות ארוכות
של משוררים רבים אשר נבהל לבנם מלבנם
ולא נדם.

שיר על המטבח של סדנאות השירה

"מיזוג שבטים? וודאי. אך גם תחרות ניצחת
של שבת במשנהו כחוקות חזית.
המיית עתיד גנוזה שריריה מנפחת...
אמצי כוחך הגמוניה אשכנזית"
נתן אלתרמן

"אוסקוט יא חרא מוואדי מוסררה,
אני השמנת אתה הבררה"
דוד אבידן

עכשיו אני הפלפל הממוקא
של גברת אַלְמוֹזְלִינו
שנכנס כך פתאום לשיר של ויזלטיר
שנכנס כך פתאום אל סדנת השירה.
ולא ידעתי אם שמחתי
למצוא כאן לפתע פלפלים ממולאים
באמצע הסדנא הזאת
והרעב הזה
או שאני כועס על ויזלטיר
שהשאיר מגברת אלמוזלינו
רק פלפלים ממולאים
או שאני כועס
על המנקה בסדנת השירה
שלא הביא שום שיר
של גברת אלמוזלינו על עצמה
או על משוררים אחרים
רק ויזלטיר, ואלתרמן, וזך, ועמיחי, ואבידן, ופגיס.

או אולי אני לומד עכשיו מקום פְּחִי
הרחק מויזלטיר
הרחק מן השירה
קרוב לממולאים ולמטבח
אם רק הממולאים והמטבח
נותרו ממני בסדנאות השירה.

לארז ביטון, שיר בשני חלקים

א.

מאהבת נשים בטעם תות-שדה
היית חוזר לפרברים
ולעברית האחרת
שהיתה טופחת על פיך עד פקוע חניכיים
ומביאה עמה ריחות דחויים ואהובים.
ובערבים היית יוצא
לומד לאכול גלידה מבדולח בְּבִתִּי-הַקֶּפֶה
מלמד את עצמך לדבר במילים נקיות
בעברית מעודכנת מאוד
עם הרבה בבקשה, עם הרבה אדוני.
היית יושב לבדך, לא פונה לאנשים סביבך,
ולא פעם התפתת לחשוב אולי תרוץ באמצע דיזנגוף
ותצעק ביהודית מְרוֹקָאִית:
"אָנָּה מִן אֶלְמַגְרֵב אָנָּה מִן אֶלְמַגְרֵב"
ואחר-כך תעצור ותשב בְּרוֹן לְבָבוֹשׁ עֵגָל וְזָרְבָּה.
אבל אהבת נשים בטעם תות-שדה
לימדה אותך לשחק בְּחִתּוֹל סִימִי בתוך סלון ירוק
הרחק ממשחקי הסנוקר של ילדותך האבודה בקפה מְרִקוֹ בְּלוֹד
הרחק מהטעם הצורב של העֶרָאק והריח הצורב של הַזְּעֶפְרָן
שבוי הרחק מכפר הולדתה של אמך
המתהפך בקירבך עם ריח אדי הַזְּעֶתֶר
העולה מן המרתפים.
הנה אתה אורז חפצים
בשעה האפלולית של דיזנגוף
הרחק מן האנשים
וחוזר לפרברים
מרחיק הרחק אל תוך לבך
מחכה שְׂכוֹלִים יהיו ישנים
ואז משנן מסות קטנות של בָּאָד
ביהודית מרוקאית.

ב.

מה זה להיות אוֹתֶנְטִי, אני יושב בשקט
וכותב שירים לנשים בטעם תות-שדה,
מספר להן על טעם רווקותו של קפקא
ועל ריח בדידותו של ארז ביטון.
ושניהם מונחים על המדף מעל לְמִיטָתִי
בכריכות קרטון בלויות.

ערב ערב, לפני השינה, אני לומד את טעם העראק,
עד שאולי אצליח להתרגל, וריח הזעפרן
הוא בשבילי רק ביטוי משיר של ארז ביטון
ולא זיכרון בקצה האף. העברית שלי חסרה
את היהודית המרוקאית ואת הערבית הבגדאדית,
ומעולם לא ידעתי, ולא אדע, אהבת ילדים
בְּזֵרְבִיּוֹת לבנות. מה זה להיות אותנטי,
אֵין לִי חיים אחרים, ולא שמעתי את זוהרה אֶלְפִסְיָה
שרה בְּחֶצֶר המלך ברבאט כשחיילים נלחמו בסכינים
לגעת בשולי שמלתה, לנשק את קצות אצבעותיה.
לא מצאתי אותה בְּאִשְׁקֶלוֹן ליד לשכת הסעד,
בין שיְרֵי קופסאות סרדינים לשטיחי מלך מרהיבים
אומרת בקול צרוד: "מוחמד החמישי אִישׁוֹן עֵינֵינוּ",
ומעולם לא פגשתי בנים של משוררות, גם לא בנות
של משוררים, גם לא את בתך.
לא סיפרתי לבתך שגם אני קצת כותב שירה,
והיא לא התחילה לדבר בך, משורר חשוב בְּאֶרֶץ הזאת.
מה זה להיות אותנטי, לכתוב שירים על ארז ביטון
ולקוות שיום אחד אני ארוץ באמצע דיזנגוף ואצעק:
"אָנָּה מִן בְּגֵדָד, אָנָּה מִן בְּגֵדָד".

שיר לאחר יציאת הספר הראשון

"משל ליסודות הבית", ארז ביטון

ושורות שנטשת מחוץ לספרך ההוא
אתה עמל להחזיר אל השני :
מזכיר לעצמך כיצד ברגע הפך
עמק הבקא לעמק הבכי, ואיך
יסודות הבית וסודות הבית התערבבו,
עד שלא נותר מהם כל
משל. מזכיר לעצמך איך אדם
נסגר בתוך חדר וחדר הולך
ונסגר בתוכו, כמעט אדם נסגר
בתוך ספר והספר הולך ונסגר
בתוכו. בינתיים אתה הולך ונסוג
הרבה שפות, פונה אל לשונות
הילדים, אל לשונות ההורים, אדם
פונה אל פניו וכל פניו
פונים ממנו.

"אני משורר מרוקאי גולה... גולה מגלותי", מואיז בן-הראש

החלטתי להחריף את גלותי: מהיום לא אקרא עוד
בספרים שאני אוהב, לא אוכל ממאכלי אמי,
לא אתגעגע שוב אל הרחוב שגדלתי בו, לא אזכר
בילדה שחלקה עמי ריקוד ראשון. מעתה אני עומד לגלות
מחוץ לשפתי ושפת אמי ואבי, מחוץ לביתי, מחוץ
לפעילות הלב המוכרות לי. אחריף את גלותי
עד שכצעד אחרון אצעד במחאה החוצה מחוץ לעצמי,
ואגלה אף מחוץ לגלותי. זה לא שיר מחאה פוליטי,
בקושי שיר מחאה משפחתי. זה לא שיר
זה מכתב אחרון של נידון לגלות, מכתב אחרון
שאכתוב בשפה שאינה שפת הגולים. בשבועות הקרובים
אלמד את שפת הגולים עד שאוכל סוף סוף לכתוב
את כל שירי בשפת הגולים, היא שפת השתיקה.
עד שגלותי תתחנן לשמוע קול שאינו שתיקה,
שיר שאינו מכתב אחרון, מחאה שאינה משפחתית.
עד שגופי יתחנן לגלות חזרה אל תוך גלותי,
אל תוך גופי, אל תוך שפתי ושפת הורגי, אל תוך זיכרונות הילדות
והנערות, אל תוך גופה של האישה החולקת עמי את יצוענו.

הדיון על מרחב הכתיבה של שדרות

לשמעון אדף

ואם שדרות אינה קיימת וְכֹלָה
שרטוטי מילים בגבולות ספְרֵי הַשִּׁירָה?
האם בְּמִקּוֹם אַחֵר קִיַּיִמִים הַבְּתִים שֶׁשׁוֹב אֵינֶם לְבָנִים
וְעוֹמְדִים גַּם בְּהֵם בְּשׁוֹרוֹת? וְשָׁמִי הַמֵּתֶכֶת הַאֲפֹרִים?
האם הַמוֹזִיקָה שֶׁבִקְעָה מִן הַמְּקַלְטִים
וְהַעֲנִיקָה שֶׁפְּתִיִים לְבָנֵי הָעִיר
יִכְוֹלָה הִיתָה לְבִקּוֹעַ מִמְּקַלְטִים אַחֲרֵים?
וּמָה הַטַּעַם לְדַבֵּר עַל אַהֲבָה מוֹחֲלֶטֶת לְמִקּוֹם חֶסֶר אַהֲבָה
אִם אֲנִשְׁיוֹ הֵם רַק דִּימוּיִים שֶׁל אֲנָשִׁים
וְקִשְׁיוֹתֵם רַק דִּימוּיֵי לְקִשְׁיוֹת
וְלֹא הַקִּשְׁיוֹת עֲצֵמָה?

"אני נקרא על שם סבי" כתב שמעון אדף
וסבו אותיות שחורות ומשחירות על מצבה
שנה אחר שנה. ערש הזמן הוא מרוקו
של סוף שנות הארבעים, ומסע ההורים
מִן הַמְּגֵרָב עַד שִׁדְרוֹת, בְּדֶרֶךְ הַקֶּשֶׁה
שֶׁלֹאֲרֹכָה לֹא נִשְׁבּוּ רוּחוֹת עֲרַבְסִקוֹת.
כִּשְׁהִגִיעוּ לֹא הָיָה דָבָר שִׁיִּצְנֵן אֶת הַתְּבַעֲרָה
שֶׁל הַמַּדְבֵּר, או יִכְחִישׁ אֶת סִרְבֵּנוֹת הָאֲדָמָה
שֶׁל הַדְּרוֹם, וּבַחֲצֵר, בְּאֹתָהּ אֲדָמָה חֲרוּכָה,
תַּחַת הַשָּׁמַיִם עִמוּסֵי הַחֲמִסִּינִים, אִמּוֹ הַצְּמִיחָה לְוַאֲיָזָה
כְּדֵי שֶׁתְּעַנִּיק טַעַם לְתֵהּ הַגּוֹאֵל
וְלִשְׁעוֹת הָאֲרוּכוֹת הַכְּבֵדוֹת.

עשרים שנה עברו עד ששמע את רחש
טריקת הערב על הקרקע, והבין
כי בְּתוֹם דוֹרוֹת שֶׁל שְׁחִיקָה יִלְטֹפוּ הַיִּלְדִים
אֶת הַמִּים בְּאֵבֶן. הַכָּאֵב בְּשִׁדְרוֹת הוֹלִיד בּו
אֲצוּלָה חֲדָשָׁה, שֶׁשִּׁכַּחָה אֶת זְכוּיוֹת הָאֲבוֹת
אֲךָ לֹא אֶת כָּאֵבָם, וּבִדְרֹכָה לְתֵל-אֲבִיב יִכּוֹל הִיא
לֹמַר: "אֵין לִי דָבָר שֶׁלֵּם מִשֶּׁל עֲצֵמִי".

במסע האוטובוס משדרות לתל-אביב
גופו יצא לקרב אחרון מול ההיסטוריה:
"זה לא נכון מה שמספרים על המזרח", חזר
ואמר שוב ושוב, הרי "אפילו ההורים שלי
שִׁוְתִקִּים מִשֶׁהוּ בְּמַעֲרַבְלוֹת אוויר קִטְנוֹת".

"זה לא נכון מה שמספרים על המזרח", אמר
לאיש המבוגר שישב לידו, וקיווה שהוא
שנולד במרוקו ירגיע אותו ויאמר: "יש לי דבר
שלם משל עצמי". אבל גילה שהוא אינו ממשיך עמו
לתל-אביב.

ההיסטוריה שלנו

למתי שמואלוף, אקטיביסט שירה

אם לא יכתבו ההיסטוריונים את ההיסטוריה נכתוב אותה אנחנו המשוררים. יחד נלקט את חרוזי הזמן של אבותינו, נאסוף את אבני החן של זיכרוננו שהטבענו בתוך אוקיינוס הבושה, ונציג אותם לראווה.

וההיסטוריה שהיתה מקום ההפסד הגדול של הורינו, ההיסטוריה ששוב לא היתה שלנו, ההיסטוריה שנגנבה, שבלעדיה אי-אפשר לכתוב שירה גדולה, ההיסטוריה שאילצה אותנו לכתוב אלפי שירים של התנגדות להיסטוריה מול הגנבים ולא שיר אחד למשפחותינו, תהפוך למקום הניצחון.

נגנוב את המפתחות לחדרים האסורים, נדבר עם ההורים, ונלחש: "הפעלים לא הגלדו, רק הצעקות הושתקו, והאסירים עדיין יושבים ומחכים, אולי עוד ארבע מאות שנה תיפול החומה". ולא נלחש, נצעק: "הדיכוי לא הסתיים, הזעם מבקש לכתוב שיר אנאלפביתי".

אבל קשה לכתוב שירים אנאלפביתיים, כמו שקשה לאחות שברים שפעם היו כוס שלמה. קשה להיאבק באלימות המילים בלי ללמד את עצמך להיות כאחד המתאגרפים. הנה אתה אנאלפבית המלומד באלף שפות, שבר נוצץ שדקירתו אינה מפלה אוהבים מאויבים, מתאגרף המבקש לשים קץ לאלימות המילים.

ניסע יחד אל תוך בטנה של הציונות, גנבת ההיסטוריה הגדולה, עד שאולי נשים קץ לשתיקת המשפחה, עד שנלמד את ילדינו לדבר ערבית.

תפילת אב

שיר ויכוח עם יהודה עמיחי ("לא כברושי") וסמי שלום שטרית ("לא העולם ילד אותך ילדי")

הִיָּה יחיד של מים, יָא בני,
יחיד של עשב
של אבק
של סוכר.
הילחם נגד הריבוי מלידתך, יא בני,
אתה אחד
אמץ אל לבך גרגר יחיד של חול
לפעום נגדו.
ואב אחד, יא בני, רק אב אחד
ואם אחת,
כי לא מרבים נולדת, יא בני,
רק שניים
רק זוג של אוהבים
נתנו לך עולם.

ואחר-כך שנים של מגורים בבית הוריך
בעולם
ילמדו אותך למצוא רבים, יא בני,
בקמטים על פני הוריך
ובדיהם
והבכי שהיה קריאה אחת בפוך
יתפרק אל תוך מילים רבות
בשפת כזבי הדימויים האנושיים.
ואלוהים האחד, יא בני,
אלוהים האחד של אמהותיך ואבותיך
שהיו רבים
ישתנה ויהפוך לאלוהים רבים
הרבה ניסים
הרבה פנים נסתרים
הרבה נביאים ונבואות של נייר.

וגם אתה, יא בני,
שהיית יחיד בראשיתך
כולך הווה במבט עיניים
תהיה הרבה איברים בתוך תוכך
הרבה מחשבות לב
הרבה רצונות בטן ויד
הרבה תשוקות וגעגועים באצבעות

הרבה נשיקות מתגרות של שפתיים קלות
בבשר האלוהים.

א.

מודעות אבל ברחוב בר-יוחאי בקטמונים
 מספרות כי פריחה מתה אתמול, ודווקא
 לא היתה נשואה לערס, דווקא ליחזקאל
 בעלה. בשורשה היה פרח שמשמעו שמה,
 אבל נכדיה ששכחו לדבר ערבית התביישו
 בשמה מחוץ לכותלי הבית. לא רצו
 שיצחקו עליהם, וצדקו. גם כך לנכדותיה
 של פריחה קוראים פריחות בבית-הספר,
 והן לא מסבירות שפריחה זאת שמחה,
 שנכדות צריכות להיות שמחות כשהן נקראות
 בשם סבתן, שפריחה מתה אתמול ולכן
 הן שותקות כששוב קוראים אחריהן פריחות.

ב.

אתמול בבית-הספר הילדים אמרו פריחה
 לזאת וערס לזה. עצרתי את השיעור
 כדי לשאול מי מהם יודע ערבית.
 תלמיד אחד ידע והסביר מה זאת
 פריחה, אבל לא זכר מהו ערס.
 הוצאתי מהארנק דף מצולם ומקופל, עליו
 כתוב שיר אחד של סמי שלום
 שטרית, וביקשתי מאחד הילדים שיקרא: "פריחה
 שם יפה אמרה. פריחה שם יפה".
 קרא והילדים צוחקים. פריחה שם מצחיק.
 אולי מעתה, חשבתי, כשישמעו פריחה יחשבו
 על שירה, או על בתיה הלבנים
 של דאר אלפנדא במרוקו. כשיצאתי לרחוב
 שמול בית-הספר ראיתי את מודעות
 האבל לפריחה, ולחשתי לה בלי שישמעו
 האבלים: מי יביא מעט מעפרה של
 דאר אלפנדא להניח עם עפר ארץ-
 ישראל בקברך, פריחה, נכדות רבות לך,
 מי מהן תביא מעט מעפר דאר
 אלפנדא להניח עם עפר ארץ-ישראל.

"חספוס יָדוֹ שֶׁכָּל הַיּוֹם
 הָיוּ מְתַעֲפֹת לְהַפֵּךְ עֲצִים
 לְשִׁלְחָנוֹת"
 אלי אליהו, "התעקשות"

הרבה שולחנות יצרו ידיו. והרבה שולחנות
 לא קרסו תחת יְדֵי למרות המילים הרבות
 והמבוזבזות שהעמסתי עליהם, חלקם מעשי ידיו.
 יאמרו עלי: בנו של נגר, נכדו של גנן,
 נינו של מתקן שטיחים, והוא מה?
 רק זה המספר אודות הנגר, אודות הגנן,
 אודות מתקן השטיחים? האין בו דבר-מה נוסף
 מלבד אבותיו? מלבד סיפוריהם וזיכרונותיו?
 אני זוכר, אתה הולך מאחורי אמא מרחק מדוד
 במדרחוב של נתניה, אני כנראה מאחורייכם
 והים כתמיד לא רחוק. אני זוכר, אני הולך
 ברחוב של עיר אחרת, גם כן מאחורי, ופתאום
 בהשתקפותי בחלונות הראווה אני מוצא בפני
 מפניי. אני זוכר, אתה מחכה אחרי בקופת-חולים
 או מחוץ לחוג או במכונית מחוץ לביתו של חבר,
 ומספר לי אחר-כך כי הורות היא רובה המתנה,
 כבר אז בבית-החולים המתנת לצאתי. ומאז
 גם אני למדתי אחריך להמתין, לאוטובוס,
 לתוצאות בדיקה, עדיין לא זוכר המתנתי
 לבנייתי. אני הייתי ילד האומר מילתו הראשונה
 בארמית: אַבָּא, ואתה באיזו שפה אמרת מילה ראשונה?
 דנית או גרמנית? אבא או אמא? אתה היית בן
 האומר את מילותיו האחרונות להוריו בשפת הבכי,
 בשפת גידול הזיפים, ועוד קודם לכן שוב בשפת המתנה.
 בזקנתם החליפו ההורים את הילדים, בישיבתך עמם
 בקופת-חולים עד קריאת האחות, בהגשת ידך לפני המדרגות
 עד שיענו לה, ובסוף ביציאה מבית-הקברות,
 עם המתנה הבלתי-נגמרת לשובם.

המטוס של אמירה הס עדין תלוי באוויר מזה כמה דורות,
בין בגדאד לירושלים, כּבר לא ממריא, עדין לא נוחת.
המזודה של מחמוד דרויש, שאין לארו בה מולדת,
אף גם אין יותר ממנה לגולה ולפליט, עוברת שוב ושוב
דרך מכשירי השקוף של הבדוק הבטחוני בשדות התעופה.
ורחובות איזמיר וסלוניקי וירושלים של מיכל הלד
ממשיכים לדבר ספניולית גם כּשאיש לא מבין, מתגעגעים
לאיזמיר בירושלים ולירושלים באיזמיר.

העתיקות של טהא מחמד עלי עוד עומדות לארץ חנותו
בפתח השוק בנצרת, נעשות עתיקות יותר ומתלוצצות
עם הסוחרים על הקונים ועם הקונים על הסוחרים.
בין דפיו של יהודה עמיחי קהלת ממשיך למחק שורות מספרו,
ואחרי שייסיים למחק משלו ימחק גם פסוקים מספרים אחרים.
וחירה של ענת זכריה גורסת את כל ספרי השירה
וכותבת על הנגר הממחזר שירים חדשים המבעבעים
בחמיצות הר זבל המעטר פסגתו בפארק ירק.

וכאן בבית ממול אני רואה כיצד פיטנים
מכונים את קולם וכותבים מחדש פיוטים
ושירים: "נשמט כל חי".

הערות אחרי ערב שירה עם משוררים רומנים

א.

גשרים של שפה
נבנים לאט.
הרבה שיחות של אי-הבנה
עד שאתה לומד לסמן כאב או שמחה לשכן זר
בְּשֵׁפָה שאינה שפתֶךָ.

ב.

אם סימון הכאב או השמחה במילים לא יצליח
אולי יצליחו הבעות הפנים
או קיום פשוט
של מצוות ואהבת לרעך כמוך.
והרי לא נאמר
ואהבת למשוררֶךָ כמוך.

ג.

ואין יתרון למשוררים או לשירה
על פני האדמה.
נגר מבין טוב יותר נגר אחר
משפה אחרת.
מתפלל מבין טוב יותר מתפלל אחר
בְּשֵׁפָה אחרת.
ביקשנו להיות כמכשפים הקדומים
ולחובל בצלילינו את שבטנו
ונותרנו לכשף רק את עצמנו
בלי איש אשר ימתין למילותינו.

ד.

אני כותב
לעיתים בְּשׁוֹרֵת קצרות
לפעמים בְּאֲרוֹכוֹת.
אם יתרגמו מילים שלי לרומנית
הן לא תהיינה שירה או פרוזה
אלא פשוט שפה זרה בשבילי.

ה.

אם לא אמות ראשון
וודאי ימותו אחרים לפני
ואאלץ לחיות אחריהם.

כך, או שהנך מת
או שמתים אחרים.
עובדה זאת לכאורה לא שייכות לשיר זה
ואין בה הערה על המפגש עם המשוררים הרומנים.
אבל חשבתי עליה בזמן הקשבה לשיר ברומנית
שאיני יודע את פשרו
ואף-על-פי שניסיתי לא מצאתי לה
מקום אחר.

שיר בגידה בשירה

"אולי: / השיר הוא קיר / מלכה היא מסמר / הנפוש פטיש...
אני קבלנית כושלת. / הבית רחוק מלעמד"
ענת לוי, "מאיזה צד אוחזים בשפה עכשיו?"

א.

העמדתני שוער בראש השיר
אמרתי: שירה כותבת קיר
בין אדם למלים. למלותיו.

ב.

אדם יוצא לנדד
למה? קח עמו ספרי שירה
שיאטו את דרכו?
אבל, אולי, בלילות הקרים בדרך,
אם לא ירטבו הדפים,
ישתמש בהם ובאלבומי התמונות
שנטל בחפזה, בטפשות,
להדליק מדורה?

ג.

אני נושא עמי את בורותי
במחברות סגורות. באותו זמן
אלהים בורא עולמות
ומחריבם. אני כמעט אני
בורא מלים. חבל שלא הייתי
הראשון להצביע – שם מים –
ולחבר – שמים.

ד.

אבא מרגיע את עצמו בבקרת
על משרדי הממשלה והתעשיות הכבדות
מושך בדפי עתון.
ואמא מעל הסירים
מכינה עוד תבשיל להרגיע את החך
בגעגועים. אני באותו זמן
לא מוכן לדבר על עצבות
אלא אם היא עצבותי
לא מוכן לדבר על שמחה
אלא אם היא שמחת אחרים.

ה.

אָדָם יוֹצֵא לְנֶדֶד
לָמָּה יִלְכוּ אַחֲרָיו הַשִּׁירִים?

ו.

בְּקֶצֶה הַלַּיְלָה לַיּוֹם יֵשׁ גּוֹף
מְנַשֵּׁל מִבֹּזֵת כּוֹכְבֵי אֲמֶשׁ
וְהַעֲצִים מְאַרְיָכִים אֶת זְמַן הַגֶּשֶׁם
מוֹשְׁכִים לָאֵט לָאֵט מְעַנְפִּיהֶם טְפוֹת רִכּוֹת
לְהַרְטִיב אֶת שְׁעָרֵי
לְהַשְׁקִיט אֶת חֲרֹדֵת הַהִתְקַרְחוֹת
וְהִיא יֵשׁ בְּגוֹפָהּ אֶת הָעֶצֶב שֶׁל הָאֵיִים בְּלַיְלָה
הַמְשׁוֹנְעִים לִיבְשָׁה גְדוֹלָה.

ז.

עֲכָשׁוּ אֲנִי קוֹרָא דְבְרֵי חֲכָמָה
שֶׁל אַחֲרִים.
לוֹמֵד : אָדָם יוֹצֵא לְנֶדֶד
אַבְל כְּבֵר קֹדֶם לְכוּ גְעֻגוּעִיו מִתְעוֹרְרִים.

למרואן מח'ול, שיר ידידות

"זהו מחנה הפליטים 'אל-ניירב', המקום שבו הבנתי שאני כותב על אודות הבעיה הפלסטינית ולא מתוכה"

מרואן מח'ול, "מחנה הפליטים אל-ניירב, בערך", 29.1.2007

ומה גִּדַע על החיים. עֲשָׂרִים וְכַמָּה שָׁנִים
אֲנַחְנוּ מִתְּלַבְּטִים בֵּין מַהְדוּרוֹת הַחֲדָשׁוֹת
וּבֵין תְּנוּעוֹת הָעֲנָנִים בְּשָׁמַיִם, נָעִים בֵּין
אֲלֻמוֹת הָעֵינִים לְחַרְשׁוֹת הַלֵּב. נִסְעֶת
וּמִצְאֶת לָךְ פֶּתַח לַעֲבֹר בּוֹ, דָּרָךְ פֶּן-יָדוּ שֶׁל זָקֵן,
לְהַכְנִס אֶל מַחֲנֵה הַפְּלִיטִים אֶל-נִיירב.
אוּלַי כְּשִׁימּוֹת הַזָּקֵן נֶאֱחָז אֲנַחְנוּ בַּפֶּטִישׁ
וְנִדְפֵק בְּמִקְוֵמוֹ בְּמִסְמָרָיו שֶׁלֹּא הִחְלִידוּ
כְּדִי לְהַצְמִיד אֶת סִלְמוֹ הַנִּצְחִי אֶל כְּתָפֵי
הַשָּׁמַיִם. אוּלַי נִזְרַק אֲנַחְנוּ אֶת הַפֶּטִישׁ
כְּמִפְתָּחוֹת אֶל הַשָּׁמַיִם. עֲשָׂרִים וְכַמָּה שָׁנִים
יִשְׁנוּ, גְּדִלִים עַל פְּצָעֵי הוֹרֵינוּ כְּנִכְרִים, מְטַפְּחִים
פְּחָדִים אֲמִיצֵי לֵב שֶׁיִּעָטְרוּ אֶת שִׁירֵתֵנוּ, וְשִׁתְּקֵנוּ,
שָׂרִים עַל הַמְּלַחְמָה כְּפִי שְׂאֵל-סִמּוֹנָל שֶׁר
עַל חֲרָבוֹת הַמְּדוּרָה שֶׁל שֶׁבֶט אֲהוּבָתוֹ.
ומה גִּדַע על החיים. עֲשָׂרִים וְכַמָּה שָׁנִים
אֲנַחְנוּ מִתְּלַבְּטִים, וְאֵין מִי שֶׁיִּפְתֹּר עֲבוּרֵנוּ
אֶת הַהֲתַלְבְּטוֹת. נִסְעֶת וְנִכְנָסֶת לְמַחֲנֵה הַפְּלִיטִים
מִתּוֹךְ דְּמָמַת הַחֲתָנָה, מִתּוֹךְ צִירֵי הַלְּדָה
אֲשֶׁר הִכְרִיעוּ אֵשָׁה, וְרָצִיתָ לְחֹזֵר לְאַחֹר
וְלֹא לְרֵאוֹת אֶת מַעַט הַמְּרֵאוֹת שֶׁרֵאִיתָ. וְאֵיךְ
נִתְקַן אֶת תְּקָרוֹת הַפַּח הַקּוֹרְסוֹת, הַגּוֹרְמוֹת
לְבָכֵי הַנְּעָרוֹת הַיְּפוֹת? אֵיךְ נִרְחִיב אֶת הַסְּמִטָּאוֹת
הַמוֹנְעוֹת אֶת מַעֲבַר אֲרוֹנוֹת הַקְּבוּרָה, לְפָחוֹת
עַד שֶׁנִּלְמַד כִּיצַד לְצוּת עַל הַמְּנוֹת לְחַדֵּל?
ומה יוֹעִיל כִּי נִתְבַּיֵּשׁ? וְאֲנַחְנוּ שְׁנֵינוּ כּוֹפְרִים
רְאֵי שָׁמַיִם, וְהַשִּׁירִים בְּפִינוּ רְפִים, לֹא
רַק הַסְּסִמָּאוֹת. מַה גִּדַע מַגְעִגוּעֵי הָאֲלֻמּוֹת,
מִשִּׁירֵי הָאֲלֻמִּים, מְרִצוֹנִם שֶׁל קְטוּעֵי הַרְגָּל לְרוּץ?
וְהַשִּׁיר שֶׁלֵּנוּ, בְּאֲזָנֵי הַחַרְשִׁים, מַה הוּא גִּדַע
עַל אֲזָנֵיהֶם? עֲשָׂרִים וְכַמָּה שָׁנִים אֲנַחְנוּ חַיִּים,
וְעַדִּין אֲנַחְנוּ כּוֹתְבִים עַל אֻדוֹת הַחַיִּים,
עַדִּין לֹא מִתּוֹכָם.

* 'אל-ניירב' – מחנה פליטים פלסטיני ליד העיר חלב שבסוריה

אישה מצפה להפצה

למנאל מיקדאד

על משכבה בלילות, בנסיון הארץ להרדם,
היא חושבת על הספרים שאספה לספרייתה.
את ספרי הטיולים והטבע כדאי שתקבל
חברתה הטובה מן הכתה, שחולמת לראות בקיץ הבא
נחלים ומדבריות, את ספרי הילדים שנותרו על המדפים
כדאי שיקחו לבית היתומים שתוליד המלחמה, את היומנים
כדאי שתבקש מאביה לשרוף אם הפיצוץ לא ישמיד אותם,
כדאי אולי לבקש גם מהשכנים, את הספרים באנגלית שקנתה
ועוד לא קראה כדאי שיתנו לבן דודה, שספר לה על חלומותיו
לעזב, את הספרים ששאלו חברים אפשר שישאירו אצלם
אם יבטיחו לא לקמט ולא לכתב בתוכם, ויבחרו הם
למי להוריש אותם במקרה של הפצצה נוספת.
הנה מטתה, אין גבורים סביב לה, רק פחד בלילות.
הספרים שותקים, אינם מודיעים למי הם רוצים להמסר אחריה.
והיא מקנה להצליח הפעם להרדם לשנה ללא חלומות
שלא תפרע ברעש ההפצצות, שלא תפרע ברעש משחקי ילדי השכנים
שכל בטנם בהלוח.

על המדף בספרייה ראיתי את ספריהם של אהרן אלמג
 ורות אלמג נשענים זה על זה באהבה. אביב עצבת
 ביהודה הרפין ראשו אל עבר שרשי אור, ואם תראו
 ספה עפה עמד מבלבל, באשמת קורא נרגש או ספרנית
 פזיזה, וחדד במבוכה אל כל האשר המפרז הזה בימינו
 ואל זרה בגן עדן בשמאלו. חשקתי לערוב עוד בין הספרים
 כמבקש שהלילה שבו מתה הציונות פרו מאל תצחיקו
 את סבתא וילחש משפטי פתיחה נועזים לאגם הפנימי
 או לבאהבה, נטליה, אבל חששתי ממבטיהן החשדניים
 של הספרניות.

כמה תעוזה צריד, חשבת, כדי לשפן כף על מדף החיים
 לעיני כל, רות ואהרן באהבה. מרב מבוכה
 הסטתי את מבטי ועשיתי עצמי כאלו אני מביט
 בספרי אחרים, וכל הזמן היה מבטי חוזר לבדק
 האם עדין מרכין אביב עצבת ביהודה ראשו
 אל עבר שרשי אור, כף לעיני כל באהבה.

משוררים מתים

משוררים מתים

משוררים מתים

פּוֹתְבִים טוֹב

מִמְּנִי

טוֹב מִן הַמְּשׁוֹרְרִים הַחַיִּים

טוֹב מֵאֵלּוּ שֶׁעוֹד לֹא נוֹלְדוּ.

כְּשֶׁאֶהְיֶה מְשׁוֹרֵר

מְשׁוֹרֵר מֵת

אוֹלֵי אֶכְתֵּב טוֹב

מִמְּנִי

טוֹב מִן הַחַיִּים

טוֹב מִן הַמְּשׁוֹרְרִים אֲשֶׁר עַדְיָן לֹא נוֹלְדוּ.

סדר השירים:

קח את השיר הזה והעתק אותו

משוררים מתים כותבים טוב ממני

טוב לכתבי אחר (להלוי, במילותיו)

חלומות באספניה

שיר לשנה חדשה

לפני יום הכיפורים ה'תשס"ח

ליהודה הלוי, במילותיו (א)

ליהודה הלוי, במילותיו (ב)

סוד עוברים

כי אעבור על תל (להלוי, במילותיו)

הואל-אל מְחולֵל-לַיֵּל וְיָמִים

איך ישכחו

בקשה על הנשמה

עוד בקשה על הנשמה

לרבי שמואל הנגיד, במילותיו

איום (שני שירים לערב חג השבועות)

מנחת שירי חשק ותלונה לאנדלוס

אז כוננת עולם

לִילָא וּמְגִ'נון, שיר אהבה ציפי

וריאציות ספניוליות

לונה היא לבנה בספניולית

שיר הייקו ארוך

לי באי והירח הריק

מעיין פרחי האפרסק

שיר בחמישה מובנים

עצות למתפללים

הגיאומטריה של אלוהים, חלק ראשון

דירות רבות

שכר מצווה

גרזן עץ

זיווגי אותיות

חוט מושך מן הלשון

אין העניות מן העבירות

[והיינו מתאמצים לשכוח את עצמנו]

[רבותי הורישו לי בפתח בית-המדרש]

[אל הסתתר לי. והוא עכשיו פורש ידיו כָּאֵב]

[מכיוון שהיה עיוור]

"ספר אחד בחייו"

שורות לפרימו לוי
השמיים נפתחו כהיום
אותו דיבור ממית
החוזרים אליו ריקים
מלח ביבשה
יום אחד
[מספיק דיברנו על אהבה]
אמל זאת תקווה
פאחארוס אן אל אירה (שיר טרום-פמיניסטי)
צמאון בארות ישנים
שש וריאציות לפאבלו נרודה
שמונה וריאציות לחורקה לואיס בורחס
שלוש וריאציות לרביןדרנט טאגור
לניזאר קבאני, מעיל תשבץ משיריו
י"ז וריאציות לניזאר קבאני
שיר לאסירי בתי-הסוהר
לפרננדו פסואה
שיר בהשפעתה של יונה וולך
שיעורי כאב
שיטפון
שיר מצד-דרך
לפני המצור ואחריו
[בסוף לא התחתנתי]
אני לא מכאן
אבות
שכם, 1967
[שביתת קול המואזין]
כותאב
באותו לילה כתבתי על קירות הספריה
הכפרים הריקים הללו
ציחלה וחזקל, שיר ערש יהודי-בגדאדי
חיוכו של פרנץ ק.

גם משוררים חיים כותבים טוב ממני

כמו שתיקה
ארבע הערות על העירום של ראשית-השיר
וריאציות לאדוניס
לא יוסף לחלום
מצוות עשה
שיר על המטבח של סדנאות השירה
לארז ביטון, שיר בשני חלקים

שיר לאחר יציאת הספר הראשון
החרפת גלות
הדיון על מרחב הכתיבה של שדרות
ההיסטוריה שלנו
תפילת אב
שני שירי פריחה
אבי
תלויים באוויר
הערות אחרי ערב שירה עם משוררים רומנים
שיר בגידה בשירה
למרואן מחיול, שיר ידידות
אישה מצפה להפצה
מדף

משוררים מתים

משוררים מתים